

EVANGELIUM SECUNDUM MARCUM.

PROLOGUS B. HIERONYMI.

(Vide Opera ejus.)

CAPUT PRIMUM.

VERS. 1. — *Initium Evangelii.* (ISID.) Evangelium, bona annuntiatio, quod proprie ad regnum Dei et remissionem peccatorum pertinet. Unde : *Pœnitentini et credite Evangelio : et appropinquavit regnum caelorum.*

(HIER.) Quatuor Evangelia unum sunt, et unum quatuor. Itaque et Marci liber dicitur Evangelium, et similiter aliorum : quia unum omnia, et omnia unum.

Jesu Christi. (HIER.) Jesus Hebraice, Soter Græce, Salvator Latine, Christus Græce, Messias Hebraice, unctus Latine, id est, rex sacerdos : dicitur de genere David regis, et Levitico.

Filii Dei. (BEDA.) Matthæus dicit : *filii David filii Abraham* (Matth. 1). Marcus dicit : *filii Dei*, ut paulatim a minoribus ad majora, etc., usque ad Joannes ab æternitate Verbi Dei inchoat, in resurrectione Domini consummat.

VERS. 2. — *Sicut scriptum est.* Marcus prophetarum testimonia præmittit quibus hæc vetera et non nova, sed a prophetis præscita et prædicta asserit, in quo et Judæos qui legem et prophetas susceperant ad Evangelium invitat : et gentiles qui Evangelium tenebant ad venerationem legis et prophetarum provocat, ne quis juxta hæreticos alterum sine altero suscipiat.

Ecce mitto. (BEDA.) Angelus dicitur Joannes non societate naturæ, ut mentitur Origenes, sed officii dignitate : sicut et sacerdotes, de quibus dicitur : *Labbia sacerdotis custodiunt scientiam, et legem exquirunt ex ore ejus, quia angelus Domini exercituum est* (Mal. 1).

(ID.) Nota quod hoc testimonium : *Ecce ego mitto angelum*, etc., Malachiæ est, utrumque tamen dicit Isaïæ esse, quia, etc., usque ad omnes prophetæ uno spiritu locuti sunt quasi uno ore.

VERS. 3. — *Clamantis.* (ISID.) Ad Judæos surdos propter peccata longe positos, indignationis clamore dignos. *In deserto.* In deserto fit vox et clamor : quia deserta domus Judæa vacans scopata sine spiritu Dei, propheta, rege, sacerdote. Unde Jesus et Joannes quærunt quod in deserto amissum est. Ubi vicit diabolus, ibi vincitur : ubi cecidit homo, ibi resurgit.

Parate. (ISID.) Pœnitentiam agite et prædicate. Unde Parasceve ante sabbatum, etc., usque ad ut possideamus quieti terram desiderabilem.

Viam Domini. (HIER.) Via Domini qua ad homines ingreditur, pœnitentia est, per quam ad nos Deus descendit, et nos ad illum ascendimus. Unde angeli ascendentes descendentisque memorantur super Filium hominis.

Rectas facite semitas. (ISID.) Præcipit, ut regia

A via euntes, proximos diligamus ut nos, et nos, etc., usque ad ut non separetur os ab opere, nec opus ab ore.

Semitæ post viam, quia mandata moralia post pœnitentiam secundum Marcum vel Matthæum explanantur. Paratur via per fidem et baptismum et pœnitentiam.

Rectæ semitæ per austera indicia vestis, zonæ, cibi, potus, vocis humillimæ.

VERS. 4. — *Joannes.* (ISID.) Gratia Dei. A gratia Dei incipit, unde sequitur : *Baptizans*, etc. Per baptismum peccata dimittuntur ; unde : *Quod gratis accepistis, gratis date* (Matth. x). Et Apostolus : *Gratia salvati estis* (Ephes. 1).

Baptizans. (HIER.) Baptismum pœnitentiæ dedit, baptismum in remissionem peccatorum prædicavit, tamen non dedit. Sicut prædicatione, etc., usque ad nunc per amicum sponsi inducitur sponsa, ut Rebecca Isaac, per puerum pallio albo velata.

VERS. 5. — *In Jordane* (ID.) Jordanis aliena descensio, ubi peccata absolvuntur. Arca enim, etc., usque ad corpus Christi, non mundatis non proficit, sed in deterius mutat.

Confitentes, etc. (ID.) *Confessio et pulchritudo in conspectu ejus* (Psal. cxv), id est sponsi. Unde desiliit sponsa de camelo, cum se humiliat Ecclesia Christo, qui figuratur per Isaac, in cujus nativitate risum fecit Deus Saræ. Sicut ad Mariam dicitur, quæ est princeps cum Deo : *Benedicta tu in mulieribus* (Luc. 1).

(BEDA.) *Confitentes* peccata sua baptizantur. Debent enim melioris vitæ novitatem promittere, qui baptismum, etc., usque ad et sic mundatos Christianam religionem promittentes in Ecclesiæ membra commuta.

VERS. 6. — *Et erat Joannes*, etc. (HIER.) Vestis prophetæ et cibus et potus, totam austeram vitam prædicantium significant, et gentes, etc., usque ad quia omnia a gratia Evangelii, in qua non est distinctio Judæi et Græci.

(BEDA.) *Vestitus pilis cameli.* Quia peccata non fovit, sed aspere increpavit, dicens : *Genimina riperrarum*, etc. Zona pellicea, etc., usque ad in melle enim dulcedo, in locusta alacer volatus, sed cito deciduus.

VERS. 7. — *Fortior me.* (HIER.) Quis fortior est gratia qua abluuntur peccata? Ille qui, etc., usque ad et usque ad centum quadraginta quatuor millia pervenit.

Solvere corrigam. (BEDA.) Modus fuit apud veteres, ut si quis eam quæ sibi competeret, accipere uxorem nollet, ille, etc., usque ad Redemptoris vestigia nudare non valeo, quia sponsi nomen mihi non usurpo.

(HIER.) *Corrigia calcamentorum*, id est mysterium Incarnationis Dei. Calx enim, etc., usque ad sponsa in patriarchis, amica in prophetis, proxima

in Maria et Joseph, dilecta in Joanne Baptista, co- A
lumba in Christo et apostolis.

VERS. 8. — *Ego baptizavi vos aqua.* (BEDA.) Nondum Joannes dicit Deum aut Dei Filium esse aperte, quia rudes erant auditores: sed paulatim per humanitatem glorificatam ad fidem divinitatis ducit, dicens: *Ille vero baptizabit vos Spiritu sancto.* Sed postea cum capaciores jam videret, Dei Filium jam aperte prædicat dicens: *Testimonium perhibuit, quia hic est Dei-Filius (Joan. III).*

(ISID.) *Ego baptizo vos aqua, ille, etc.* Dei fluvius semper plenus, semper æqualis, de quo: *Fluminis impetus lætificat civitatem Dei (Psal. XLV).* Multum distat, etc., usque ad unctio Christi de amaritudine passionis pervenit ad gloriam resurrectionis; unde Apostolus: *Hoc sentite in vobis, quod et in Christo Jesu, etc., usque: Propter quod et Deus illum exaltavit (Phil. II).*

VERS. 9. — *Et baptizatus est in Jordane.* Tribus causis: Ut justitiam et humilitatem impleret; ut baptismum Joannis comprobaret; ut Jordanis aquas sanctificans per descensionem columbæ Spiritum sanctum in baptismo adesse monstraret.

(HIER.) Marcus: Sicut cervus desiderans ad fontes aquarum saltus dat, culmina pratorum carpit, palmas in vertice portat, velut apud melliflua flores agri (cui odor veri Isaac similitur) summatim gustat. Unde a Nazareth Galilææ venientem Jesum ad baptismum, etc., usque ad: *Vincenti dabo edere de ligno vitæ, quod est in paradiso Dei mei (Apoc. II).*

VERS. 10. — *Vidit apertos cælos, etc.* (BEDA.) Mysterium Trinitatis in baptismo demonstratur: Filius baptizatur, Spiritus est in columba, Pater in voce sonat. Aperiuntur cæli, etc., usque ad apud nos manebit et in nobis erit juxta mensuram fidei Spiritus. De Christo autem dicitur: *Plenum gratiæ et veritatis (Joan. I).*

Manentem in ipso. Manet in eo Spiritus, non ex quo baptizatus, sed ex quo conceptus. Quod autem in baptismo descendit, significat nobis gratiam spiritualem in baptismo dari, quibus in remissionem peccatorum ex aqua et Spiritu regeneratis solet amplior Spiritus gratia per impositionem manus episcopi cœlitus dari.

VERS. 11. — *Tu es Filius meus dilectus.* (BEDA.) Non quod nesciebat docetur, sed nobis quod credere debeamus ostenditur, ipsum scilicet, etc., usque ad bene autem in specie columbæ descendit Spiritus, quæ simplex animal et sine felle: quia simplices quærit, nec habitat in mentibus impuris.

VERS. 12. — *Spiritus.* (ID.) Ne dubium quis spiritus, Lucas consulte præmittit: *Jesus plenus Spiritu sancto regressus est a Jordane;* deinde intulit: *et agebatur a Spiritu in desertum, ne putetur immundus spiritus quidquam contra eum potuisse.*

VERS. 13. — *Quadragesima diebus.* (ID.) Totum tempus significat, quo membra ejus diabolus tentat. Quadrupartitus enim mundus per observantiam decem præceptorum contra diabolus certando Domino fa-

mulatur. Quater vero decem quadraginta faciunt. Ubique et semper adest adversarius, qui iter nostrum impedire non cessat.

Eratque cum bestiis. Nos quoque si in eremo sanctæ conversationis bestiales hominum mores impoluta mente toleramus, mysterium angelorum memur, a quibus corpore absoluti in cælum transferamur

VERS. 14. — *Postquam autem.* (ISID.) Accepimus gratiam pro gratia, carnalia decollantur, spiritualia vivificantur. Cessante umbra, adest veritas, Joannes in carcere, lex in Judæa, Jesus in Galilæa, salus in gentibus.

Prædicans, etc. (HIER.) *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsi possidebunt (Matth. V), etc.* Regno terreno succedit paupertas, paupertati Christianorum regnum sempiternum; unde: *Regnum meum non est de hoc mundo (Joan. XVIII):* omnis enim honor terrenus, spuma, fumus, somnus.

VERS. 15. — *Pœnitementi.* (HIER.) Amaritudinem radicis dulcedo pomi compensat: pericula maris spes portus delectat, dolorem medicinæ spes salutis mitigat. Qui desiderat nucleum, nucem frangat: pœnitentiam agat, qui vult æterno adherere bono. Præconia Christi narrare possunt, qui ad palmam indulgentiæ pervenire meruerunt. Unde post pœnitentiam prædicatores eliguntur.

VERS. 16. — *Vidit Simonem.* (HIER.) Simon, *obediens; Andræas, virilis; Jacobus, supplantator; Joannes, gratia.* His nominibus, etc., usque ad per prudentiam obedimus, per justitiam viriliter agimus, per temperantiam serpentes calcamus, per fortitudinem Dei gratiam meremur.

(ID.) Quem non inebriat eloquentia sæcularis? Difficile homines potentes, et nobiles, et divites, et multo his difficilius eloquentes credunt Deo. Obcæcatur mens eorum divitiis et opibus atque luxuria, et circumdati vitiis non possunt videre virtutes, simplicitatemque Scripturæ sanctæ, non ex majestate sensuum, sed ex verborum judicant utilitate.

(ID.) Vocantur quatuor piscatores, Simon, Andræas, Jacobus et Joannes: relictis omnibus sequuntur. Hac quadriga vehimur ad æthera, etc., usque ad pellibus Salomonis tegimur, quibus sponsa se gloriatur formosam.

(BEDA.) Quæritur quomodo primum Petrum et Andream et post pusillum Jacobum et Joannem vocaverit, sicut narrat, etc., usque ad tunc enim non subductis ad terram navibus tanquam cura redeundi, sed tanquam vocantem et jubentem secuti sunt.

Et ingrediuntur. (HIER.) Marcus dicta Evangelii in semetipso disponens, ordinem historiæ non secutus, mysteriorum ordinem servat, unde in sabbatis primam virtutem narrat dicens: *Et ingrediuntur, etc.*

Capharnaum. (ID.) Capharnaum villa consolationis, sabbatum requies. Homo in spiritu immundo,

genus humanum, in quo immunditia, etc., usque ad Pharaonem dimissus ab Israel, persequimur eum, diabolus contemptus surgit in scandala.

(BEDA.) Quod sabbato maxime curat et docet, ostendit se non sub lege esse, sed supra: et docet nos verum sabbatum, ut saluti scilicet animarum studentes, ab omni opere servili, id est, ab omnibus illicitis absterneamus.

VERS. 22. — *Erat enim, etc.* (BEDA.) Scribae dicebant quae scripta erant in Moyse et prophetis; Jesus, ut Deus et Dominus, ipsius Moysi libere quae deerant legi addebat vel commutabat; unde in Matthaeo: *Audistis quia dictum est antiquis, etc. Ego autem dico vobis.*

VERS. 24. — *Quid nobis, etc.* (ID.) Non est hic voluntatis confessio, sed necessitatis extorsio: sicut servus fugitivus visum dominum timet, et de verberibus deprecatur. Daemones enim in terris Dominum cernentes, se continuo iudicandos credebant esse.

VERS. 25. — *Obmutescite.* (ID.) Congruo ordine lingua serpentina quae prima virus sparsit, ne ultra spargat primo obcluditur, deinde, etc., usque ad ut sit idem ordo restorationis in Domino, qui perditionis in protoplasto.

VERS. 26. — *Discerpens.* (ID.) Vel convexans, sicut quidam codices habent. Lucas autem dicit quia nihil ei nocuit. Sed quod Marcus ait, *discerpens*, idem est quod Lucas: *cum projecisset eum in medium.* Quod vero addidit, *nihilque nocuit*: intelligendum est quia illa jactatio non eum debilitavit: sicut exeunt daemones amputatis vel avulsis aliquibus membris.

(ID.) Virum a daemone liberatum, animum ab immunda cogitatione purgatum intelligimus. Feminam vero a febris consequenter curatam, carnem a concupiscentiae fervore per continentiae praecepta frenatam.

VERS. 27. — *Quidnam est?* Per ea quae vident ad inquisitionem eorum quae audierant excitantur. Ad hoc enim et ipse Dominus signa facit, et discipulis facere dedit, ut per hoc Evangelio certius credatur, dum qui caelestia promittunt terrenis, caelestia et divina opera operentur in terris.

VERS. 28. — *Et statim dicunt ei, etc.* Iudas dicit quia rogaverunt pro illa. Modo enim Salvator rogatus, modo ultro curat, ut contra vitiorum quoque passiones, et se precibus fidelium semper adesse, et quae non intelliguntur, vel intelligenda dare, vel non intellecta, dimittere pie petentibus ostendat. Unde: *Delicta quis intelligit? ab occultis meis munda me* (Psal. XVIII).

VERS. 31. — *Apprehensa.* Socrus Petri febricitans apprehensa manu levatur. Febris intemperantia est, de qua nos filii Synagogae per manum disciplinae et levationem desiderii sanamur, et huius qui sanat nos ad vesperam declinantis a nobis ministramus volutati.

Ministrabat eis. (BEDA.) Tropologicae: Id est,

A membra quae servierant immunditiae, serviant iustitiae.

VERS. 32. — *Vespere autem.* (ID.) Occasus solis mors Christi. *Afferebant ad eum omnes male habentes.* Plures enim per apostolos post mortem suam sanavit, quam cum in carne vivens Judaeis praedicavit.

VERS. 33. — *Ad januam.* (HIER.) Janua regni moraliter poenitentia est cum fide, quae operatur salutem variis languoribus. Varia enim sunt vitia, quibus languescit civitas mundi.

VERS. 34. — *Quoniam sciebant eum.* (BEDA.) Lucas dicit apertius: *Exibant daemonia a multis, etc., quia sciebant eum esse Christum.* Daemonia ergo Christum esse sciunt et Filium Dei, etc., usque ad unde Paulus: *Nemo principum huius saeculi cognovit. Si enim cognovissent, nunquam Dominum gloriae crucifixissent* (I Cor. II).

VERS. 35. — *Et diluculo.* (ID.) Sicut per occasum solis mors, sic per diluculum resurrectio Christi: cujus manifesta luce abiit in desertum gentium et in fidelibus orabat, quia eorum corda ad orationem excitabat.

VERS. 38. — *Ad hoc enim veni.* (VICT. ANT.) Commode hoc subdit evangelista. Neque enim solo illius divinitatis auctoritas per hoc adumbratur, verum etiam spontaneae evacuationis humilitas. Lucas autem, quo verbi oeconomiam exprimat, *ad hoc enim missus sum*, scribit. Quare is Patris de Verbi incarnatione beneplacitum apostolatus nomine designat.

VERS. 39. — *Et erat praedicans in synagogis.* (BEDA.) In hac praedicatione intelligitur etiam sermo ille habitus in monte quem refert Matthaeus; nam, etc., usque ad: *Et ecce leprosus veniens adorabat eum, dicens: Domine, si vis, potes me mundare* (Matth. VII).

VERS. 40. — *Et genu flexo, etc.* (BEDA.) Humilis pudibundus. Debet enim quisque de maculis vitae suae erubescere, sed confessionem verecundia non reprimat: ostendat vulnus, remedium poscat.

(HIER.) Leprosus genuflexo Domini voluntatem deprecans mundatur qui non vult mortem peccatoris, sed, etc., usque ad: *Dase elemosynam: et ecce sanctum mundum sum* (Luc. XI).

(BEDA.) Leprosus genus humanum significat, qui, secundum Lucam, lepra plenus fuisse perhibetur. *Omnes enim, etc., usque ad et vero sacerdoti offerre corpora sua hostiam viventem, sanctam, Deo placentem* (Rom. XII).

Si vis potes. (ID.) In voluntate tribuit potestatem, nec dubitat ut incredulus de voluntate Domini, sed colluvionis suae conscius non praesumat.

(ID.) Qui exclusus a lege Domini se potestate curari postulat, supra legem iudicat gratiam esse. Ut enim in Domino potestatis auctoritas, sic in illo fidei constantia.

VERS. 41. — *Extendit manum.* (ID.) Leprosi tangi lex prohibet, sed quia Dominus legis est, non

obsequitur legi, sed legem facit. Non ideo tangit, A quia sine tactu curare non poterat, sed sic probat, quia legi subjectus non erat.

Volo, mundare. (Id.) Illud mirabile, quo rogatur eo sanat genere. *Volo, mundare: et cum dixisset, statim discessit ab eo lepra.* Nihil medium inter opus et præceptum. *Dixit et facta sunt (Psal. xxxii).* Vides quia voluntas potestas est. Itaque, etc., *usque ad: Volo enim dicit propter Potinum, imperat propter Arium, tangit propter Manichæum.*

VERS. 44. — *Vide, etc.* (Id.) Non quia voluit quod non potuit, quia *omnia quæcunque voluit fecit (Psal. cxiii).* Sed docet nostra beneficia reprimi, non tantum a mercede pecuniæ, sed etiam gratiæ.

Ostende te, etc. (Id.) Ut intelligat non legis ordine, sed gratia quæ super legem est esse curatum. B Offerre jubet, ut ostendat quia non legem solvit, sed implet, dum secundum legem gradiens supra legem sanat, quos remedia legis non sanabant. Nec sacrificium significans cessare debebat, cum nondum significatum confirmatum erat constitutione apostolorum et fide credentium.

VERS. 45. — *At ille egressus.* (Id.) Unius salvatio multos ad Dominum cogit. Non potest tacere beneficium, etiam jussus ab eo qui dedit. Præcepit Dominus abscondi. Vult enim, ut in bonis quæ agimus latere velimus, quod est humilitatis; et inviti prodamur ut aliis proximis, quod magnæ est sublimitatis, cum etiamsi ipsi velimus, opera non possunt taceri.

Ita ut jam, etc. (HIER.) Non omnibus manifestatus C est Jesus, qui latis atque plataneis serviunt laudibus et propriis voluptatibus, sed his, etc., *usque ad quos nihil potest separare a charitate Dei.*

CAPUT II.

VERS. 2. — *Ita ut non caperet, etc.* (BEDA.) Prædicante Domino, in domo non capiuntur, neque ad januam: quia prædicante in Judæa Christo gentiles ad audiendum nondum intrare voluerunt, ad quos tamen (etsi foris positos) doctrinæ suæ verba direxit per prædicatores suos.

VERS. 3. — *Paralyticum.* (HIER.) Paralysis typus est torporis, quo piger jacet in mollitie carnis, habens desiderium salutis: sed turbis, etc., *usque ad ut per aliam viam cum Magis in suam regionem redeat.*

A quatuor portabatur. (BEDA.) Quia quatuor virtutibus ad Dominum fiducia mentis erigitur. De quibus dicitur in libro Sapientiæ: *Sobrietatem et sapientiam docet, et scientiam et virtutem (Sap. viii),* quas alii prudentiam, fortitudinem, temperantiam et justitiam nuncupant.

VERS. 4. — *Nudaverunt tectum ubi erat.* Tectum domus in qua Christus docet, sublimitas est Scripturæ, in qua corrigit adolescentior viam suam, in custodiendo sermones tuos (Psal. cxviii).

(BEDA.) Domus Jesu secundum alium evangelistam tegulis tecta dicitur, quia vilitate litteræ sensus spi-

ritualis tegitur. Cum grabato ante Jesum deponitur, quia cognoscere Jesum debet etiam in carne hac constitutus.

VERS. 5. — *Cum autem vidisset.* (Id.) Multum valet apud Deum fides propria, ubi tantum valuit aliena: ut homo interius et exterius sanatus repente exurgeret, aliorumque meritis sua ei relaxarentur errata.

Fili. Mira humilitas, despectum ab omnibus, dissolutum totis artibus, filium vocat. Aut certe ideo, quia dimittuntur ei peccata.

VERS. 6. — *Dimittuntur tibi peccata.* Ostendit propter peccata fuisse morbo percussus, et ideo non posse sanari nisi prius his dimissis. Sicut paralytico ad piscinam: *Ecce sanus factus es, jam noli peccare, ne deterius tibi contingat (Joan. v).* (BEDA.) Quinque de causis afficiuntur homines molestiis carnis. Aut propter merita augenda, ut Job et martyres. Aut propter humilitatem, etc., *usque ad Lazarus, cujus infirmitas non fuit ad mortem, sed pro gloria Dei, aut ad initium æternæ damnationis, ut Herodes.*

VERS. 7. — *Quis potest dimittere.* (Id.) Verum dicunt: Solus Deus hoc potest, solus etiam per eos dimittit quibus potestatem dimittendi peccata tribuit, ideo vere Deus. Verum testantur, sed personam Christi negando falluntur. Errant igitur, quia ut Deum esse, et peccata dimittere credunt, Christum tamen esse cum non credunt. Sed dementius Ariani, qui et Christum esse et peccata dimittere negare non audent: Deum esse negare non timent.

VERS. 9. — *Quid est.* (Id.) Quasi dicat: Qua potentia cordis occulta intueor, eadem peccata dimitto. Quasi dicat: Ex vobis intelligite quid consequatur paralyticus.

VERS. 10. — *Filius hominis.* (Id.) Solus Deus dimittit peccata, et Filius hominis habet potestatem dimittendi peccata: ergo idem Deus et Filius hominis est. Ita homo Christus per divinitatem dimittit peccata, per humanitatem pro peccatoribus potest mori.

VERS. 11. — *Vade in domum tuam.* (Id.) Qui languerat, grabatum domum reportat, cum anima peccatorum remissione curata, se ad diurnam sui custodiam cum ipso corpore refert: ne quid iterum unde feriatur admittat.

VERS. 13. — *Et egressus, etc.* (Id.) Post curationem paralytici in Capharnaum ad mare egreditur, quia non solum cives, sed et maris habitatores instruit, et fluctivagos mundi motus fidei firmitate, etc., *usque ad et ab undis cupiditatum separatos ad solitudinem, quiete conversationis quæ est in spe cælestium, pertrahit.*

VERS. 14. — *Levi.* (HIER.) Levi additus, quia a telonio negotiorum sæcularium sequitur solum verbum quod dicit: quia *qui non renuntiat omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus (Luc. xiv).*

(BEDA.) Marcus et Lucas verecundiæ causa et honore evangelistæ nomen vulgatum non ponunt. Ipse (secundum hoc quod scriptum est: *Justus in primis*

accusator est sui (Prov. xviii); Matthæum se et publicanum nominat : ut ostendat nullum conversum debere de salute diffidere cum apostolus et evangelista de publicano sit factus repente.

Secutus est eum. (Id.) Lucas plenius : *Et relictis omnibus secutus est eum* (Luc. v). Sequitur, qui ut pauperem Christum non tam corporis gressu quam mentis affectu possit sequi, omnia relinquit, etc., usque ad merito ergo qui obediendo humana contempsit negotia, divinorum dispensator factus est talentorum.

ERS. 15. — *Et factum est.* (Id.) Lucas : *Fecit eis convivium magnum Levi in domo sua* (Luc. v). Qui enim Christum intus recipit, voluptatum delectatur ubertate, et Dominus libenter ingreditur, et in ejus recumbit affectu. Hoc est spirituale convivium bonorum pauperum, quo dives eget, pauper epulatur.

Publicani. Qui publica vectigalia exigunt, vel sæculi lucra sectantes, qui exemplo publicani conversi jam de salute præsumunt, nec ut Pharisæi calumniantur in vitis permanentes, sed pœnitentes.

(BEDA.) Ad convivium peccatorum vadit : ut docendi occasionem habeat, et spirituales cibos imperiat. Eundo ad peccatores, Domini humilitas ostenditur : in conversione pœnitentium patet doctrinæ ejus potentia.

(Id.) Per vocationem Matthæi fides gentium : quæ, relictis lucris sæculi, epulis charitatis et operum honorum cum Domino convivantur. Per pharisæorum supercilium, de salute gentium Judæorum invidia designatur, quibus dicitur : *Publicani et meretrices præcedent vos in regno Dei* (Matth. xxi).

VERS. 17. — *Non necesse.* (Id.) Si medicum dicit, qui miro medicandi genere vulneratus est propter iniquitates nostras, et livore ejus sanati sumus (Isa. lxi).

VERS. 18. — *Et erant discipuli.* (Id.) Alii evangelistæ dicunt pharisæos et discipulos Joannis hoc quæsisse. Hic videtur dicere, quod alii quæsierunt quos ejusdem rei cura movisset. Unde colligitur hoc a pluribus fuisse objectum, a pharisæis, a discipulis Joannis, a convivis, vel quibuslibet aliis.

(Id.) Discipuli Joannis et Pharisæorum jejunant, quia qui operibus legis gloriantur, vel (quod pejus est) traditiones sequuntur, etc., usque ad manducavit cum peccatoribus, ut gratiam cernens potestatem agnosceres.

VERS. 19. — *Nunquam possunt.* Matthæus ita : *Nunquid possunt filii sponsi lugere quandiu cum illis est sponsus*, etc. (Matth. ix.) Sponsus Christus, sponsa Ecclesia, de quo spirituali connubio apostoli creati sunt, qui lugere et jejunare non possunt, quandiu sponsum cum sponsa vident. Quando transierint nuptiæ, ac passionis et resurrectionis tempus advenerit, tunc jejunabunt.

(BEDA.) Quandiu sponsus nobiscum est, in lætitia sumus, nec jejunare possumus, nec lugere; cum vero pro peccato recedit et avolat, tunc jejunium indicendum, tunc luctus multiplicandus.

VERS. 21. — *Nemo assumentum.* (Id.) Discipulos, vestimenta vetera dicit, id est, adhuc carnales, necdum innovatos fidei firmitate, etc., usque ad vinum, fervor fidei, spei et charitatis, quo in conspectu Dei intus sensus novitate reformamur.

VERS. 22. — *Sed vinum novum.* Erant autem novi, cum post ascensionem desiderio consolationis ejus sperando et orando innovabantur : tunc Spiritum sanctum acceperunt, quo quasi novo musto novi utres repleti sunt.

VERS. 23. — *Cum sabbatis.* (BEDA.) Nota primo apostolos litteram sabbati œstruere contra Ebionitas, qui, cum alios discipulos recipiant, Paulum quasi transgressorem legis repudiant.

Et vellere spicas. Esuriunt ut homines, præ turba manducandi spatium non habentes. Sed exemplum austerioris vitæ præbent, non præparatas epulas, sed simplices quærunt.

(BEDA.) Discipuli per sata transeunt, cum prælati subditos pia sollicitudine circumspicunt, et qualiter quemque ad fidem trahant, sedule, etc., usque ad hoc Dominus sabbati probat, stulti defensores sabbati improbant, qui solam litteræ superficiem diligunt, mentis refectionem nesciunt, requiem animarum non norunt.

VERS. 25. — *Nunquam legistis*, etc. Præ cæteris in medium affert Davidem, qui legis sanctimoniam adversatus videri potuit. Facit autem hoc eo consilio quo per honorem et reverentiam quam Davidi deferebant, compescat impudentem sycophantiam, quam apostolis maligne intenterunt. Quasi diceret : An non Davidem legis servitute obstrictum meministis? Ego autem, etsi Filius hominis dicar, sabbati Dominus sum.

VERS. 26. — *Sub Abiathar*, etc. Non te turbet quod alii dicunt Achimelech, ambo enim tunc illic aderant. Achimelech pater, et Abiathar filius : qui occiso patre a Saule, comes exsilii David factus est, et eo regnante summus pontifex majoris nominis quam pater : et ideo dignus cujus Dominus mentionem faceret, quasi summi sacerdotis, etiam patre vivente.

Panes propositionis. (BEDA.) Quasi dicat : Si David et Achimelech a nobis non reprehenduntur, sed pro fame excusantur, cur in his causam improbatam quam in cæteris probatis? quamvis sit, etc., usque ad et omnes filii Ecclesiæ sacerdotes sunt, juncti in sacerdotium sanctum, offerentes seipsos spirituales hostias Deo.

Et dedit eis. Hoc secutus. *Misericordiam volo*, et non sacrificium (Ose. vi) : melius judicavit a famis periculo homines liberare quam sacrificium offerre. Hostia Deo placabilis, hominum salus.

VERS. 27. — *Homo propter sabbatum.* (BEDA.) Ita sabbatum custodiri præceptum est, ut si necessitas fuerit, non sit reus, etc., usque ad si quis jejunium frerit ægrotus, reus non tenetur.

VERS. 28. — *Itaque Dominus.* Quasi dicat : Si David rex et sacerdotes (secundum alium evange-

listam) propter templi ministerium sabbatum violantes, crimine carent, quanto magis Filius hominis verus Rex et Sacerdos! et ideo Dominus sabbati in sabbato vulsarum spicarum crimine non tenetur reus.

CAPUT III.

VERS. 1. — *Manum aridam.* (BEDA.) Quæ ad fructum vetitum extensa est, a bono opere aruit, per manus Christi in cruce extensas, bonorum operum succis restituta.

(HIER.) Homo iste significat avaros, qui, nolentes dare, volunt accipere, prædari et non largiri: quibus dicitur ut extendant manus suas, id est, qui furabatur jam non furetur, magis autem laboret operans manibus suis quod bonum est, ut habeat unde tribuat necessitatem patienti (Ephes. iv).

VERS. 2. — *Et observabant.* (BEDA.) Quia discipulos probabiliter excusaverat: ipsum observant, ut si in sabbato curet, transgressionis: si non curet, crudelitatis aut imbecillitatis arguant.

Licet sabbatis benefacere. (ID.) Arguit, quod legis præcepta prava interpretatione violant, æstimantes in sabbato a bono feriandum, cum lex dicat, etc., usque ad similitudinem præposuit de ove, et conclusit quod licet sabbato benefacere.

Animam. (ID.) Hominem totum per partem significat. Vel quia propter animam hoc faciebat, vel quod hæc manus sanatio animæ salutem significat.

Perdere. (ID.) Non quod summe pius quemquam possit perdere, sed ejus non salvare est perdere. Sicut dicitur indurasse cor Pharaonis, non quod obduravit, sed obduratum non emollivit.

VERS. 5. — *Extende manum.* (BEDA.) Infructuosa debilitas animæ non melius curatur quam elemosynæ largitione; unde: *Qui habet duas tunicas, det non habenti: et qui habet escas, similiter faciat* (Luc. iii). Et in Ecclesiastico: *Fili, non sit manus tua porrecta ad capiendum et ad dandum collecta* (Eccl. iv). Frustra enim in oratione manus ad Dominum expandit, qui eas ad rogantem ydum non extendit.

Et restituta est manus illi. Magnum studium nequitiae in crimen reputant, quod ad verbum illius sanata est manus. Neque et sabbato potest convinci laborasse, qui dixit et facta sunt: cum ipsi in sabbatis cibos portent, calices porrigant, et cætera victui necessaria.

VERS. 6. — *Ezelntes autem.* Qui per se non possunt, socios iniquitatis quærunt. Cum Herodianis. Ministri Herodis propter inimicitias quas ipse adversus hominem exercebat, Jesum insidiis et odiis persequabantur quem Joannes prædicabat.

VERS. 7. — *Secessit.* Fugit ut homo, quia nondum venerat hora ejus, et passionis ejus extra Jerusalem non erat locus.

(BEDA.) De synagoga secedit ad mare, etc. Judæam relinquit, ad gentes venit cum discipulis, scilicet prædicantibus apostolis corda gentium adiit: et sic

A multos ad se venientes suscepit, et desideratam salutem dedit.

Et multa turba. (ID.) Magistri plebis et ministri regis odio persequuntur: vulgus indoctum dilectione sequitur, et plurimi sanari merentur.

VERS. 9. — *Navicula.* Ecclesia de gentibus congregata fluctus sæculi mente transgressa: quæ quanto sinum cordis gratiæ recipiendæ dilatat, tanto fluctus sæculi securius calcat. *Ne comprimerent.* Comprimunt, qui Ecclesiæ pacem turbant. Tangunt, qui fidem vero corde et dilectione suscipiunt, qui tetigere sanati esse perhibentur: fugiens comprimentes naviculam ascendit.

VERS. 11. — *Et spiritus immundi, etc.* (BEDA.) Uterque et plagas habentes, et immundi spiritus. Sed infirmi pia intentione salutis: dæmoniacy, vel potius in eis dæmones: non solum timore coacti ad procidendum, verum etiam ad confitendum majestatem ejus. Præsentia enim ejus perterriti, quem Filium Dei esse jamjamque noverant, celare non poterant. Saniores Arianis, qui etiam hodie negant Filium Dei esse.

VERS. 12. — *Ne manifestarent.* (ID.) Non solum dæmones, qui inviti, vel ab eo sanati, qui sponte confitentur: sed et apostoli toto orbe post passionem prædicaturi, ante passionem tacere jubentur, ne divina majestate prædicata passio differretur, et sic salus mundi.

VERS. 13. — *Et ascendens.* (ID.) Postquam immundos spiritus se prædicare prohibuit, sanetos elegit, qui eum prædicarent et nefandos spiritus ejicerent.

Mons iste significat altitudinem justitiæ, qua instruendi, et quam prædicaturi erant, per locum admonet ad cœlestia erigi, sic et legem in monte dedit.

(HIER.) Consuetudo divinæ Scripturæ est allegorice loqui: sed nos sic excelsa sensibus nostris applicemus, ut historiæ veritatem, etc., usque ad in montem vocantur excelsi et merito et verbo, ut locus congruat meritis altis.

VERS. 14. — *Ut essent duodecim.* Speciem Jacob dilexit Deus cum videret excelsus gentes, et separaret filios Adam. Statuit terminos populorum juxta numerum filiorum Israel, ut sint super thronos duodecim, judicantes duodecim tribus Israel. Quibus data est potestas, quam Filius accepit a Patre secundum carnem, ut opera quæ ipse fecit et ipsi faciant, et majora horum faciant.

(BEDA.) Dedit etiam potestatem mortuos suscitandi, sicut Mattheus dicit, ut virtus ostensa fidei, etc., usque ad quia lingue in signum sunt non fidelibus, sed infidelibus (I Cor. xiv).

VERS. 16. — *Et imposuit.* (ID.) Non modo primum, sed cum adducto ab Andræa dixit: *Tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus* (Joan. i). Sed hic evangelista te attentum reddit dicens, quod, etc., usque ad vel audiens tristitiam mortis, scilicet cum ei dicitur: *Alius te cinget et ducet quo tu non vis* (I Cor. iv).

VERS. 17. — *Et Jacobum.* Qui supplantata habet desideria carnis. Et Joannem, qui gratia accepit quod alii per laborem. *Et imposuit eis nomen Boanerges, quod est filii tonitru.* Quorum sublime meritum in monte meretur audire tonitruum Patris per nubem de Filio tonantis: *Hic est Filius meus dilectus (Matth. xvii)*, ut per nubem carnis et ipsi Christi ignem ac fulgura in pluviam spargerent in terris. quoniam Dominus in pluviam fulgura fecit, ut exstinguat misericordia quod iudicium exurit; unde: *Misericordiam et iudicium cantabo tibi, Domine (Psal. c).*

Jacobum. Qui curam carnis Domino vocante supplantavit, et ipsam carnem Herode trucidante contempsit.

Joannem. (BEDA.) In quo est gratia, vel Domini gratia, qui ob amoris præcipui gratiam quam virginali gloria promeruit, supra Redemptoris sui pectus in pœna recubuit.

Filii. (Id.) Quorum unus intonans, vocem theologam (quam nemo prius edere noverat) emisit: *In principio erat Verbum, etc. (Joan. 1.)* Quam tanto pondere gravidam reliquit, ut si aliquanto plus intonare voluisset, nec ipse mundus capere potuisset.

VERS. 18. — *Et Andream.* (HIER.) Qui viriliter vim facit perditionis suæ ut responsum mortis semper in se habeat et animam semper in manibus suis.

Et Philippum. (Id.) Qui *os lampadis* est, qui illuminat ore quod accepit, cui datum est opus oris illuminati. Hoc locutionis genus sæpe Scriptura commemorat, quando nomina propter mysteria sunt posita: quod nunc evangelista, ex Dei persona vehementer affectans interserit.

Et Bartholomæum. (Id.) Qui est filius suspendentis aquas, illius scilicet qui dixit: *Mandabo nubibus meis ne pluant (Isa. v).* Nomen vero filii Dei per pacem et dilectionem acquiritur: *Beati enim pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur (Matth. v).* Et: *Diligite inimicos vestros ut sitis filii Dei (Luc. vi).*

Et Matthæum. Qui est *donatus*: cui non solum remissio peccatorum, sed etiam in apostolorum numero esse datur, *ut leo et bos simul comedant, et lupus cum agno (Isa. xi).*

Nota, quod alii evangelistæ Matthæum præponunt, et publicanum non dicunt. Ipse post Thomam se ponit, et publicanum se dicit.

Et Thomam. (Id.) Qui est *abyssus.* Multi enim profunda sciunt, sed non proferunt. *Unde scio hominem in Christo, etc., usque: quæ non licet homini loqui (II Cor. xii).*

(BEDA.) Thomas abyssus: quia altitudinem virtutis in resurrectione penetravit. Vel geminus, græce quod dicitur *didymus*, id est, dubius propter dubium cor, quia resurrectionem vix credidit.

Et Jacobum Alphæi. Id est, docti vel millesimi, cuius *a latere cadent mille, et decem millia a dextris tuis (Psal. xc).*

(BEDA.) Jacobum Alphari, qui et frater Domini di-

citur: quia Maria Alphæi fuit soror, etc., usque ad post resurrectionem statim Jerosolymorum ordinatur episcopus, tanquam doctus vel docti filius.

Thaddæum. Custos cordis. Hunc Lucas in Evangelio, et in Actibus apostolorum Judam Jacobi nominat, quia frater Jacobi fratris Domini. Unde dicitur filius Mariæ matris Jacobi et Joseph et Judæ et Simonis.

(HIER.) *Et Thaddæum,* qui est *corculus*, id est, cordis cultor qui servat cor suum omni custodia. Munditia namque cordis videtur Deus ut per vitrum mundum.

Et Simonem. (BEDA.) Simon Cananæus a Canavico Galilææ, qui et Simon *Zelotes*, id est, æmulator. Cana, Zelus; Cananæus, Zelotes.

Et Simonem Cananæum. Qui et Zelotes Simon ponens vel habens tristitiam. *Beati namque qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur (Matth. v).* Trinum luctum implet qui consolationem quærit futuram. Delfet propria peccata cum David et Maria. Cum Paulo flet cum flentibus. Et flet multum cum Joanne qui dicebat: *Et ego flebam multum: quia nemo dignus inventus est aperire librum et solvere signacula ejus (Apoc. v).* Zelotes autem dicitur quem comedit zelus domus Dei, ut Phinees: *Et cessavit quassatio (Num. xxv).*

VERS. 19. — *Et Judam Scariotem.* Qui non delet peccatum suum per poenitentiam, nec illud deletur per memoriam. Unde: *Et peccatum matris ejus non deletur. Fiat contra Dominum semper (Psal. cviii).*

Judas *confitens* vel *gloriosus*; Scarioth *memoria mortis.* Confessores multi sunt in Ecclesia superbi et gloriosi quorum primus Simon Magus, et alii hæretici, quorum memoria mortalis in Ecclesia celebratur: ut deletur.

(HIER.) Judas Scarioth a vico in quo ortus, aut a tribu Issachar. Issachar *merces*, pretium scilicet perditionis: Scarioth, etc., usque ad quos unius exemplum ad timorem humiliat, ut angelos luciferi casus, ut *Non gloriatur sapiens in sapientia sua (Jer. ix)*, sed qui gloriatur, in Domino gloriatur (I Cor. i).

Et veniunt, etc. (BEDA.) Qui aliorum curam susceperunt, sollicite custodire debent conscientia donum, ut se prius, inde alios regant.

VERS. 20. — (HIER.) Domus in qua conveniunt, primitiva Ecclesia est. Turbæ quæ impediunt panem manducare, peccata et vitia sunt, quia qui *manducat corpus Domini indigna, iudicium sibi manducat et bibit, non dijudicans corpus Domini (I Cor. x).* Unde Dominus in furorem vertitur cum dicit: *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam (Joan. vi).*

VERS. 21. — *Et cum audissent, etc.* Turba frequentat eum, sui tanquam furiosum despiciunt, in quo salus gentium notatur, et invidia Judæorum reprobatur, de quibus: *In propria venit, et sui cum non receperunt (Joan. vi).*

VERS. 22. — *Et Scribæ.* (BEDA.) Si qui tarditate mentis non intelligunt verbum Dei, remanet tamen spes salutis; si forte intelligant, nulla. Qui autem intelligere nolunt et invertunt quod intelligant, nulla spes est. Unde, *Scribæ*, id est sapientes, etc. *Ab Hierosolymis.* Quod significat eum a civibus suis esse persequendum usque ad mortem. Legimus supra quia secuta est eum turba a Galilæa et Jerosolymis, et trans Jordanem et circa Tyrum et Sidonem, quæ sunt civitates gentilium: et Scribæ ab Jerosolymis blasphemabant: quia turba populi Judæorum illum cum palmis et laudibus perduxit; gentiles desiderabant; Scribæ et seniores populi de nece ejus tractabant. *Beelzebub habet.* Vir muscarum sive habens muscas: quo nomine principem dæmoniorum cognominabant propter sordes immolatiitii cruoris.

VERS. 23. — *Quomodo potest Satanas,* etc. (BEDA.) Eligant quod volunt. Si Satanas Satanam non potest ejicere, nihil contra Dominum dicunt. Si autem potest, recedant a regno ejus, quod divisum stare non potest.

VERS. 27. — *Et tunc domum ejus diripiet.* (ID.) Domum diripuit, quia omnes mundi partes a diabolo possessas, apostolis et eorum successoribus quasi divisas provincias, ut populos ad fidem converterent, distribuit.

VERS. 29. — *Qui autem blasphemaverit.* (HIER.) Quia non meretur pœnitentiam agere ut recipiatur, qui Christum intelligens principem dæmoniorum esse dicebat, etc., usque ad: *Qui enim fecerit et docuerit, hic magnus vocabitur in regno cœlorum* (Matth. v).

(BEDA.) Matthæus dicit (Matth. xii): *Qui blasphemaverit in Spiritum sanctum vel verbum,* etc. Ubi ostendit quædam revelari in futuro. Quod de minimis intelligendum est, ut de sermone otioso, de risu nimio; quorum etiam hæc vita veniam promeruit.

In æternum. Hoc contra Origenem, qui omnibus peccatoribus veniam promittit post judicium transactis innumeris sæculis.

Reus erit æterni delicti. (BEDA.) Non quia spiritum non esse: vel quia esse, sed non Deum esse: vel Deum esse, sed minorem Patre et Filio: quia hoc non invidia diabolica, sed humana ignorantia, etc.

VERS. 31. — *Fratres.* (HIER.) Non filii Mariæ semper Virginis, ut mentitur Helvidius: vel Joseph ex alia uxore, sicut alii garriunt, sed cognati.

(BEDA.) Mater et fratres, populus Judæorum ex quibus Christus secundum carnem, foris stant in literali sensu. Turba in domo, gentes in spirituali mysterio. Foris volunt Judæi videre Christum, quia, spiritualem intelligentiam non quærentes, potius ad carnalia docenda eum exire cogunt vel quærent.

VERS. 33. — *Quæ est mater.* (ID.) Non refutat obsequi matri qui dicit: *Honora patrem et matrem* (Exod. xx): sed ostendit se plus debere paternis mysteriis, quam maternis affectibus, idem exemplo monstravit, quod verbo ait: *Qui amat patrem aut*

matrem plus quam me, non est me dignus (Matth. x). Nec fratres injuriose contemnit, sed opus spirituale præficit cognitioni, docens meliorem esse copulam cordium quam corporum.

VERS. 34. — *Ecce mater mea,* etc. (HIER.) Ut sciamus nos esse et fratres ejus et matrem si voluntatem Patris ejus fecerimus, ut cohæredes simus, quia non in sexibus, sed in factis discernit. Soror et frater credendo, mater prædicando, dum per prædicationem amor Christi quasi ipse Christus in corde auditõris generatur.

CAPUT IV.

VERS. 1. — *Et iterum cœpit docere.* (BEDA.) Exiens de domo ubi dæmonium habere dicitur, docet ad mare, ut ostenderet se ob perfidiæ culpam Judæam relicturum et ad gentes transiturum. Unde apte præmittitur, quia prædicante eo in domo, mater et fratres foris steterunt.

(HIER.) Cœpit docere ad mare, ut locus indicet auditores amaros et instabiles. Et ideo, etc., usque ad qui amara dulcificat, tristia convertit in gaudium, ægritudinem in salutem.

Navim. ascendens, etc. (BEDA.) Ecclesiam, quæ est in mari inter infideles, quam Deus gratia suæ visitationis illustrat et dilectam sibi mansionem consecrat.

Et omnis turba circa mare. (HIER.) Hi sunt qui nuper ad audiendum verbum venerunt, et inde pietate animi, ab amaritudine reproborum tamquam a mari secuti sunt: sed nondum cum Domino in navi sunt, quia nondum cœlestibus mysteriis vel sacramentis quæ desiderant imbuti sunt.

VERS. 2. — *In parabolis multa.* Parabola est rerum natura discrepantium sibi sub aliqua similitudine facta comparatio. More suæ prudentiæ loquitur, ut qui cœlestia sapere non poterant, per similitudinem terrenam auditam percipere potuissent. Græce similitudo dicitur quando quod intelligi volumus, per aliquas comparationes indicamus, ut ferrum, aliquem durum, velocem, ventis comparamus et avibus. Idem fit in tricesimo sexagesimo et centesimo fructu, id est lege, prophetia et Evangelio, quod in ore trium testium mysterium regni in monte ostensum, id est, Moysi, Eliæ et Jesu, consistit.

VERS. 4. — *Aliud cecidit secus viam,* etc. Lucas: *Et conculcatum est, et volucres cœli comederunt* (Luc. viii). Via mens, metu carnalium cogitationum trita: unde semen perit nec fructum affert, et a volucris rapitur, id est a dæmonibus, qui volucres cœli dicuntur sive quia cœlestis et spiritualis naturæ, vel, quia in aere habitant.

VERS. 15. — *Hi autem,* etc. Differentias ponit eorum qui audiunt verbum. Sunt autem quidam, ut gentiles, qui nec audiunt.

VERS. 19. — *Reliqua concupiscentiæ,* etc. Quod præceptum est. Præcipitur enim: *Concupisces sapientiam: serva mandata* (Prov. vii), etc. Et alibi: *Beatus vir qui timet Dominum, in mandatis ejus vo-*

let nimis (*Psal.* III). Hæ concupiscentiæ bonæ : qui A reliqua concupiscit, aberrat.

VERS. 21. — *Lucerna*, etc. (HIER.) Lucerna verbum Dei. Modius aut lectus, auditus inobedientium. Candelabrum, apostoli, quos illuminavit verbum Dei. Absconditum et occultum, quod palam fit cum a Domino tractatur.

(BEDA.) Modius, vita nostra divina præsentia mensurata. Lectus, caro, in qua, etc., usque ad quia ei carnis concupiscentias præponit.

Nonne ut super candelabrum ponatur? (ID.) Ut dominetur prædicatio veritatis, subsit servitus corporis, per quam tamen excelsior appareat doctrina tanquam per candelabrum lucerna.

VERS. 22. — *Non est enim aliquid*, etc. Quasi dicat : Nolite erubescere Evangelium, quia nihil B occultum modo, quod non fiat palam in iudicio, quando illuminabit Deus abscondita tenebrarum, et manifestabit consilia cordium (*Matth.* x); ubi vobis a Deo laus, illis autem pœna æterna.

VERS. 24. — *In qua mensura*, etc. (HIER.) Et enim secundum mensuram fidei unicuique dividitur intelligentia mysteriorum, et adjicietur nobis donum scientiæ, etiam adjicientur virtutes.

VERS. 25. — *Qui enim habet*, etc. Scilicet qui fidem habet, habebit virtutem, et qui habet opus verbi, habebit intelligentiam mysterii. Et econtra, qui non habet fidem, deficit virtute; et qui non habet opus verbi ejus intelligentia caret; et qui non intelligit, auditum perdit, ac si non audisset.

VERS. 26. — *Sic est regnum Dei*. (HIER.) Scriptura C divina per terrenas similitudines monstrat celestia sacramenta, sicut per totum Evangeliorum corpus constat. *Regnum Dei est Ecclesia* quæ, etc., usque ad : *Quoniam adest messis*, id est consummatio sæculi, in qua justii gaudebunt qui in lacrymis seminaverunt.

VERS. 29. — *Mittit falcem*. (VICT. ANT.) Messis quidem tempus consummationis, falx Dei verbum omni gladio ancipiti penetrabilis. Cæterum falx hoc loco non denotat, etc., usque ad omnes enim ferunt frumentum, etsi non æque multum omnes.

VERS. 31. — *Sicut granum*. (HIER.) Hoc semen iterum comparat grano sinapis, quod minimum in timore est, magnum in charitate, quæ major est omnibus oleribus, quia Deus charitas est, et omnis caro fenum, et qui infirmus est, olera manducet. D Et facit ramos misericordiæ et compassionis. Cujus sub umbra pauperes Christi qui sunt cœli animalia delectantur habitare.

Seminatum fuerit. A Christo sive ab homine in terra, vel in agro, id est in corde suo. Hic homo est sensus noster et animus, qui fovens granum prædicationis humore fidei facit pullulare in agro pectoris sui. *Minus est*, etc. Quasi contemptibilia prædicans, et primo non creditur, quia prædicat Deum hominem mortuum, crucifixum, hoc eloquentiæ et sapientiæ philosophorum comparatum minus invenitur.

VERS. 32. — *Ascendit*, etc. Quæ altitudine, amplitudine, annositate transcendit herbarum naturam : Alta est, quia ad cœlestia sustollit; ampla, quia totum mundum occupavit; annosa, quia non poterit finire. *Oleribus*. (BEDA.) Philosophicis disciplinis, quæ tanto apertius excrescunt, viliores fiunt : quia sicut olera herbarum cito decident.

VERS. 34. — *Sine parabola*. (ID.) Non quod nullum sermonem turbis apertum faceret, sed quia nullus sermo ejus invenitur in quo aliquid parabolæ non invenitur.

Seorsum autem discipuli. (HIER.) Illi enim digni erant audire mysteria in intimo penetrati sapientiæ, qui, remotis cogitationum tumultibus, in solitudine virtutum permanebant. Sapientia enim est in tempore otii discenda.

VERS. 36. — *In navi*. (BEDA.) Allegorice : Mare sæculi æstus. Navicula, crux qua mundi fluctus ascendimus et ad littus patriæ cœlestis pervenimus. Aliæ naves, etc., usque ad erant enim forsitan illæ naves nuper factæ et in portum tantum deductæ, vel post maris pericula ad portum reductæ.

VERS. 38. — *In puppi*. (HIER.) Puppis mortalis pellibus vivos continet et fluctus arcet, et ligno solidatur, etc., usque ad : *Tranquillitas magna*; pax Ecclesiæ post pressuras, sive theorica post activam vitam.

Dormiens. (BEDA.) Discipulis navigantibus Christus obdormit, quia fidelibus regni futuri quietem meditantibus et Spiritus sancti secundo flatu vel remigio proprii conatus mundi fluctus post terga jactantibus, subito Christi passio advenit, quo ascendente, etc., usque ad sed ad gubernatorem recurramus, illum sedulo excitemus, qui non servit, sed imperat ventis, qui omnia sedabit, qui portum salutis indulgêbit.

VERS. 39. — *Tace, obmutesce*. Nota quod omnis creatura sentit imperium Creatoris. Non quod omnia animata, ut mentiuntur hæretici, sed majestate conditoris quæ nobis insensibilia, illi sunt sensibilia.

VERS. 40. — *Quid timidi estis?* (BEDA.) Quasi dicat : Quid me præsentem timetis? Cui simile est, quod post resurrectionem exprobravit incredulitatem illorum, et duritiam cordis, quia hi qui viderunt eum resurgere, non crediderunt (*Marc.* xvi). Et item : *O stulti et tardi corde ad credendum in omnibus quæ locuti sunt prophetæ! Nonne oportuit pati Christum et sic intrare in gloriam suam* (*Luc.* xxiv)?

Et timuerunt. *Matthæus* : Porro homines mirati sunt, dicentes : *Qualis est*, etc. (*Matth.* viii.) Non ergo discipuli, sed alii qui in navi erant mirabantur, de eo dubitantes, cui mare et ventus obedirent. Vel etiam ipsi discipuli recte homines dicti, quia necdum noverant potentiam Salvatoris.

CAPUT V.

VERS. 1. — *Et venerunt*, etc. (BEDA.) Gerasa urbs insignis Arabiæ, trans Jordanem, juncta monti Galaad in tribu Manasse, non longe a stagno Tiberia-

dia, in quo porci præcipitati sunt, significat, etc., *usque ad* et qui erat longe, factus est prope in sanguine Christi.

VERS. 2. — *Homo in spiritu.* (ISID.) Homo iste desperatissimus est populus gentium quem enumerat Apostolus. Elatus, superbus, immundus, sanguinarius, idololatra, ignominiosus, etc., *usque ad* flagellato enim stulto sapiens sapientior fit vel prudentior.

VERS. 3. — *Et neque catenis,* etc. (BEDA.) Catenis et compedibus graves, et duæ leges gentium signantur, quibus peccata in re eorum publica cobibebantur. Ruptis catenis (ut Lucas scribit) subito agebatur a Domino in deserto, quia etiam transgressis illis legibus ad ea scelera cupiditate raptabantur, quæ jam vulgarem excederent consuetudinem.

VERS. 7. — *Torqueas.* (ID.) Magnum tormentum ei a læsione hominis cessare, et tanto dimittit gravius quanto possidet diutius.

VERS. 9. — *Quod tibi nomen est?* (BEDA.) Non quasi nescius interrogat, sed ut confessa publica peste quam toleraverat, virtus curantis gratior appareat. Sed etiam sacerdotes nostri temporis qui per exorcismum dæmones ejiciunt solent dicere: non aliter patientes posse curari, nisi quantum sapere possunt, omne quod a dæmonibus visu, auditu, vel quolibet sensu corporis aut animi vigilantes dormientesve pertulerunt, patenter confiteantur.

Legio mihi nomen est. (ID.) Significat populum gentilem innumeris idololatriæ cultibus mancipatum: cui contra, est, etc., *usque ad* reprobos autem plures sectæ quam linguæ dissociando confundunt.

VERS. 12. — *Mitte nos.* (ID.) Lucas: *Et rogabant eum ne imperaret illis, ut in abyssum irent* (Luc. VIII). Sciebant ergo aliquando futurum ut per adventum ejus mitterentur in abyssum, non futura, etc., *usque ad* nam nisi quis porci more vixerit, in eum diabolus potestatem non accipit, nisi forte ad probandum, non autem ad perdendum.

VERS. 13. — *Grex præcipitatus est.* (BEDA.) Quia jam clarificata Ecclesia, et liberato populo gentium a dæmonum dominatione, in abditis agunt sacrilegos ritus, etc., *usque ad* quoniam ob unius hominis salutem duo millia porcorum suffocantur.

VERS. 14. — *Qui autem.* Quia quidam primates impiorum, quamvis Christianam legem fugiant, potentiam tamen ejus stupendo et mirando per gentes prædicant.

VERS. 15. — *Et vident illum.* (BEDA.) Lucas: *Sedentem ad pedes ejus*: quod signat eos qui a peccatis correcti sunt, fixa mentis intentione vestigia Salvatoris quæ sequantur, intueri.

Vestitum. Virtutum studio, quod vesana mente perdidit. Unde filius prodigus ad patrem rediens, mox stola prima cum annulo induitur: quia quisquis vero corde pœnituerit potest donante Christi gratia pristina justitiæ opera, de quibus ceciderat, cum annulo involatæ fidei recuperare.

Et timuerunt. Multi enim antiqua suavitate delectati honorare se, sed pati nolle Christianam legem

dicunt, quia eam implere non possunt, admirantes tamen fidelem populum a pristina conversatione sanatum.

VERS. 17. — *Et rogare cœperunt eum.* (RAB.) Ut Petrus: *Exi a me, Domine, quia homo peccator sum,* etc. (Luc. V.) Ne tangant arcam Dei, ut Oza.

VERS. 19. — *Vade in donum tuam.* (BEDA.) Sic quisque post resurrectionem peccatorum in conscientiam bonam redeat et propter aliorum salutem Evangelio serviat: ut post cum Christo quiescat, ne dum præpropere vult jam esse cum Christo, negligat prædicationis mysterium fraternæ redemptioni accommodatum.

(HIER.) Homo sanatus mittitur in domum suam, id est, in spiritualem legis observantiam: et prædicat, etc., *usque ad* quia moralia ad litteram observanda sunt.

(BEDA.) Matthæus duos, Marcus et Lucas unum a dæmone curatum dicunt, quia unus eorum clarioris nominis, est famosioris: et ideo curatio ejus est famosior. Allegorice: Duo, gentes significant de duobus filis Noe. Cum enim Noe tres filios genuerit, unus assumptus est in possessionem Dei, duo idolis dediti.

VERS. 22. — *Et venit quidam,* etc. (HIER.) Post hæc Jairus archisynagogus venit, quia cum intraverit plenitudo gentium, tunc omnis Israel, etc., *usque ad* Abraham et Moyses et Samuel rogant pro plebe mortua, et sequitur Jesus preces eorum.

(BEDA.) Jairus *illuminans* vel *illuminatus*: quia verbis vitæ populum illuminavit: et ut hoc posset, a Spiritu sancto illuminatus est.

VERS. 23. — *Quoniam filia mea.* (BEDA.) Lucas: *Quia filia unica erat illi fere annorum duodecim, et hæc moriebatur* (Luc. VIII). Filia Archisynagogi est Synagoga sola legali institutione, etc., *usque ad* subito errorum languore consternata, spirituales vias desperabiliter omisit.

VERS. 24. — *Et comprimebant.* Dum ad puellam sanandam vadit, a turba comprimitur: quia Judæis salutis monita præbens, quibus ægram eorum conscientiam erigeret, noxia carnalium populorum consuetudine gravatus est.

VERS. 25. — *Et mulier,* etc. Pergente Domino ad filiam archisynagogi, morbosa mulier annis duodecim præripit sanitatem, et post filia sanata est et suscitata est: quia sic dispensata est salus humani generis, ut primo aliqui ex Israel, deinde plenitudo gentium, et sic omnis Israel salvus fiet.

(BEDA.) Notandum quod puella duodenis et mulier duodecim annis sanguine fluxit, etc., *usque ad* hæc dum Christus Judæam sanare discerneret, jam paratam aliisque promissam salutem spe certa prævenit.

VERS. 26. — *Multa perpessa,* etc. (ID.) Falsis theologis, philosophis, legum sæcularium doctoribus, qui se utilia vivendi præcepta dare promittebant. Dæmones quoque, etc., *usque ad* cœperunt languoris sui et sperare et inquirere remedium.

VERS. 27. — *Venit in turba.* (Id.) *Si quis mihi ministrat, me sequatur* (Joan. xii). Et alibi: *Post Dominum Deum ambulabis* (Ose. xi). Vel quia Deum præsentem in carne non videt, sed post ad fidei agnitionis gratiam, etc., usque ad sacramentis Evangelicis, quasi suis vestimentis, fontes obsceni sanguinis emundat.

VERS. 31. — *Tetigit.* (BEDA.) Sola fidelis mulier Dominum tangit, quem passim comitans turba comprimit. Quia qui diversis inordinate glomerantium hæresibus, vel perversis moribus gravatur, solo fidei Ecclesiæ corde tangitur; unde: *Noli me tangere: nondum enim ascendi ad Patrem meum* (Joan. xx). Quia veraciter tangere est eum æqualem. Patri credere.

(HIER.) Septima virtute suscitatur mortua, sed inter viam tangit simbriam retro mulier sanguinaria, quæ cum salute substantiam, etc., usque ad cymbalum confessionem; malum punicum, martyrii voluntatem significat et virtutum candorem.

VERS. 33. — *Mulier autem.* (BEDA.) Ecce quo tendebat interrogatio, ut mulier scilicet confiteatur veritatem diuturnæ infirmitatis, et subitæ credulitatis et sanationis: et ita ipsa confirmaretur in fide et aliis præberet exemplum.

VERS. 35. — *Adhuc, etc.* (BEDA.) Muliere sanata statim nuntiatur puella mortua: quia Ecclesia gentium a labe vitiorum curata, et ob fidei meritum, etc., usque ad sed quod hominibus est impossibile, Deo est possibile.

VERS. 36. — *Archisynagogo.* Archisynagogus cætus est doctorum legis de quibus: *Super cathedram Moysis sederunt scribæ et Pharisei* (Matth. xxviii). Qui si credere voluerint, etiam subjecta eis Synagoga salva erit.

VERS. 37. — *Et non admisit, etc.* (BEDA.) Blasphemis et irrisoribus non sunt revelanda mysteria, sed fidelibus qui honorent. Unde alibi: *Justificata est sapientia ab omnibus filiis suis* (Matth. xi).

VERS. 38. — *Fientes et ejulantes.* (Id.) *Lætentur omnes qui sperant in Domino, et in æternum exsultabunt, et habitabis in eis* (Psal. v). Hanc lætitiâ merito infidelitatis Synagoga amisit: et ideo inter fientes et ululantes mortua jacet. Sed Jesus eam funditus interire non patitur.

VERS. 39. — *Non est mortua.* Mihi, in cujus dispositione et anima recepta vivit, et caro suscitanda quiescit. Hinc mos est Christianis, ut mortui qui resurrecturi non dubitantur, dormientes vocentur; unde: *Nolumus vos ignorare, fratres, de dormientibus* (I Thess. iv).

(BEDA.) Cum anima quæ peccaverit moriatur, ea tamen quam Dominus ad vitam æternam prævidet, nobis quidem mortua fuisse, sed ei obdormisse non incongrue dici potest.

VERS. 40. — *Ejectis omnibus.* (Id.) Turba ejicitur ut puella suscitetur: quia nisi sæcularium curarum multitudo a corde ejiciatur, anima quæ intus jacet mortua non suscitatur. Dum enim se per universas

A cogitationes spargit, ad considerationem sui sese nullatenus colligit.

VERS. 41. — *Talitha cumi.* In Syro sermone quem evangelista ponit, non plus est quam: Puella, surge. Sed forte ad vim Dominicæ jussionis exprimendam hoc addidit: *Tibi dico, surge*, et magis sensum loquentis quam verba intimare curavit. Sic sæpe apostoli et evangelistæ cum aliquod testimonium assument, magis sensum quam verba ponunt.

(HIER.) Ad puellam dicitur *Talitha cumi*, id est, Puella, surge. Archisynagogo, etc., usque ad unde dicitur: *Credidit Abraham Deo, et reputatum est ei ad justitiam* (Jac. ii).

(BEDA.) Quod Christus tres mortuos suscitavit, tria genera animarum significat. Puellam suscitavit, etc., usque ad quartum mortuum annuntiante discipulo audivit: sed quia vivi qui pro eo precarentur defuerunt: *Dimitte*, inquit, *mortuos sepelire mortuos suos* (Matth. viii).

CAPUT VI.

VERS. 2. — *Unde huic, etc.* Mira cæcitas. In factis et dictis Christum cognoscere possunt, ob solam generis notitiam contemnunt.

VERS. 3. — *Faber.* (BEDA.) Qui operatur igni et spiritu; unde: *Ipse baptizabit vos in igne et spiritu* (Joan. i). Faber est qui fabricatus est auroram et solem.

C VERS. 4. — *Non est propheta.* Prope naturale est cives civibus invidere quia non opera, sed infantiam quam viderunt recordantur.

(ISID.) Comitatur sæpe vilitas originem. Ut, *Quis est filius Isai* (III Reg. xi). Sed: *Humilia Dominus respicit, et alta a longe cognoscit* (Psal. cxxxvii).

VERS. 5. — *Et non poterat, etc.* Ne cives incredulos pejus condemnaret faciens multas virtutes. Vel quia in patria sua despicitur, paucas ibi virtutes fecit et signa, ne penitus excusabiles sint. Majora quotidie in gentibus signa facit, non tam in corporum sanatione quam animarum.

VERS. 6. — *Et mirabatur.* (BEDA.) Non quasi de improviso, sed quasi mirandum ostendit, quia nec prophetis credunt, nec ipsi quem præsentem cernunt.

D VERS. 7. — *Et vocavit.* (HIER.) Mittuntur duodecim apostoli, et datur eis potestas præcepta docendi ut comitetur verbum simul et factum: et cum promissis invisibilibus virtutes misceantur, et sic cum unguent ægros oleo, infirmitatem fidei virtute corroborant.

Et dabit illis, etc. Benignus Dominus et magister non invidet discipulis et servis potestatem suam. Sed ipse potestate sua agit, illi sua infirmitate, si quid agunt, et Domini virtutem confitentur dicentes: *In Jesu nomine surge et ambula* (Act. iii).

VERS. 8. — *Ne quid tollerent, etc.* Tanta sit in Domino fiducia, ut nihil deesse certissime sciant, ne dum sibi provident temporalia, minus aliis provideant æterna.

(BEDA.) Matheus et Lucas memorant Dominum A discipulis dixisse, ut nec virgam ferrent : Marcus ne quid tollerent nisi virgam. Sed illi realiter virgam accipiunt. Marcus per virgam potestatem accipiendi necessaria a subditis intelligit.

VERS. 9. — *Calceatos sandaliis.* (Id.) Ut pes neque tectus sit neque nudus ad terram, id est, nec Evangelium occultetur, nec terrenis commodis ininitatur.

Ne induerentur duabus tunicis. (Id.) Quod est ut simpliciter ambulent, non dupliciter.

VERS. 11. — *Excutite pulverem de pedibus.* (Id.) Pulvis excutitur de pedibus in testimonium laboris sui, quod ingressi sunt civitatem, quod prædicatione usque ad illos pervenerit. Vel quod nihil ab eis acceperint ad victum necessarium qui Evangelium spreverunt. B

VERS. 13. — *Et ungebant oleo.* (Id.) Jacobus dicit : *Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros Ecclesiæ, et orent super eum ungentes eum oleo (Jac. v)*, etc. Unde patet ab apostolis hunc morem esse traditum ut energumati et alii ægroti ungantur oleo a pontifice consecrato.

VERS. 14. — *Et audivit rex.* (Id.) Lucas (*Luc. ix*) : *Audivit Herodes tetrarcha omnia quæ fiebant*, etc. Unde intelligendum, aut confirmatum eum ex aliorum verbis credendo dixisse, aut adhuc hæsitando, etc., usque ad non resurrexisse, sed sublevatum esse fur- tum credere maluerunt.

VERS. 17. — *Philippi fratris sui.* (BEDA.) Vetus historia narrat Philippum majoris Herodis fuisse C filium, et fratrem Herodis sub quo passus est Dominus, et duxisse Herodiadem, filiam Arethæ, et postea Aretham ortis simulatibus filiam suam tulisse, et Herodi inimico Philippi in dolorem ipsius nuptiis copulasse. Egesippus vel Josephus tamen longe aliter.

VERS. 18. — *Non licet tibi habere*, etc. (Id.) Qui venerat in spiritu et virtute Eliæ, Herodem arguit et Herodiadem, sicut, etc., usque ad homo enim ad laborem nascitur, et sancti per mortem transeunt ad requiem.

VERS. 23. — *Et juravit.* (BEDA.) Non excusatur a perjurio per juramentum. Ideo enim forte juravit, ut occasionem inveniret occidendi. Et si illa patris aut matris interitum postulasset, non utique concessisset D Herodes.

VERS. 26. — *Et contristatus*, etc. (Id.) Consuetudo Scripturæ contristatus, non re, sed multorum opinione. Sicut et ipse Joseph, etc., usque ad ut sub occasione pietatis impius fieret.

VERS. 27. — *Caput ejus in disco.* (Id.) Caput legis quod est Christus, a corpore absconditur, etc., usque ad Christus autem, qui est lux mundi, cum incipiunt crescere dies.

VERS. 29. — *Et tulerunt.* (Id.) Josephus narrat Joannem vincitum, in castellum Macheronta adductum ibique truncatum. Ecclesiastica narrat historia, in Sebaste urbe Palæstinæ, quæ dicta est quondam Sa-

maria. Tempore vero Juliani, etc., usque ad expurgato a sordibus templo Serapis ossa eadem ibi posuit, et basilicam in honore sancti Joannis consecravit.

VERS. 30. — *Et convenientes.* (HIER.) Ad locum unde exeunt flumina redeunt. Deo gratias semper referunt super his quæ acceperunt.

Omnia. Non solum quæ ipsi egerant et docuerant apostoli Domino renuntiant, sed etiam quæ Joannes eis docentibus passus sit. Vel sui vel ejusdem Joannis discipuli, sicut Matthæus scribit.

VERS. 31. — *Venite seorsum.* (BEDA.) Non solum requisitionis causa, sed mystice significat quod, relicta Judæa, quæ, etc., usque ad venit seorsum, ducit quos eligit, ut inter male viventes mala non attendant, ut Loth in Sodomis, et Job in terra Hus, et Abdias in domo Achab.

Requiescite. Ut aves in ramis sinapis. Pusilla hic requies sanctis, longus labor : sed post dicitur illis ut requiescant a laboribus suis.

Erant enim, etc. (HIER.) In arca Noe animalia quæ intus erant, foras mittebantur, et quæ foris erant, intus erumpebant. Sic in Ecclesia Judas, etc., usque ad tunc cessabit ventus et procella, Jesu sedente et regnante in navi, quæ est universalis Ecclesia.

VERS. 32. — *Abierunt in deserto.* (BEDA.) Petendo solitudinem fidem turbarum an se sequatur explorat, et exploratam digna mercede remunerat. Turbæ autem non jumentis, non vehiculis, sed proprio labore pedum, iter deserti arripiunt, et salutis desiderium ostendunt. Rursus ipse excipiendo fatigatos, docendo inscios, sanando ægrotos, recreando jejunos, quantum devotione credentium delectetur insinuat.

VERS. 33. — *Et pedestres.* Nota quia non in aliam maris ripam sine Jordanis navigio pervenerunt. Sed transitu aliquo freto vel stagno, proximos ejusdem regionis locos adierunt, quo etiam pedestres indigenæ pervenire potuerunt.

VERS. 34. — *Et misertus est.* (BEDA.) Quomodo misertus sit, Matthæus plenius exponit hoc modo : *Et misertus est eis, et curavit languores eorum.* Hoc est enim pauperum et non habentium pastorem veraciter misereri, et viam veritatis aperire, et languidos curare et jejunos reficiendo ad laudem supernæ largitatis animare; quæ sequentia eum fecisse declarant.

VERS. 35. — *Et cum jam hora.* Die declinata Salvator turbas reficit, quia vel fine sæculi propinquante, vel cum sol justitiæ pro nobis occubuit, a diutina spiritalis inediæ sumus liberati fame.

(BEDA.) Christum deserta gentium potentem multæ fidelium catervæ relictis mœnibus præsidio, sequuntur, et cum primum notus in Judæa Deus, tunc exaltatus est super cœlos et super omnem terram gloria ejus.

VERS. 37. — *Date illis.* Provocat apostolos ad fra-

ctionem panis, ut illis se non habere testantibus, magnitudine signi notesceret. Et insinuans, quia quotidie per eos jejuna corda sunt pascenda, cum eorum exemplis vel verbis ad amanda cœlestia suscitatur. Notandum, quod hoc panum miraculum Joannes scripturus præmisit, quod proximum esset Pascha. Matthæus et Marcus hoc, interfecto Joanne, continuo esse factum dicunt : unde colligitur Joannem imminente Pascha fuisse decollatum, et alio sequente Pascha crucifixum Dominum.

VERS. 38. — *Quinque.* (BEDA.) Quinque panes, quinque Mosaicæ legis libri, quibus divinæ æternitatis cognitio, mundi creatio, cursus habentis sæculi, et vera Deo serviendi religio, etc., usque ad ad ultimum vero magno munere dat electis ut edant et bibant super mensam suam in regno suo.

VERS. 39. — *Secundum contubernia.* (Id.) Diversi discutitus, distincti ordines ecclesiarum qui unam catholicam faciunt.

VERS. 40. — *Per centenos et quinquagenos.* Per quinquaginta jubilæi requies. Quinquagenarius autem bis ductus centum facit ; et ideo utriusque quietis perfectionem significat, scilicet, corporis et mentis. Qui enim quiescit ab actibus pravis, requiem habet corporis. Qui autem a cogitationibus etiam perversis, requiem habet mentis.

Bene autem super viride fenum discumbentes, Dei pascuntur alimentis, qui per studium abstinentiæ, calcatis illecebris carnis, audiendis implendisque verbis Dei operam impendunt.

Ideo alii quinquageni, alii centeni, quia requiescitur prius a malo opere, ut post sit etiam requies in mente.

VERS. 41. — *Et acceptis.* Non nova cibaria creat quia incarnatus, non alia quam quæ scripta erant prædicat : sed legem et prophetas mysteriis grava esse demonstrat.

Fregit. Et ante turbas ponenda distribuit discipulis suis, quia sacramenta sanctis doctoribus, qui hæc toto orbe prædicent, patefecit.

VERS. 43. — *Et sustulerunt,* etc. (BEDA.) Secretiora mysteria quæ rudes capere nequeunt, perfectiores diligenter inquirunt. Nam per cophinos, duodecim apostoli : et per apostolos sequentes doctores figurantur, foris despecti, intus salutaris cibi reliquiis ad alenda humilium corda cumulati. In cophinis enim servilia geruntur opera : sed ille eos panis fragmentorum implevit, qui infirma mundi, ut frangat vel confundat, elegit.

VERS. 44. — *Quinque millia.* (Id.) Propter quinque sensus corporis. Hi Dominum secuti, significant eos qui in seculari adhuc habitu positi, exterioribus qua possident bene uti norunt. Qui recte quinque sensibus utuntur : quia necesse est ut tales legalibus adhuc præceptis instruantur. Qui autem mundo omnino renuntiant, et quatuor sunt millia et septem panibus relecti, hoc est evangelica perfectione sublimes, et spiritali gratia intus eruditi.

VERS. 45. — *Et statim coegit.* Exemplum dat no-

bis ut in omnibus bonis quæ agimus humani favoris retributionem vitemus : ne nos operatio virtutum ad concupiscentiam flectat temporalium. Quod ipse Dominus nobis insinuans, cum hi qui virtutes ejus admirabantur, regem eum facere vellent, fugit in montem orare. Crucifixoribus promptus occurrit, ut scilicet parati simus ad adversa toleranda, cauti ad blandimenta si arriserint, et ne nos, si affluent, emolliendo decipiant, crebris a Domino precibus imploremus.

Ad Bethsaidam. (BEDA.) Bethsaida civitas est in Galilæa Andreæ et Petri et Philippi prope stagnum Genesareth. Sed Marcus dicit, etc., usque ad quæ ambæ sunt civitates in Galilæa juxta stagnum Genesareth : quod etiam Tiberiadis a Tiberiade civitate sic vocatur.

VERS. 46. — *Abit in montem.* (Id.) Bene orat qui Deum orando quærit, a terrenis ad superiora progrediens, verticem curiæ sublimioris ascendit. Qui de divitiis, etc., usque ad omnia quæ vult potest, quia advocatus et iudex noster est ; alterum pietatis officium, alterum potestatis insigne.

VERS. 47. — *Et ipse solus,* etc. Qui aliquando omnino in periculis Ecclesiam deseruisse videtur ; unde : *Ut quid, Domine, recessisti longe (Psal. x)?* etc. Sed quia differt auxilium, non aufert subsidium.

VERS. 48. — *Et circa quartam.* (BEDA.) Stationes et vigiliæ militares, horarum spatio dividuntur : patet ergo eos, etc., usque ad Lucifer namque tres horas noctis, id est, totam vigiliam matutinam illuminare dicitur.

Et volebat præterire eos. (Id.) Ut ad horam, scilicet, conturbati : sed continuo liberati, plus liberationis suæ miraculum stupent, et ereptori suo, etc., usque ad Cum ambulaveris in igne, non comburor, et flamma non ardebit in te ;

VERS. 49. — *Putaverunt.* (BEDA.) Adhuc hæretici putant phantasma esse, nec veram carnem de virgine assumpsisse. Theodorus enim, etc., usque ad et qualiter non infusus pedibus corporale pondus habentibus et materiale onus, deambulabat in humidam et instabilem substantiam.

VERS. 50. — *Nolite timere.* Prima subventio est pellere timorem ; secunda, tempestatem præsentiae suæ virtute compescere. Nec mirum si Domino ascendente in navim cessat ventus : quia in quocumque corde per gratiam sui amoris adest, mox universa vitiorum et adversantium mundi et malignorum spirituum bella quiescunt.

VERS. 52. — *Non enim intellexerunt.* (BEDA.) Miraculo panum, quod esset rerum conditor ostendit. Ambulando super undas, quod totum corpus habebat liberum ab omni gravedine peccati. Placando ventos et undas, quod elementis dominaretur ostendit. Sed carnales adhuc discipuli magnitudinæ quidem virtutum stupebant, sed divinæ majestatis veritatem non cognoscebant.

VERS. 54. — *Cognoverunt.* Rumore, non facie vel

magnitudine signorum : etiam vultu plurimis notus **A** idolothytum in quantum cibus est, in quantum Dei creatura est, sed dæmoniorum invocatio hoc facit immundum. Unde : *Non potestis bibere calicem Domini et calicem dæmoniorum (I Cor. x).*

VERS. 56. — *Fimbriam vestimenti.* (BEDA.) Minimum mandatum quod qui transgressus fuerit, minimus vocabitur in regno cælorum : vel assumptionem carnis per quam venimus ad Verbum Dei.

CAPUT VII.

VERS. 1. — *Et conveniunt.* (ID.) Patet quam vera sit confessio Domini ad Patrem qua dicitur : *Quia abscondisti hæc a sapientibus et prudentibus, et revelasti ea parvulis (Math. xi).* Indocti veniunt, infirmos adducunt, ut vel fimbriam ejus contingant, et ideo cupita salute patiuntur. Pharisei vero et Scribæ, qui doctores populi esse debebant, non ad verbum audiendum, non quasi ad medicum, sed ad quæstio- **B** num pugnas concurrunt.

VERS. 2. — *Communibus manibus.* (HIERON.) Immundis, vel communibus manibus communionem gentium significat. Munditia Phariseorum sterilis est, communio apostolorum non tota extendit palmites suos usque ad mare. *Non lotis.* De non lotis corporis manibus vituperant, cum in eorum operibus nihil immunditiæ inveniatur. Ipsi aqua exterius loti, conscientia livore intus sunt polluti.

VERS. 3. — *Pharisei.* (BEDA.) Superstitiosa hominum traditio crebrius lavari, ob manducandum et hujusmodi. Sed necessaria doctrina veritatis eos jubet, qui panem vitæ qui de cælo descendit manducare desiderant, crebro eleemosynarum, aliorumque justitiæ fructuum lamento sua opera pur- **C** gare.

VERS. 4. — *Baptismata.* Frustra vasorum baptismata servant, qui cordium suorum et corporum sordes negligunt. Non enim hoc de materialibus manibus dictum est, sed pro mentium emundatione, et operum castigatione, et animarum sanctimonia et salute.

VERS. 5. — *Quare discipuli tui, etc.* Mira stultitia ! Filium Dei arguunt, quia non servat præcepta hominum. Manus autem, id est, opera non corporis sed animæ lavandæ sunt, ut fiat in illis Verbum Dei.

VERS. 6. — *Bene prophetavit.* (HIERON.) Latratum Phariseorum reprimat furca rationis, id est, Moysi et Isaia increpatione, ut et nos hæreticos verbis Scripturæ vincere possimus.

VERS. 9. — *Bene irritum.* Falsam calumniam vera ratione confutat, quasi, Vos propter traditionem hominum præcepta Dei contemnitis et negligitis, quare ergo meos discipulos arguitis, qui jussa seniorum parvipendunt, ut custodiant mandata Dei ?

VERS. 11. — *Vos autem dicitis.* (BEDA.) Consulens Dominus imbecillitati, vel ætatum vel penuriae parentum, præcepit, etc., usque ad qui verus Pater est, oblatio Domini præponatur. *Tibi profuerit.* (ISID.) In tuos usus consumitur, quod sacrilegium est. Vel interrogative. Quasi dicat : Proderit tibi ? Non debet : Hoc metuentes patres afficiebantur inedia.

VERS. 15. — *Nihil est extra, etc.* (BEDA.) Nec

Judæi se partem Dei jactant, communes cibos vocant, quibus omnes homines utuntur, ut ostrea, lepores, et hujusmodi animalia, quæ unquam non findunt, nec ruminant, nec squamosa in piscibus sunt.

VERS. 18. — *Et vos imprudentes.* Corripiuntur, quia quæ per se patent, mystica putant. Ex quo advertimus vitiosum esse auditorem, qui obscura manifeste, aut manifeste dicta obscure vult intelligere.

VERS. 19. — *Et in secessum.* (BEDA.) Hinc calumniantur quidam hæretici, quod Dominus physicae signarius putet omnes cibos, etc., usque ad per occultos meatus (quos Græci poros vocant) ad inferiora dilabitur et in secessum vadit.

(AUG.) Quædam sic accedunt ut etiam mutant et mutantur, sicut et ipse cibus amittens speciem suam, in corpus nostrum vertitur, et nos refecti in robur mutamur.

VERS. 21. — *De corde hominum.* (BEDA.) Animæ locus principalis non juxta Platonem in cerebro, sed juxta Christum in corde est. Arguuntur etiam, etc., usque ad ut si pulchram mulierem nos crebro viderit inspicere, intelligit nos amare.

VERS. 24. — *Et inde surgens.* Relictis Scribis et Phariseis calumniatoribus, in partes Tyri et Sidonis secessit, ut Tyrios Sidoniosque curaret. *Neminem.* (BEDA.) Quamvis latere non potuerit, non tamen factum est quod voluit. Sed exemplum, etc., usque ad ut filiam Syrophœnissæ a dæmonio liberaret et per fidem gentilis feminae Scribarum et Phariseorum perfidiam argueret.

VERS. 25. — *Mulier enim.* Marcus dicit Dominum fuisse in domo, cum venit ad eum mulier. Matthæus dicit quod *clamat post nos (Math. xv).* Per quod innuit quod post ambulantes preces emisit. Venit ergo ad eum mulier in domum, sed quia Matthæus ait : *Non respondit ei verbum,* dedit intelligere quod ambo tacuerunt, et cum silentio ingressi sunt. Et ita cætera contextuntur, quæ in nullo dissentiant.

(HIER.) Mulier est mater nostra Romana Ecclesia. Nata, dæmonica occidentalis barbaries, cujus fides fecit de cane ovem. Micas intellectus quærit, non panem infractum litteræ cupit.

(BEDA.) Mulier gentilis, sed cum fide ad Dominum veniens Ecclesiam significat de gentibus collectam, quæ pro filia, etc., usque ad qui priscas suæ perfidiae mansiones relinquunt, atque in domum Dei, id est Ecclesiam, pia se devotione transferunt.

VERS. 27. — *Sine prius saturari filios.* Quasi dicat : Futurum est ut et vos gentes salutem consequamini : sed prius oportet Judæos, qui antiqua electione filii Dei nominantur, pane cælesti refici, et sic tandem gentibus vitæ pabula ministrari. *Filiorum.* (BEDA.) Mira conversio : nam Israel quondam filius, nos canes. Pro diversitate fidei ordo nominum mutatur.

De illis dicitur : *Circumdederunt me canes multi* (Psal. xxi). De nobis : *Alias oves habeo, quæ non sunt ex hoc ovili* (Joan. x).

VERS. 28. — *De micis*. Non integros cibos digna sum recipere, reliquis catellorum contenta sum, ut sic veniam ad panem integrum. (BEDA.) *De micis*, etc. Mensa, scriptura, unde : *Parasti in conspectu meo mensam*, etc. (Psal. xxii). *Micæ* puerorum, etc., usque ad ut ad speranda superna quæ a Domino promissa sunt præmia in cælo, merito se humilitatis erigant.

VERS. 29. — *Propter hunc sermonem*. (BEDA.) Hic datur exemplum catechizandi et baptizandi infantes, quia per fidem et confessionem parentum in baptismo liberantur a dæmonio parvuli, qui necdum per se sapere vel aliquid agere boni possunt aut mali.

VERS. 31. — *Tyri*. (HIERON.) Tyrus angustia significans Judæam, cui Dominus : *Coangustatum est stratum et pallium breve, utrumque operire non potest, ut transferat se ad alias gentes* (Isai. xviii). *Sidonem*. (HIERON.) Sidon, venatio, fera indomita, nostra regio vel natio est. *Decapoleos*. (BEDA.) Regio decem urbium trans Jordanem ad Orientem. Quod autem dicitur : *Venit ad mare Galilææ inter medios fines Decapoleos*, non ipsos eum intrasse significat, neque enim mare transnavigasse dicitur, sed usque ad mare venisse, atque ad locum qui medios fines Decapoleos longe trans mare positos respiciebat.

(HIERON.) Salvator ad salvandas gentes ab apostolis deducitur, et docet quod adolescenti interroganti respondit : *Nosti mandata, hæc fac et vives* (Luc. xviii).

VERS. 32. — *Surdum et mutum*. (BEDA.) Qui scilicet, nec aures verbis Dei audiendis, nec os pro loquendis aperit. Quales necesse est ut hi qui audire et loqui verbum Dei longo usu didicerunt, Domino sanandos offerant, ut eos quos humana fragilitas nequit, gratiæ dextera salvet.

(HIERON.) Genus humanum tanquam unus homo varia peste absumptus in protoplasto, cæcatur dum videt, surdus fit dum audit, dum odorat emungitur, obmutescit dum loquitur, mancus fit dum manus erigit, incurvatur dum erigitur, hydropticus fit dum concupiscit, claudus dum progreditur, lepra suffunditur dum mundatur, dæmone impletur dum divinitatem appetit, moritur morte dum audacter excusat. *Et deprecabantur*. Incarnationem Domini prophetæ et patriarchæ cupiebant.

VERS. 33. — *Et apprehendens eum*, etc. Seorsum a turbulentis cogitationibus et actibus inordinatis sermonibusque incompositis educitur qui sanari meretur. Digni qui in aures mittuntur, verba Spiritus sancti, de quo dicitur : *Digitus Dei est hic* (Exod. viii). Et : *Opera digitorum tuorum sunt cæli* (Psal. viii). *Tetigit linguam*, etc. Spuma de carne Domini, divina sapientia, quæ solvit ignorantiam humani generis, ut dicat : *Credo in Deum Patrem omnipotentem*, etc. *Seorsum*. (BEDA.) Prima salutis via est de turba educi. De turba educit Dominus infirmum, cum mentem peccatis, etc., usque ad exspuens ergo

linguam muti ut loqui valeat, tangit, cum ora diu bruta ad verba sapientiæ proferenda contactu suæ pietatis informat.

VERS. 34. — *Et suscipiens*, etc. (HIERON.) *Inge-muit*. Gemere nos docuit, et in cælum thesaurum nostri cordis erigere, quod per compunctionem cordis a frivola carnis lætitia purgatur, ut dicitur : *Rugiebam a gemitu cordis mei; Domine, ante te omne desiderium meum*, etc. *Et ait illi: Ephpheta, quod est Adaperire*. *Corde creditur ad justitiam* (Rom. x), etc. *Et statim apertæ*, etc. Aures apertæ sunt ad hymnos et cantica et psalmos. Solvitur lingua, ut eructet verbum bonum, quod non possunt nec minæ nec verba cohibere vel prohibere. Unde Paulus : *Ego vincit sum, sed verbum Dei non est alligatum in me* (I Tim. ii).

VERS. 36. — *Et præcepit illis ne cui dicerent*. Non in virtutibus gloriandum esse docuit, sed in cruce et in humiliatione. *Quanto autem eis*, etc. Civitas in monte posita undique circumspecta abscondi non potest (Matth. xv): humilitas semper præcedit gloriam.

Adaperire. Ad aures proprie. Aures enim ad audiendum aperiendæ, lingua ut loqui possit erat solvenda. Unde sequitur : *Statim apertæ*, etc.

VERS. 35. — *Et loquebatur recte*. (BEDA.) Ille solus recte loquitur vel Dominum confitendo, vel aliis prædicando, cujus auditum ut cælestibus possit auscultare et obsecundare mandatis divina gratia refert. Cujus linguam Dominus tactu sapientiæ, quæ ipse est, ad loquendum instruit. Hic talis dicere potest : *Domine, labia mea aperies* (Psal. v), etc.

VERS. 36. — *Quanto autem eis præcipiebat*, etc. Sciebat ille qui omnia novit antequam fiant, quod magis prædicarent, et hoc præcipiendo pigris voluit ostendere, quanto studiosius quantoque frequentius [serventius] prædicare debeant, quibus jubet ut prædicarent : quando illi qui prohibentur tacere non poterant.

CAPUT VIII.

VERS. 2. — *Misereor super turbam*. Quia verus homo misereatur et compatitur affectu humanæ fragilitatis. Quod de septem panibus et paucis pisciculis quatuor millia hominum satiavit, divinæ potentæ opus est contra Eutichetis errorem.

Triduo sustinent. Quare triduo sustinerent Matthæus dicit sic (Matth. xv) : *Et ascendens in montem sedebat ibi, et accesserunt ad eum*, etc. Turba triduo Dominum sustinet propter sanationem infirmorum suorum, cum electi quique fide sanctæ Trinitatis lucidi Domino, pro suis suorumque peccatis, animæ peccantis, scilicet, languoribus instanter supplicant.

Turba multa triduo Dominum sustinet, cum multitudo fidelium peccata sua per pœnitentiam declinans ad Dominum se in opere, in locutione et cogitatione convertit.

(BEDA.) Hoc miraculo designatur, quod viam præsentis sæculi, aliter incolumes transire nequimus, alimento verbi sui Christus nos reficiat. Hoc verò typice, etc., usque ad ipse ab infimis delectationibus

abstractam panem cœli reficit, atque ad appetitum A
superne suavitatis cibi spiritualis dato pignore accendit.

VERS. 3. — *Si dimisero eos.* Quia conversi peccatores in presentis vitæ via deficiunt, si in sua conscientia sine doctrinæ pabulis dimittantur.

De longe. Moraliter. Qui nihil carnalis corruptionis expertus, ad servitutem Dei festinat, de longinquo non venit; qui etiam nulla impudicitia, nullis flagitiis inquinatus, solum autem conjugium expertus, nec iste de longinquo. Alii post multa flagitia veniunt: et ideo de longinquo.

VERS. 5. — *Septem.* (BEDA.) Mysterium est Novi Testamenti, in quo septiformis Spiritus gratia plenius creditur et datur. Nec sunt panes hordeacei, sicut illi quinque de quibus quinque millia hominum satiata sunt, ne, sicut in lege, vitalis animæ alimentum corporalibus sacramentis tegetur. Hordei enim medulla tenacissima tegitur palea.

(HIER.) Septem panes, septem dona Spiritus sancti. Quatuor millia, annus Novi Testamenti cum quatuor temporibus. Septem sportæ, septem primæ Ecclesiæ. Fragmenta panum mystici intellectus primæ septimanæ sunt. Pisciculi benedicti: libri Novi Testamenti, quomodo piscis assi partem resurgens postulat, et piscem superpositum prunis discipulis in captura piscium porrigit.

VERS. 6. — *Super terram.* (BEDA.) In refectioe quinque panum turba supra fenum discubuit; quæ autem septem panibus reficienda est, super terram discumbere præcipitur: quia per legem carnis, etc., usque ad hic autem remota omni cupiditate carnali convivas Novi Testamenti spei permanentis firmamentum tanquam ipsius montis soliditas nullo feno interposito continet.

VERS. 7. — *Pisciculos.* (ID.) Sanctos illius temporis, per quos eadem condita est Scriptura: vel quorum ipsa Scriptura, fidem, vitam et passiones continet; qui de fluctibus sæculi erepti, et divina benedictione consecrati refectionem nobis, ne in hujus mundi excursu deficiamus, vitæ suæ et mortis suæ exemplo præbuere.

VERS. 8. — *Manducaverunt.* (ID.) Sunt multi qui quamvis omnia sua relinquere, et altiora hujus mundi nequeant implere, tamen esurientes et sitientes justitiam saturantur, cum audientes mandata Dei ad vitam perveniunt æternam.

Quod superaverat. (ID.) Altiora præcepta vel exhortamenta, et consilia, quæ generalis fidelium multitudo nequit attingere, sicut hic: *Si vis perfectus esse, vende et vende omnia quæ habes* (Matth. xix), etc.

Septem sportas. Septem sportæ, Spiritus sancti gratia septiformi repleti. Fiunt enim sportæ de junco, et palmarum foliis. Juncus nascitur super aquas, et palmarum foliis. Juncus nascitur super aquas, palma victorem coronat. Sancti quoque ne ab humore æternitatis arescant, in ipso vitæ fonte se collocant, et æternæ retributionis palmam expectant.

VERS. 10. — *Et statim.* Pro hoc in Matthæo habemus: *Ascendit in naviculam, et venit in fines Mage-*

dan. Sed non est dubitandum eundem locum esse sub utroque nomine. Nam plerique codices habent Magedan etiam secundum Marcum.

VERS. 11. — *Quærentes,* etc. Quasi ea quæ viderant, non fuissent signa. Sed quid quærant per hoc determinatur, de cœlo, vel in morem Eliæ ignem de sublimi, vel ad similitudinem Samuelis æstivo tempore mugire tonitrua, vel fulgura vel imbres, quasi non possent et hæc calumniari qui ea calumniabantur quæ oculis viderant, manu tangebant, utilitate sentiebant. Vel signa de cœlo, manna, ut qui paucis panibus multa hominum millia satiavit, nunc sicut Moyses manna cœlitus misso populum omnem passim reficiat. Unde Joannes post edulium panum turbas quæsisse dicit: *Quid operaris? Patres nostri manducaverunt manna in deserto* (Joan. vi), etc.

VERS. 12. — *Si dabitur.* (AUG.) De concordia evangelistarum. In Marco ita scriptum esse dicit: et signum non dabitur ei.

(BEDA.) Generationi isti, id est tentantium Deum et contradicentium verbis ejus, non dabitur signum de cœlo, quod tentantes, etc., usque ad ad impositionem manuum apostolorum gratiam sancti Spiritus de cœlo plurimis credentibus infudit.

VERS. 13. — *Ascendit navim.* (ID.) Septem sportis modo impletis, statim ascenderunt in naviculam, et venerunt in fines Magedan, et ibi navigantibus dictum est quod caverent a fermento Phariseorum et saduceorum. Sed Scriptura dicit quod obliti sunt panes tollere, in quo ostenditur quod modicam curam carnis haberent intenti Domini presentia.

VERS. 17. — *Quid cogitatis.* (BEDA.) Accepta occasione, docet quid significant quinque panes et septem, et pauci pisciculi, quinque millia hominum aut quatuor. Si enim fermentum Phariseorum et Herodis traditiones perversas et hæretica significat dogmata, quare cibi quibus nutritus est populus Dei non veram doctrinam integramque significat?

VERS. 23. — *Et exspuens.* (ID.) Sputum ab intus a capite Domini procedit. Manus vero membra corporis exterius posita. Exspuens ergo in oculos cæci, manus suas imponit, ut videat: quia cæcitate humani generis et per invisibilia divinæ pietatis dona et per ostensa a foris sacramenta assumpta humanitatis abstersit.

Quem uno verbo totum simul curare poterat, paulatim curat, ut magnitudinem humanæ cæcitate ostendat: et quæ vix et quasi per gradus ad lucem redeat, et gratiam suam nobis indicat, per quam singula perfectionis incrementa adjuvant.

VERS. 24. — *Video homines,* etc. (HIER.) Omnes æstimat sibi superiores, se indignum judicans: ut David se vocari hominem, sed canem mortuum et pulicem unum. Primo autem, etc., usque ad huic Dominus secunda impositione manuum, lucem omnia clara videndi restituit: scilicet quid credendum, quomodo vivendum, quæ præmia sunt speranda.

VERS. 25. — *Deinde iterum,* etc. (HIER.) Ut clare videret omnia, id est per opera visibilia invisibilia

intelligeret, et quæ oculus non vidit, et clarum, animæ suæ statum post rubiginem peccati mundi cordis oculo contempleretur. *Beati enim mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt (Matth. v).*

VERS. 26. — *Et misit.* (HIER.) Ut videret in se quod ante non vidit. Non enim putat desperans homo de salute omnino posse se quod facere illuminatus per spem potest perficere.

Mystice. Admonet Dominus omnes qui agnitione veritatis illustrantur, ut ad cor redeant, et quantum sibi donatum fuerat sollicita mente perpendant, et beneficiis Dei digna operatione respondeant.

Nemini dixeris. (BEDA.) Quod sanationem silere jubet, exemplum est suis, ne si miranda faciant, favorem quærant, sed divinis aspectibus sint placere contenti.

VERS. 27. — *Quem me dicunt?* Pulchre primo sententiam hominum interrogat, ne confessio eorum vulgi opinione, sed veritatis agnitione videatur infirmata: ne sicut Herodes de auditis hæsitare putentur. Unde Petro secundum Matthæum dicit: *Caro et sanguis non revelavit tibi (Matth. xvi)*, id est doctrina hominum.

Homines. Pulchre qui hominum more diversam de Domino sententiam ferunt, homines dicuntur. Nam qui veritatem potentiam ejus pia mente cognoscunt, non homines, sed dii appellari merentur. Unde dicit illis: *Vos vero, etc.* Quasi dicat: Illi, homines, humana opinantes; sed vos, dii, quem me esse dicitis?

VERS. 29. — *Tu es Christus.* (BEDA.) Omnia complectitur qui et naturam et nomen exprimit, in quo summa virtutum. Paulus dicit, etc., *usque ad non licet tamen nescire generationis fidem.*

VERS. 30. — *Et comminatus est.* (BEDA.) Noluit se ante passionem et resurrectionem prædicari: quia completo sanguinis sacramento apostolis opportunus dicit: *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti (Matth. xviii).* Quia non prodesset eum publice prædicari, quem flagellatum sunt visuri, et crucifixum multa pati.

VERS. 31. — *Quoniam oportet, etc.* (HIER.) Sicut gubernator peritus tempestatem in tranquillitate præcavens, nautas paratos vult esse suos. Sicut alibi: *Si quis vult venire post me, abneget se (Matth. xvi)*, etc.

VERS. 32. — *Et apprehendens.* (BEDA.) Amantis affectu dicens: *Absit a te, Domine.* Vel ut melius in Græco habetur: *Propitius esto, etc., usque ad apprehenditque eum in affectum suum, vel separatim ducit, ne præsentibus cæteris magistrum videatur arguere.*

VERS. 33. — *Vade retro.* (Id.) Multi putant quod non Petrus, sed adversarius Spiritus sit correctus, quo suggerente hoc Apostolus dicebat: Sed mihi error Apostoli de pietatis affectu veniens, nunquam incentivum videbitur diaboli. Diabolo dicitur: *Vade retro, Satanas.* Petro: *Vade retro me, etc., id est sequere sententiam meam.*

Quæ Dei sunt, etc. Mea est voluntas et Patris, ut pro salute hominum moriar: tu non vis granum fru-

menti in terram cadere, ut multum fructum afferat.

VERS. 34. — *Si quis vult, etc.* (BEDA.) Postquam mysterium suæ passionis et resurrectionis ostendit, hortatur omnes ad imitandum passionis exemplum, et omnibus salutem promittit animarum. Sed perfectioribus, quanta passurus quod a mortuis resurrecturus esset aperuit, formam tribuens prædicandi, ut scilicet, pro suo quisque modo instruatur, neque infirmis altiora committantur.

Deneget. Non valet apprehendere quod ultra ipsum est si nescierit maclare quod est. Nisi quis a semetipso deficiat, ad Deum, qui supra ipsum est, non appropinquat. *Tollat crucem.* Vel per abstinentiam macerando corpus, vel per compassionem animum. De corpore dicit Paulus: *Castigo corpus meum, et in servitutem redigo (II Cor. ix)*, etc. Idem de compassionem animi: *Quis infirmatur, et ego non infirmor? (II Cor. xi.)*

VERS. 38. — *Qui enim.* (BEDA.) Duo tempora Ecclesia significat, aliud persecutionis, quando ponenda est anima; aliud pacis, quando frangenda sunt desideria terrena.

Qui enim me, etc. Quia multi avaritiam vineunt, labentia despiciunt, sed fidei rectitudinem quam habent verecundia impediti, non expriment voce. Ad dicit: *Qui enim me, etc.*

VERS. 39. — *Amen dico.* (BEDA.) Cum de futura vita loqueretur, ideo necessarium fuit ut hoc promitteret de pœnitenti vita, ut rudes adhuc discipuli hac consolatione confortarentur, sicut de Judaico populo dicitur: *Dedit illis regiones gentium et labores populorum possederunt, ut custodiant justificationes ejus, et legem ejus requirant (Psal. civ).*

Regnum Dei, etc. Id est, Ecclesiam contra mundi hujus gloriam erectam. Vel futuram in cœlis beatitudinem quam in monte viderunt. Quod pia provisione factum est, ut æternum gaudium, tametsi ad breve momentum prælibatum, ad adversa ferenda fortius animaret.

CAPUT IX.

VERS. 1. — *Et post dies, etc.* (HIER.) Post comminationem crucis resurrectionis gloria ostenditur, unde sequitur:

Et post dies, etc. Ut non timerent opprobria crucis, qui oculis suis viderant gloriam futuræ resurrectionis.

(BEDA.) *Et post dies sex.* Lucas: Factum est autem post hæc verba fere dies octo, etc., *usque ad* ne in octavo retributionis tempore ab irato iudice corripiamur. *In montem excelsum.* In montem ut oraret, etc., *usque ad tunc* æterna ejus visione merebuntur lætari.

Transfiguratus. Non veram substantiam carnis amisit, sed gloriam futuræ suæ, vel nostræ resurrectionis ostendit. Talis post judicium cunctis apparebit electis: in iudicio, in forma servi et bonis et malis, ut impij quem sprevere, quem Judæi negare, milites quem crucifigere, Pilatus Herodesque quem judicare nequeant iudicem agnoscere.

VERS. 2. — *Et vestimenta.* Vestimenta Domini, A patrum ad filios, et cor filiorum ad patres. Restituet enim morti quod debet et diu vivendo sustulit, unde addit: *Quomodo scriptum.* Quasi dicat: Sicut de Christi passione prophetæ multifarie scripserunt: sic et Elias multa passurus est. Restituet ergo omnia. Primo, corda hominum illius temporis ad credendum in Christo, resistendum Antichristo. Deinde, ponet animam pro Christo.

VERS. 3. — *Et apparuit, etc.* Moyses sanctus mortuus, Elias vivus in cælum raptus, visi in majestate cum Domino (ut Lucas dicit) futuram in illo omnium sanctorum gloriam significant: qui tempore judicii vel vivi in carne reperientur vel mortui.

Elias cum. (BEDA.) Legislator et eximius prophetarum apparent: loquuntur cum Domino in carne vivente, ostendentes ipsum esse quem lex et prophetæ promiserunt; non in infimis, sed in monte cum illo, quia qui terrena desideria mente transeunt solvi majestatem Scripturæ sanctæ, quæ in Domino impleta est, perspiciunt.

VERS. 4. — *Rabbi.* Quamvis stupefactus, etc., usque ad unum habentia tabernaculum, id est Ecclesiam Dei. *Bonum est.* Multo ergo melius choris sanctorum interesse, Deitatis perfrui visione: si sic delectat humanitas Christi transfigurata, et duorum societas ad punctum ostensa.

VERS. 6. — *Nubes abumbrans.* Unde quia quæsit materiale tabernaculum, nubis accepit umbraculum, ut discat in resurrectione non tegmine domorum, sed Spiritus sancti sanctos esse protegendos. *Hic est.* Quasi dicat: Hic vere est ille quem Moyses C obliquat in discipulos, cum sæpe curatio non curantium, sed curandorum impediatur vitio.

VERS. 7. — *Et statim.* (BEDA.) Cum fieret vox super Filium hominis, inventus est ipse solus. Quia cum manifestaverit seipsum electis, erit Deus omnia in omnibus: imo ipse cum suis unus per omnia Christus, id est, caput cum corpore splendebit, unde: *Nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo, Filius hominis, qui est in cælo.* (Joan. III).

VERS. 8. — *Præcepit illis.* Non vult gloriam regni futuri et triumphi quam in monte ostenderat publice prædicari: ne et incredibile esset pro magnitudine, et post tantam gloriam apud rudes animos sequens crux scandalum faceret.

VERS. 9. — *Verbum continuerunt.* (HIER.) Id est, cum absorpta mors fuerit in victoria, non erunt in memoria priora, cum abstulerit Dominus sordem filie Sion, auferens omnem lacrymam ab oculis sanctorum.

VERS. 10. — *Quid ergo.* Tradunt scribæ, secundum Malachiam, quod Elias veniet ante adventum Salvatoris, et reducet corda patrum ad patres eorum, et restituet omnia in antiquum statum. Existimant ergo discipuli hanc adventus gloriam esse, quam viderant in monte, et dicunt: Si jam venisti in gloria, quare præcursor tuus non apparet? maxime quia vident recessisse Eliam.

VERS. 11. — *Restituet, etc.* Scilicet convertet cor

VERS. 13. — *Turbam magnam.* (HIER.) Non est requies sub sole: semper occidit parvulos invidia, magnos percutiunt fulgura montes, alii discentes cum fide, alii invidentes cum fastu, ad Ecclesiam veniunt. *Conquirentes.* (BEDA.) Quid conquirant Evangelista non dicit, sed potest intelligi de hoc quæstionem motam fuisse, quare discipuli dæmoniacum B qui in medio erat, non possent liberare: hoc enim ex sequentibus concipi potest.

VERS. 15. — *Et interrogavit.* (ID.) Nota quod loca rebus congruunt. In monte orat, transformatur, discipulis arcana suæ majestatis aperit, in imo a turba excipitur, miserorum fleu pulsatur. Sursum discipulis mysteria regni resepat, deorsum turbis peccata infidelitatis exprobrat. Sursum vocem Patris his qui audire poterant pandit, deorsum malos spiritus expellit. Nunc pro meritorum qualitate aliis ascendere, aliis non desistit descendere. *Et interrogavit.* (HIER.) Scit et interrogat, ut confessio pariat salutem, et murmur cordis nostri sermonibus solvatur prius ut est: Dic iniquitates tuas prius, ut justificeris.

VERS. 17. — *Et dixi discipulis.* Latenter culpam obliquat in discipulos, cum sæpe curatio non curantium, sed curandorum impediatur vitio.

VERS. 18. — *O generatio.* Non homini irascitur, sed vitio. Non tædio affectuum hoc dicit, sed ut medicus ægro contra præcepta agentis. Et arguit per unum Judæos incredulitatis.

VERS. 19. — *Statim spiritus.* Quia dum post peccatum ad Dominum converti volumus, magis a diabolo impugnamur, ut vel excutiat virtutem, vel vindicet suam expulsionem.

VERS. 20. — *Ab infantia.* (HIER.) Significat gentilem populum cui natiuitate increvit cultus idolorum, ut stulte immolaret filios suos dæmoniis, unde sequitur:

VERS. 21. — *Et frequenter eum, etc.* Alii enim dignem, alii aquam venerabantur. *Adjura.* (HIER.) Credulitas nostra, ut rostrata lingua infirma est, nisi innixa adjutorio Dei. Fides cum lacrymis optata vota capit, ut est: *Fiat tibi secundum fidem tuam* (Matth. xv).

VERS. 25. — *Discerpens, etc.* (HIER.) Discerpit diabolus appropinquantem ad salutem, quod est ei esca dilecta, quos in ventrem suum trahere desiderat per terrores et damna, ut Job: *Factus, etc.* (ISID., RAB.) etc. Sanatis enim dicitur: *Mortui enim estis, et vita vestra abscondita est cum Christo in Deo* (Col. III). Unde infirmitas Christianorum non est mors, sed mortis similitudo.

VERS. 28. — *Hoc genus nullo.* (HIER.) Stultitiam

ad luxuriam carnis pertinet et jejunio sanatur. Ira et ignavia oratione depellitur. Medicina cujusque vulneris adhibenda est ei. Non sanat oculum quod calcaneum, jejunio passiones corporis, oratione sanantur pestes mentis.

VERS. 30. — *Occident eum*, etc. Prosperis miscet tristia, ut cum venerint, non impræmeditatis ferantur animis. Si contristat eos, quia occidendus est, debet lætificare quia die tertia resurrecturus est.

VERS. 31. — *Ignorabant*. Non tam ingenii tarditate quam amore, quia Deum verum cognoverunt, moriturum credere nequibant. Et quia eis in figuris loqui consueverunt, horrentes ejus mortem, in his quoque eum loqui figurate putabant.

VERS. 32. — *Capharnaum*. (HIER.) Villa consolationis: congruit prædictæ sententiæ: *Occisus die tertia resurget* (Joan. xii). Granum frumenti moritur, ut multiplicius colligatur: si non moritur, solum manet. *Quid in via*, etc. In via tractabant de principatu: similis tractatio loco. Principatus enim vi ingreditur, sic deseritur, et dum tenetur labitur: et incertum in qua mansionem, id est, in qua die finiatur; unde dicit: *Qui vult esse primus*, etc.

VERS. 33. — *Inter se disputaverunt*. (BEDA.) Hinc exorta videtur disputatio, quia viderant Petrum et Jacobum et Joannem seorsum ductos in montem, et aliquod secretum ibi esse creditum eis, sed et Petro, sicut Matthæus dicit, claves regni cælorum promissas, et Ecclesiam super petram fidei, a qua ipse nomen acceperit, ædificandam. Putabant ergo vel illos tres cæteris, vel omnibus Petrum esse prælatum.

VERS. 34. — *Et residens*, etc. Illi euntes disputabant de principatu, et ipse sedens docet humilitatem. Principes enim laborant, humiles quiescunt. Desiderium gloriæ vult humilitate sanare, et primo simplici monet imperio, mox innocentie puerilis exemplo.

VERS. 35. — *Complexus*. Significat humiles dignos esse suo complexu, qui jure possunt gloriari et dicere: *Læva ejus sub capite meo, et dextera illius amplexabitur me* (Cant. ii).

VERS. 36. — *Quisquis unum*. Vel simpliciter pauperes Christi ab his qui velint esse majores, pro ejus honore ostendit esse recipiendos. Vel ipsos malitia parvulos esse suadet, ut tanquam parvuli simplices sint. *Et quicumque*. Quia in pueris se recipi docebat, ut caput in membris, ne putaretur noc solum esse quod videbatur, adjunxit: *Et quicumque me susceperit*, etc.

VERS. 37. — *Respondit illi*. Quia dixerat: *Quisquis unum ex hujusmodi pueris receperit, me recipit*, intelligit Joannes quod in nomine ejus eos non recipiant, qui non sincere ambulant; unde ait: *Magister, vidimus quemdam*. Quasi dicat: Hic in nomine tuo non debet suscipi. *Et prohibuimus eum*. Putavit eum excludendum a beneficio qui non utitur officio, sed docetur neminem a bono quod ex

A parte habet arcendum, sed ad hoc potius quod non habet provocandum: unde: *Nolite prohibere*.

VERS. 38. — *Nolite prohibere*. (BEDA.) Hinc Apostolus: *Sed sive occasione sive veritate Christus annuntietur*, etc., usque ad detestari et prohibere debemus.

VERS. 41. — *Et quisquis scandalizaverit*. Quamquam hoc generale sit, potest tamen secundum consequentiam sermonis contra apostolos dici, qui de primatu disputabant et eos quos ad fidem vocabant, exemplo suo perdere poterant. (BEDA.) Nota quod in bono opere nostro aliquando cavendum est scandalum proximi, aliquando pro nihilo habendum: in quantum sine peccato possumus, vitare proximorum scandalum debemus. Si autem pro veritate scandalum sumitur, utilius nasci permittitur quam veritas relinquatur.

Mola asinaria. (HIER.) Secundum morem provincie, etc., usque ad tolerabilior utcunque eum inferni pœna cruciaret.

VERS. 42. — *Et si scandalizaverit*. Quia supra docuit, ne scandalizemus eos qui credunt in eum, admonet quantum debemus eos cavere qui scandalizant. *Σκάνδαλον* Græce offenculum vel ruina vel impactio pedis. Vel, ut alii, scrupulus. Ille ergo scandalizat fratrem qui ei dicto vel facto occasionem ruinæ præbet. *Manus tua*. Amicus, cujus ope et consilio indigemus quotidie. Sed si hic lædere in causa animæ voluerit, excludendus est a nostra societate, ne si cum perditio in hac vita partem habere volumus, simul cum illo pereamus.

Quam duas manus. (HIER.) Duæ manus principatus, humilitas et superbia. Abscinde superbiam, tene humile principatum.

VERS. 43. — *Ubi vermis*. (BEDA.) Fetor vermium de corruptione carnis et sanguinis, ideoque caro recens sale conditur, ut exsiccato humore sanguineo, vermis esse nequeat. Caro ergo et sanguis vermes creant, quia delectatio carnalis cui condimentum continentie non resistit, pœnam luxuriosis generat æternam. Debemus ergo corpus continentie sale, et mentem condimento sapientie ab erroris et vitiorum labe castigare.

VERS. 48. — *Omnis enim igne*. Quia tertio mentionem fecit ignis et vermis, ostendit quomodo utrumque valeamus vitare. *Omnis enim igne*, mire dictum est: Quod enim sale salitur, vermis putredinem ardet. Quod vero igne, id est, in igne, asperso sale carnem quoque consumit. Hæc secundum legem in hostiis fiebant quæ in altari cremabantur, ubi in omni victima et sacrificio sal offerri præceptum est. *Omnis victima sale salietur*. Ille enim vere Domini victima est qui corpus et animam, etc., usque ad dilectos et proximos nobis abnegare. *Omnis victima sale salietur*. (HIER.) Victima genus humanum, quod hic sapientie sale vel ratione salitur, dum corruptio sanguinis, custodia putredinis, et mater vermium hic consumitur, et post purgatorio igne examinabitur.

VERS. 49. — *Quod si sal, etc.* Id est, si quis semel A condimentis veritatis reffectus ad apostasiam redierit : quo alio doctore corrigitur, qui eam quam gustavit sapientiam, vel adversis territus, vel prosperis illectus respuit? Unde : *Quis medebitur incantatori a serpente percusso?* (Eccli. xii.) In hoc Judam et socios ejus significare creditur, qui phylargyria corruptus, et apostolatum perdere, et Dominum tradere non dubitavit. Quia autem sunt multi quos dum major scientia erigit, ab aliorum societate disjungit, et quo plus sapiunt, eo plus a concordia virtute desipiunt. subjungit : *Habete in vobis sal et pacem.* (BEDA.) Habere sal sine pace, non virtutis est donum, sed damnationis argumentum. Quo enim quisque melius sapit, eo deterius delinquit.

CAPUT X.

VERS. 1. — *Et inde exsurgens.* Hucusque ea quæ in Galilæa fecit et docuit : hinc narrat quæ in Judæa fecit, et docuit, et passus est. Et primo quæ trans Jordanem ad orientem : deinde quæ cis Jordanem, quando venit Jericho, et Bethaniam, et Jerusalem. Cum enim omnis Judæorum provincia generaliter ad distinctionem aliarum gentium Judæa dicta sit, specialius tamen meridiana plaga dicitur Judæa ad distinctionem Galilææ Decapolis, et cæterarum in eadem provincia regionum.

VERS. 2. — *Pharisæi interrogabant.* Magna distantia inter turbas et Pharisæos. Hæ conveniunt, ut doceantur, et infirmi curentur, sicut Matthæus aperte dicit : Illi ut tentando decipiant. Has enim devotio pietatis : illos adducit stimulus livoris. Si licet viro. (BEDA.) Cornuto syllogismo tentavit, etc., usque ad sed peccantium necessitate concessa est.

VERS. 5. — *Ad duritiam cordis.* (Id.) Nunquid Deus contrarius sibi est, etc., usque ad per odia et homicidia perseverare nuptiarum copulam.

VERS. 8. — *Et erunt, etc.* Præmium nuptiarum est e duobus unam carnem fieri. Castitas juncta spiritui unus spiritus efficitur.

VERS. 9. — *Homo non sepatet.* Desiderio secundæ uxoris. Deus separat : qui conjungit, quando ex consensu utriusque propter servitatem Dei (eo quod tempus breve sit), sic habent uxores quasi non habentes.

VERS. 10. — *Et in domo, etc.* (HIER.) Non discipuli interrogaverunt prius, etc., usque ad ut panis cor hominis confirmet, ut est : *Si quis vult post me venire* (Luc. ix), etc.

VERS. 11. — *Quicumque dimiserit.* (BEDA.) Matthæus plenius : *Quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, et aliam duxerit, mæchatur* (Matth. v). Una ergo solummodo causa est carnalis, fornicatio : una spiritualis, timor Dei, ut uxor dimittatur, sicut multi religionis causa fecisse leguntur. Nulla autem causa est Dei lege præscripta, ut alia ducatur vivente ea quæ est relicta.

VERS. 13. — *Discipuli autem comminabantur offendentibus.* Non quia nollent eis et manu et voce Sal-

vatoris benedici, sed nondum plenam fidem habentes putabant eum more hominum offerentium importunitate lassari.

VERS. 14. — *Talium enim est regnum Dei.* Talium significanter dicit, non istorum. Quasi dicat : Mores regnant, non ætas. His promittitur regnum cælorum qui similem habent simplicitatem et innocentiam, quibus congruit illud apostolis : *Nolite effici parvuli sensibus, sed malitia parvuli estote* (I Cor. xiv).

VERS. 15. — *Quisquis non receperit regnum.* Qui non perseverat in ira, læsus non meminit, videns pulchram mulierem non concupiscit, non aliud habet in ore, aliud in corde. Quasi dicat : Si tales non fueritis, non intrabitis in regnum cælorum. *Regnum Dei.* Id est, doctrinam Evangelii sicut parvuli accipere jubemur, id est, sicut parvulus doctoribus non contradicit, rationes adversus eos non componit, sed fideliter suscipit, cum metu obtemperat et quiescit : ita et nos obediendo simpliciter, et sine omni contradictione verba Domini debemus suscipere.

VERS. 17. — *Procurrrens quidam genu.* (BEDA.) Audierat, credo, iste a Domino tantum eos qui volunt parvulis esse similes introitu regni cælestis esse dignos, et ideo certior esse desiderat, non per parabolas, sed aperte : quibus operum meritis vitam æternam consequi possit.

VERS. 18. — *Quid me dicis.* (Id.) Quia magistrum vocaverat bonum, etc., usque ad sed absque Deo, nullum bonum esse testatur.

VERS. 19. — *Ne adulteres.* (Id.) Hæc est pueriliis innocentie castitas, quæ nobis imitanda proponitur, si regnum Dei intrare velimus. Notandum sane, quod justitia legis suo tempore custodita, non solum bona temporalia, sed etiam vitam conferebat æternam.

VERS. 20. — *Magister.* (Id.) Non putandus est voto tentantis, etc., usque ad unde addit : *Vade, quæcumque habes vende, et da pauperibus* (Matth. v), etc.

VERS. 21. — *Et veni, sequere me.* (Id.) Quasi dicat : Post contemptas divitias Salvatorem imitare, id est, relictis malis fac bona. Facilius saccus contemnitur quam concupiscentia vel voluptas.

VERS. 23. — *Quam difficile.* (Id.) Qui multiplicandis divitiis incumbunt, etc., usque ad intrare possint regnum Dei.

VERS. 25. — *Facilius est camelum.* Quomodo ergo in Evangelio Matthæus et Zachæus, et Joseph et in Veteri Testamento quam plurimi divites intravere? Forte quia divitias pro nihilo habuere vel ex toto contemnere didicerunt, unde David : *Unicus et pauper sum ego* (Psal. xxiv). Et idem : *Divitiæ si affluant, nolite cor apponere* (Ibid. lxi). Non ait, nolite suscipere.

VERS. 26. — *Et quis potest.* Cum plures sint pauperes quam divites, non hoc dixissent nisi in divitum numero intellexissent cunctos qui divitias adipisci vellent.

VERS. 27. — *Apud Deum.* Qui a cupiditate terre-

norum ad charitatem æternorum convertere potest, A et superbos facere humiles.

VERS. 28. — *Ecce nos dimisimus.* Grandis fiducia : piscator erat, dives non erat, victum manu et arte quærebat, et tamen confidenter dicit : *Ecce nos reliquimus omnia.* Et *secuti sumus.* Quia non sufficit sic dimittere, jungit quod perfectum est, et *secuti sumus te.* Quasi dicat : *Fecimus quod jussisti : quid ergo dabis præmii ?*

VERS. 30. — *Centies tantum.* (BEDA.) Hac occasione quidam Judaicam mille annorum fabulam post resurrectionem justorum dogmatizant, etc., usque ad patriæ celestis, quæ per dexteram significatur, omnium pariter electorum verissima dilectione fruuntur.

VERS. 31. — *Multi autem.* Quia multi incipiunt sed non perficiunt, terribilis sententia subditur : *Multi autem, etc.* Latro in cruce confessor eodem die quo pro peccatis suis crucifixus est, gratia fidei cum Christo in paradiso gaudet. Quotidie quoque videmus multos laicos magis vitæ meritis excellere, et alios a prima ætate spirituali studio ferventes, ad extremum otio torpescere.

VERS. 32. — *Et stupebant.* Ideo scilicet quia mēminerant quod se passurum multa a summis sacerdotibus et scribis prædixerat, et occidendum. Metuebant ergo ne vel ipsi cum eo occiderentur, vel ille, cujus vita et magisterio gaudebant, occideretur.

Et assument. (BEDA.) Prævidens discipulorum animos ex passione sua perturbandos, etc., usque ad locum mortis quasi intrepidus adit.

VERS. 35. — *Et accedunt.* Audita resurrectione, C immemores secundi adventus putant eum more hominum regnare. Matthæus dicit matrem postulasse, sed Marcus dicit ipsos, desiderium eorum volens aperire quorum consilio mater petebat.

VERS. 38. — *Aut baptismo.* Idem quod calix. Unde alibi de passione sua dicit : *Baptismo habeo baptizari : et quomodo coarctor usque dum perficiatur.*

VERS. 39. — *Calicem quidem.* (BED.) Jacobus ab Herode capite truncatur, Joannes in ferventis olei dolium missus. Inde ad coronam martyrii athleta Christi processit, statimque in Pathmos relegatus. Itaque et martyrio animo non defuit, et calicem confessionis bibit quem biberunt in camino tres pueri, licet persecutor sanguinem non fuderit.

VERS. 40. — *Sedere autem.* Quasi, Vultis ut hoc D tribuam vobis? Sed regnum cælorum non est dantis, sed accipientis. *Non enim personarum acceptio est apud Deum* (Act. x), sed quicumque dignus fuerit, accipiet quod non personæ sed vitæ paratum. *Vobis.* Adhuc superbis, quasi dicat : Si vultis accipere, nolite esse quod estis : aliis paratum est, et vos alii estote, et vobis paratum est, quod est, prius humiliamini qui jam vultis exaltari.

VERS. 41. — *Indignati sunt.* Non de matre, sed de filiis, qui ignorantes mensuram suam immodica cupiditate ardebant.

VERS. 42. — *Jesus autem vocans eos.* Humilis magister, et pius et mitis, nec cupiditatis immodicæ

duos arguit, nec decem indignationis increpat et livoris, sed docet majorem esse qui minor fuerit, et dominum qui servus sit. Frustra igitur, aut illi ad majora suspirant aut hi super desiderio eorum dolent, cum ad summitatem virtutum non potentia sed humilitas ducat. Suis denique proponit exemplum, ut si dicta parvipenderent, ad opera erubescerent. *Nam et Filius hominis, etc.*

VERS. 46. — *Et veniunt Jericho.* (HIER.) Jericho luna vel anathema, quod congruit appropinquantii passioni. Defectus carnis Christi, preparatio est cælestis Jerusalem, unde Jericho deserentes, Jerusalem, id est visioni pacis, appropinquant. *Et proficiscente eo.* (BEDA.) Quia ascendente ad cælos Domino et fidelibus sequentibus, etc., usque ad eosque ad illuminationem omnium populorum in mundum dispersit. *Bartimæus cæcus.* (HIER.) Cæcitas Judæorum quæ illustrabitur in fine in adventu Eliæ et Enoch.

VERS. 47. — *Qui cum audisset.* Populus gentium audita fama Christi, cujus particeps quærebat fieri, contradicebant multi, primo Judæi post etiam gentiles, ne illuminandus sanandusque mundus Christum invocaret, nec tamen ad vitam præordinatos æternam poterat impugnantium furor prohibere.

Fili David. (HIER.) Per merita patriarcharum illuminatur Judaicus populus, cui adest misericors Deus et miserator illuminans cæcos et erigens elisos.

VERS. 48. — *At illo multo magis.* Ingravescente bello vitiorum, manus levandæ sunt ad lapideam adjutorii cum clamore, id est, ad Jesum.

(HIER.) Conveniens ordo salutis, etc., usque ad apostolos in altis considerans.

VERS. 49. — *Et vocant cæcum.* (BEDA.) Allegorice, cæcum clamantem Dominus vocat, dum populo gentium scientiam veritatis desideranti, per sanctos prædicatores verbum fidei committit. Qui vocantes cæcum animæquiorem esse et surgere, ad eumque venire, præcipiunt, cum prædicando spem salutis habere, de vitiorum torpore surgere, atque ad virtutum studia quibus illuminari mereatur, accingi jubent quasi dicat : *Accedite ad eum et illuminamini* (Psal. xxxiii). *Et, surge qui dormis* (Ephes. v), etc.

VERS. 50. — *Qui, projecto vestimento suo.* Id est, abjectis mundi curis, expedito mentis gressu ad datorem lucis properat. *Exsiliens.* Promptam voluntatem completionem desiderii remunerat, unde : *Quodcumque petieritis in oratione credentes accipietis.*

VERS. 51. — *Rabboni, ut videam.* Non aurum quærit, sed lumen. Cæcus enim divitias habere potest, sed non videt quod habet. Exemplo hujus non falsas divitias quæramus, sed lucem quam cum solis angelis videre possumus ad quam via fides est. Unde illuminato cæco dicitur : *Vade, fides tua salvum te fecit.*

VERS. 52. — *Vidit et sequebatur.* (BEDA.) Videt et sequitur qui quod bene intelligit operatur. Sequi, imitari. Unde : *Si quis mihi ministrat, me sequatur* (Joan. xii).

In via. Consideremus qua via graditur, et sequamur per humilitatem, per labores. Via quæ dicit: Ego sum via, veritas et vita (Joan. xiv). Hæc est via angusta quæ ducit ad ardua, Hierosolymæ et Bethaniæ ad montem Olivarum, qui est mons luminis et consolationis.

CAPUT XI.

VERS. 1. — *Bethaniæ.* (BEDA.) Bethania villa sive civitas in latere montis Oliveti, etc., usque ad duos propter veritatis scientiam et operis munditiam. *Duos ex discipulis.* (HIER.) Bini vocantur, bini mittuntur, etc., usque ad inter duo cherubim Dominum cognoscant, spiritu mente psallentes.

VERS. 2. — *Et statim.* (BEDA.) Introeuntes mundum prædicatores invenerunt populum nationum, etc., usque ad qui autem mundus et sanctus est, solius Dei est.

VERS. 4. — *Pullum ligatum.* (HIER.) Pullus ligatus et indomitus, quem solvunt et domant, populus gentilis est. Ante januam fidei, cum vinculis peccatorum suorum in divio stat: in libertate arbitrii dubitat inter mortem et vitam.

VERS. 6. — *Et dimiserunt.* (BEDA.) Qui in solvendo contradicebant, etc., usque ad quo Christo sessore fiant digna operiunt.

VERS. 7. — *Et sedit.* (HIER.) Cœpit regnare ut non regnet peccatum in mortali vel lasciva carne: sed justitia et pax et gaudium in Spiritu sancto.

VERS. 8. — *Multi autem straverunt.* Quia multi martyres se propriæ carnis amictu exuentes, simplicioribus viam suo sanguine parant, ut inoffensi ad supernam civitatem, ad quam ducit Jesus, incedant.

(HIER.) *Multi,* etc. Pedes sunt extremi quos ad jungendum constituit Apostolus, qui etsi non sunt dorsum in quo sedit Dominus, tamen cum militibus a Joanne instruuntur.

Alii autem. (ID.) Justi ut palma floreant, angusti in radicibus, lati in floribus et fructibus: quoniam bonus odor Christi sunt, et sternunt viam mandatorum Dei bona fama. (BEDA.) Alii autem frondes vel ramos de arboribus cædunt, qui in doctrina veritatis verba et sententias Patrum de eorum excerptunt libris. Et hæc in via Dei ad animum auditoris venientis humiliter prædicatione submitunt.

VERS. 9. — *Et qui præibant.* Præcessit Judaicus populus, secutus est gentilis. Et quia omnes qui fideles sunt vel fuerunt in Christum crediderunt et credunt, et qui præeunt, et qui sequuntur, hosanna clamant: quod Salva nos, Latine dicitur: ab ipso enim omnes priores etiam salutem quæsierunt.

VERS. 10. — *Benedictus qui venit.* Quoniam una fides, una spes omnium. Illi exspectabant et venturum credebant, et nos venisse credimus.

(BEDA.) Per hoc quod jungitur: hosanna in excelsis: quod est salus, significat quod adventum Christi non solum hominum salus est, sed totius mundi terrena jungens cælestibus, ut ei omne genu stentur, cælestium, terrestrium et infernorum (Philip. ii).

(HIER.) Hæc Gabrieli consonat: qui ait: *Hic erit*

magnus, et filius Altissimi vocabitur, etc., usque ad per ipsum verbum obsecrationis.

VERS. 11. — *Et introivit.* (ID.) Jam appropinquante passione in loco passioni præfinito ante sæcula vult esse, etc., usque ad jam sacramentum beatæ immolationis inchoavit.

In templum. Exemplum dedit nobis, ut quocumque veniremus, primum ad domum orationis si ibi sit divertamus: et cum nos per orationis studium Deo commendaverimus, ad ea propter quæ venimus agenda secedamus. *Et circumsoectis,* etc. Non semel hoc fecit, sed per omnes quinque dies. Per diem in templo docebat, noctibus exiens in monte Oliveti morabatur, sicut Lucas ait. Docendo enim incredulis officium correctionis sedulus impendebat, manendo apud fideles gratiam benignitatis propitius exhibebat.

Cumque vidisset. (BEDA.) Sicut per parabolas loquitur, ita facit, etc., usque ad miracula faciendo, et non invenit: ideo damnavit.

VERS. 14. — *Jam non amplius.* (ID.) Tu quoque si non vis audire in judicio a Christo, *Discedite a me, mali, in ignem æternum, quia esurivi et non dedistis mihi, manducandum (Matth. xxv),* arbor sterilis esse caveto, sed potius Christo pauperi et esurienti fructum pietatis quo indiget offer.

VERS. 15. — *Cœpit ejicere.* In ipsa re ostendit quod per figuram in ficu fecit. Ficus enim non peccavit si ante tempus fructum non habuit, sed sacerdotes.

Vendentes. (BEDA.) Ea scilicet quæ qui de longinquo venerunt ab indigenis offerenda emebant, etc., usque ad semper privantur sacerdotio.

VERS. 16. — *Et non sinebat.* Futuri judicii exemplum præmittit, quando omnes reprobos ab Ecclesia repellit: et ne ultra ad eam turbandam intrent æterno verbere compescit.

Vos autem fecistis. Ad hoc enim in templo erant, ut vel non dantes corporaliter persequerentur, vel dantes spiritualiter necarent. Templum et domus Dei mens est et conscientia fidelium, quæ in læsione proximi perversas cogitationes profert, quasi in spelunca latrones resident, et simpliciter gradientes interficiunt: et sic mens jam non domus Dei, sed spelunca est latronum.

VERS. 20. — *Aridam factam.* (BEDA.) A radicibus arefacta est ficus, ut ostenderetur gens impia non ad tempus, vel ex parte corripienda externorum incursibus, et per pœnitentiam liberanda, sicut sæpe factum est, sed omni et æterna damnatione ferienda. Aliter. Arefacta est a radicibus, ut ostendatur non solum humano extrinsecus, sed divino intus favore funditus destituenda: nam et vitam perdidit in cælis et patriam in terris.

VERS. 21. — *Recordatus Petrus.* Petrus agnoscit aridam, et abscissam radicem cui succedit oliva pulcherrima fructifera vocata a Domino. Unde sequitur: *Amen, dico vobis,* etc.

VERS. 23. — *Quicumque dixerit.* (BEDA.) Solent quidam dicere, quod nostri nondum plenam fidem hab

buerunt, etc., usque ad quanto a piorum læsione se A expulsus gemit. (HIER.) Sed hoc factum est: quando dixerunt apostoli: *Digne transferimur ad gentes, quia vos indignos iudicatis* (Matth. XXI). (BEDA.) Notanda est distinctio deprecantium, etc., usque ad si tamen in se peccantibus primo dimitunt.

VERS. 25. — *Et cum stabitis.* (HIER.) Marcus suo more, septem versus orationis Dominicæ una oratione comprehendit. Is namque cui dimissa sunt omnia, quid amplius rogabit, nisi quod perseveret in eo quod obtinuit?

VERS. 28. — *In qua potestate.* De Dei dubitant potestate, et volunt subintelligi diaboli esse quod facit.

VERS. 29. — *Interrogabo.* Poterat aperta responsione calumniam tentatorum confutare: sed prudenter interrogat, ut vel silentio suo vel sententia B condemnentur.

VERS. 31. — *Si dixerimus.* (HIER.) De lucerna mundi obscurantur, unde dicit: *Paravi lucernam Christo meo: inimicos ejus induam confusione* (Psal. CXXXI).

Quare ergo, etc. Quasi dicat: Quem confitemini de cælo habuisse prophetiam, mihi testimonium perhibuit et ab illo audistis in qua potestate hæc facio.

VERS. 32. — *Si dixerimus.* Quodlibet horum respondeant: vident se in laqueum ruituros, timent lapidationem: sed magis confessionem veritatis.

VERS. 33. — *Neque ego dico vobis.* (BED.) Duabus de causis scientia veritatis occultatur quærentibus, cum aut hic cui quærit minus intelligit, aut odio aut contemptu veritatis indignus est qui debeat aperiri. Propter alterum dicitur: *Adhuc multa habeo vobis dicere, quæ non potestis portare modo.* Propter alterum, *Nolite sanctum dare canibus.* C

CAPUT XII.

VERS. 1. — *Lacum,* sive torcular aut altare, aut illa torcularia quorum titulo quidam psalmi prænotantur. *Peregre profectus.* Dans liberum arbitrium operandi non mutatione loci, quia ubique Deus, et omnia complet.

VERS. 6. — *Quia reverebuntur.* Non hoc ignorando dixit, quia omnia novit, sed semper ambigere dicitur Deus, ut libera voluntas homini reservetur.

(BEDA.) Interrogamus Arium, et Eunomium, ecce pater dicitur ignorare, et sententiam temperat, et quantum in nobis est dicitur esse mentitus. Quidquid pro patre responderint, hoc intelligant pro filio, qui se dicit ignorare consummationis diem.

VERS. 7. — *Coloni autem.* (ID.) Probat Judæorum principes non per ignorantiam Christum crucifixisse, etc., usque ad et suam justitiam quæ ex lege est, præferre nitebantur.

VERS. 8. — *Et ejecerunt.* Notat pertinaciam eorum: qui nec crucifixo ac resuscitato Domino ad prædicationem apostolorum credere voluerunt, sed quasi vile cadaver projecerunt: quia quantum in se erat, a suis finibus excludentes gentibus suscipiendum dederunt.

(BEDA.) Cuicumque fidelium mysterium baptismi, etc., usque ad Dominum crucifigere et ostentati habere gaudebit.

VERS. 10. — *Lapidem quem reprobaverunt.* (HIER.) Lapis reprobus, quem gessit angulus, conjungens in cæna agnum cum pane, finiens Vetus, Novum inchoans Testamentum, hic præstat mira in oculis nostris.

VERS. 13. — *Et mittunt ad eum.* (BEDA.) Turbati timebant, atque quod per se non poterant, etc., usque ad et regnum et omnia perdere maluerint, quam esse tributarii.

VERS. 14. — *Magister, scimus.* (ID.) Blanda et fraudulenta interrogatio ad hoc provocat respondentem, ut magis Deum quam Cæsarem timeat, et dicat non debere tributa solvi, ut audientes Herodiani seditionis contra Romanos auctorem teneant.

VERS. 15. — *Qui sciens versutiam.* Qui putant interrogationem Salvatoris ignorance esse, non dispensationem, ex hoc loco discant, quod potuit scire cujus imago esset. Sed interrogat, ut ad sermonem eorum competenter respondeat. *Denarium.* Denarius genus nummi qui pro decem nummis computatur, et habet imaginem Cæsaris.

VERS. 17. — *Reddite ergo quæ sunt Cæsaris.* Hoc ipse fecit: pro se et pro Petro solvendo tributa. *Quæ sunt Dei Deo.* Hoc quoque fecit Patris implens voluntatem. Aliter: *Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari.* Impressionem suæ imaginis. *Quæ sunt Dei Deo.* Animam lumine vultus ejus illustratam, Unde: *Signatum est super nos lumen vultus tui* (Psal. IV), etc.

VERS. 18. — *Sadducæi,* etc. Duæ hæreses erant in Judæis, Pharisæorum et Sadducæorum. Pharisei traditionum et observationum (quas illi *δευτερώσεις* vocant) justitiam præferbant: unde et divisi vocantur a populo. Sadducæi autem, id est, justii, et corporis et animæ resurrectionem negabant.

Sadducæi, etc. (BEDA.) Qui resurrectionem corporum esse negant, vel non credunt animas judicantes interire cum corporibus; recte hujusmodi fabulam fingunt, quæ deliramenti arguat eos qui asserunt resurrectionem corporum. Potuit autem et in gente eorum aliquando hoc accidere.

VERS. 20. — *Septem ergo,* etc. (ID.) Turpitudinem fabulæ opponunt, ut resurrectionem negent. Sed mystice, septem fratres sine filiis defuncti, omnibus reprobis congruunt: qui per totam vitam (quæ septem diebus volvitur) a bono opere steriles sunt, quibus viritum morientibus ad ultimum et ipsa mundana conversatio moritur, id est, transit, quasi uxor infecunda, quam illi sine fructu boni operis exegerunt. HIER. Mulier sterilis, nec relinquens semen ex septem fratribus, etc., usque ad quia initium sapientiæ timor Domini.

VERS. 25. — *Neque nubent, neque,* etc. (BEDA.) Græco idiomati Latina consuetudo non respondet. nubere enim proprie mulieres dicuntur: et viri ducere. Sed nos simpliciter dictum intelligamus, neque nubent viri, neque nubentur mulieres.

VERS. 26. — *Ego sum Deus,* etc. (BED.) Cum multa apertiora testimonia de resurrectione posset proferre, etc., usque ad quæ cum animabus vel bona vel mala gesserunt.

VERS. 28. — *Interrogavit eum.* (HIER.) Quid sibi A vult hæc quæstio, cum hoc sciant omnes periti in lege? Sed diverse in Exodo et Levitico et Deuteronomio ordinantur mandata. De his enim duobus uberibus super pectora sponsæ levatis alitur nostra infantia.

Primum omnium, etc. Maximum quod ante omnia debemus in corde, quasi unicum pietatis fundamentum locare, hoc est, scilicet cognitio atque confessio divinæ unitatis cum executione divinæ operationis, quæ in dilectione Dei et proximi perficitur: hæc est *fides quæ per dilectionem operatur.*

VERS. 32. — *Bene magister.* (BEDA.) Ostendit scriba in hac responsione inter scribas et Phariseos gravem quæstionem diu versatam esse, etc., usque ad nemo autem absque fide et dilectione in qua sententia scriba iste declarat se fuisse.

VERS. 34. — *Non longe es a regno Dei, etc.* (ISID.) Quamvis ad tentandum venerit: longior namque est ignorantia quam scientia, ut Sadduceis dicitur: *Erratis nescientes Scripturas neque virtutem Dei* (Matth. XXII). (BEDA.) Matthæus dicit, quia tentando quærebat, etc., usque ad secundum illud: *Qui facile credit levis est corde, et minorabitur* (Eccl. XI).

Et nemo. Quia in sermonibus confutantur, ultra non interrogant; sed aperte comprehensum Romanæ potestati tradunt, unde patet venena invidiæ superari posse, sed difficile quiescere.

VERS. 36. — *Sede a dextris.* Nam in hoc infirmitatem filii, sed quia alter in altero operatur ostendit. Nam et filius subijcit inimicos Patri, et Deum Patrem glorificat super terram.

VERS. 38. — *Cave!* (BEDA.) Nota, quia non vetat eos qui hujus officii sunt, etc., usque ad simulationem seducamur, vel æmulatione ad idem inflammemur.

VERS. 40. — *Qui devorant domos viduarum.* Quasi patroni in judicio futuri, ab infirmis et peccatorum conscientia turbatis pecuniam accipere non dubitant: cum commendet Deo orationem manus porrecta ad dandum, non collecta ad accipiendum: quibus illud congruit: *Oratio ejus fiat in peccatum.*

VERS. 41. — *Gazophylacium.* (BEDA.) *φωλάττειον* Græce, servare Latine. Gaza, Persice, divitiæ, Gazophylacium locus quo divitiæ servantur, et arca, scilicet, in qua populi donaria congregabantur ad usus templi. Unde in libro Regum: *Tulit Joiada pontifex gazophylacium unum, aperuitque foramen desuper* (IV Reg. XII), etc., et porticus in quibus servabantur. Unde: *Hæc verba locutus est Jesus in gazophylacio, docens in templo.*

Aspiciebat quomodo. Sicut appetitores primatus et vanæ gloriæ cavendos esse dixit, et simulatione orantibus prolixius judicium prædixit, sic etiam offerentes justo examine discernit, ut retribuatur singulis, secundum cor et opera, quod et hodie facit in Ecclesia.

Divites. (BEDA.) Divites, Judæi de justitia legis elati, etc., usque ad cunctis superbiorum Judæorum operibus, præstant.

VERS. 42. — *Vidua pauper.* (HIER.) Hæc paupercula me et similes signat, qui mitto quod possum

et desidero quod non possum vobis explanare. Non quantum, sed ex quanto desiderat Deus. Unusquisque quadrantem potest offerre. Hæc est torta panis in Levitico, quæ est voluntas prompta. Quadrans, quia ex tribus consistit, cogitatu, verbo et facto.

Quadrans. Quadrantem vocant calculatores quartam partem cujusque rei, scilicet, loci, temporis, pecuniæ. Forsitan ergo hic quartam partem sicli, id est, quinque obolos significat.

VERS. 44. — *Omnes enim.* (BEDA.) Judæus ex abundante mittit in munera, etc., usque ad *Deus meus misericordia ejus præveniet me* (Psal. LVIII).

CAPUT XIII.

VERS. 1. — *Et cum egrederetur.* (BEDA.) Recedent de templo Domino, etc., usque ad erat luitura, et B ædificia ruitura.

Vides has, etc. Divinitus autem procuratum est, ut, patefacta per orbem fidei evangelicæ gratia, ipsum templum cum cæremoniis tolleretur: ne forte aliquis parvulus adhuc, ac lactens in fide, si videret manere illa a prophetis facta a Domino instituta admirando sanctum sæculare, paulatim ad Judaismum relaberetur. Aufertur ergo umbra, et palmam tenet veritas per orbem declarata.

(HIER.) Prænuntiat cladem novissimi temporis, id est destructionem templi cum plebe et littera sua. De qua: *Lapis super lapidem non relinquetur* (Luc. XXI): id est, testimonia prophetarum super eos in quos Judæi retorquebant ea ut in Esdras, in Zorobabel, in Machabæos.

C VERS. 3. — *Et cum, etc.* (BED.) In sanctis quietus manet: dum superbiorum detestatur amentiam. Mons enim Olivarum fructiferam Ecclesiæ celsitudinem significat: mons ille non infructuosas arbores, sed oliveta gignit, quibus lumen alitur, requies lassus tribuitur, infirmitas solvitur.

VERS. 5. — *Et respondens.* (ID.) A tempore Dominicæ passionis in populo Judæorum qui latronem seditiosum elegerunt, Christum Salvatorem abjecerunt, nec bella hostium nec seditiones civium cessaverunt; sed apostoli ne his adventantibus terreantur, et ne Hierosolymam Judæamque deserant, admonentur, quia non statim finis. In quadragesimum enim annum desolatio provinciæ et ultimum urbis ac templi excidium prolatum est.

D VERS. 6. — *Multi enim venient.* Imminente excidio multi venerunt qui se esse Christos, et jam tempus libertatis adesse mentirentur. Multi etiam in Ecclesia temporibus apostolorum inter cætera diem Domini instare minati sunt. Multi in nomine Christi venere Antichristi, quorum primus Simon Magus, cui *auscultabant omnes qui erant in Samaria a minimo usque ad maximum dicentes: Hic est virtus Dei quæ vocatur magna: eo quod multo tempore magicis artibus dementasset eos.*

VERS. 8. — *Exsurget enim.* (BEDA.) Hæc omnia ante ultimos et acerbissimos dolores, etc., usque ad qui contra se invicem dimicantes, Ecclesiæ victoriam faciunt.

VERS. 9. — *Videte autem.* (BEDA.) Quare hæc omnia inferantur, dicit *Videte*, etc. Ea enim vel sola maxima causa est excidii, quia post occisionem Domini, nominis quoque ac fidei præcones similes et confessores impia crudelitate vexabant.

VERS. 10. — *Et in omnes gentes.* (ID.) Quia noverrat Dominus corda discipulorum de perditione sue gentis tristanda, hoc modo consolatur, ut sciant amissos Judæis se socios regni cœlestis ex toto orbe habituros. Sicut enim ecclesiasticæ historiæ testantur multo ante excidium Judææ, omnes apostoli ad prædicandum Evangelium per totum orbem sunt dispersi, exceptis Jacobo Zebedæi, et Jacobo fratre Domini, qui prius in Judæa pro verbo Evangelii sanguinem fuderunt.

VERS. 14. — *Cum autem videritis*, etc. (ID.) Potest abominatio intelligi, vel Antichristus, vel imago Cæsaris quam Pilatus in templo posuit, etc., usque ad semper parebat imperio Romanorum.

VERS. 17. — *Væ autem prægnantibus*, etc. Quia vel uteri pondere vel filiorum sarcina gravate fugere non poterunt. Unde in libro Historiarum legitur uxorem Jonathæ turbatam fuga, filium sinu suo lapsum recepisse perpetuo claudum.

VERS. 21. — *Et tunc si quis.* (BED.) Quidam hoc ad captivitatem Judaicam referunt, quando multi Christos se esse dicentes, populum post se deceptum trahebant. Sed ibi nullus erat fidelis, quem Deus exhortaretur, ne perversos magistros sequeretur. Omnes et obsidentes et obsessi alieni a Christo obdurabant, unde melius de hæreticis accipiendum, qui contra Ecclesiam venientes, se Christos esse mentiuntur: quorum primus Simon Magus; extremus Antichristus.

VERS. 24. — *Sed in illis diebus*, etc. (ID.) Sidera in judicio videbuntur obscura, etc., usque ad tunc fiet quod idem propheta alibi dicit: *Et erit lux tunc sicut sol, et lux solis erit septenplex sicut lux septem dierum* (Isa. 30).

VERS. 25. — *Decidentes.* A lumine quando pene deerit semen Abrahæ, cui assimilatae sunt stellæ.

Et virtutes quæ, etc. (BEDA.) Quid mirum tremere homines, cum aspectu judicii tremant angelicæ potestates? Unde Job: *Columnæ cœli contremiscunt, et pavent ad nutum ejus* (Job. xxvi). Et quid patitur virgula deserti, ubi concutitur cedrus paradisi? *Movēbuntur.* (HIER.) Ad iram vindictæ quando mittentur a Filio hominis veniente in nubibus cœli cum virtute, quæ prius sicut pluvia in vellus descendit in humilitate.

VERS. 27. — *A quatuor ventis.* Ab oriente et occidente, austro, aq̄ilone, et non tantum ab his; sed a summo terræ usque ad summum cœlam, id est, ab extremis finibus terræ per directum usque ad ultimos terminos ejus, ubi longe aspicientibus circulus cœli terræ videtur insidere.

VERS. 28. — *A ficu autem.* Quasi dicat, quomodo cum fuerint in ficu teneri cauliculi, et gemma in florem erumpit, intelligitis adventum ætatis et veris

et favonii; sic cum hæc quæ scripta sunt videritis, non putetis jam adesse finem mundi, sed quasi præcursores venire, qui ostendant prope esse.

(BEDA.) Ficus Synagoga, quæ quia ad se veniente Domino fructum justitiæ non habuit, etc., usque ad et ætatem veræ lucis et pacis.

(HIER.) Fici parabola, id est, prophetia. Folia nata, verba sunt præsentia, ætas vero proxima dies est judicii, in quo unaquæque arbor manifestabit quod intus habuit an aridum ad comburendum, an viride ad plantandum in Eden cum ligno vitæ cujus folia in salutem gentium, id est, verba quibus dicitur, *Venite, benedicti Patris mei*, etc.

VERS. 31. — *Cælum et terra transibunt.* Cælum aereum, a quo aves cœli et nebula cœli, unde Petrus: *Cœli autem qui nunc sunt, et terra eodem verbo repositi sunt et igni reservati* (II Pet. 3), aperte docens, quia alii cœli sunt igne perituri quam aqua perdit, id est, inania et nebulosa. Aqua enim diluvii quæ tantum quindecim cubitis cacumina montium transcendit ultra aeris ætherisque confinia non pervenit. Ecclesiastes (Cap. 1): *Generatio præterit, et generatio advenit: terra vero in æternum stat.* Sic ergo cælum et terra transeunt, secundum imaginem, manent in æternum secundum essentiam.

VERS. 32. — *Neque filius.* — *In eo enim sunt omnes thesauri sapientiæ et scientiæ absconditi.* Ideo absconditi, quia nobis scire non expedit, unde ait: *Non est vestrum nosse tempora vel momenta quæ Pater posuit in sua potestate* (Act. 1). In quo ostendit quod sciat, sed nosse apostolicis non expedit, ut semper incerti de adventu judicis, sic quotidie vivant quasi alia die judicandi. Scit ergo filius sibi, sed non nobis, ut semper simus solliciti, unde: *videte, vigilate*, etc.

(HILAR.) Filius et Spiritus sanctus, quia non sunt a se, de die illa nosciunt a se: Pater autem, quia a se est, scit a se.

VERS. 34. — *Et janitori*, etc. (HIER.) Ei, scilicet, qui prædicat. Cui dicitur: *Si non annuntiaveris iniquitatem suam, sanguinem ejus de manu tua requiram* (Ezech. 33).

Vigilate ergo. Præmisso patrisfamilias exemplo, cur consummationis diem reticeat, dicit: *vigilate ergo.* Qui dormit, non corpora, sed phantasias videt; cum evigilat nihil habet de his quæ viderat. Sic sunt quos mundi amor rapit in vita, deserit post vitam.

VERS. 36. — *Quod autem vobis.* Non solum rectores Ecclesiæ, sed et omnes vigilare præcipimur, januas cordium custodientes; ne antiqui hostis mala suggestio subintret, ne nos Dominus dormientes inveniat, unde Paulus: *Vigilate, justi, et nolite peccare.*

CAPUT XIV.

VERS. 1. — *Erat autem pascha.* (HIER.) Pascha, transitus interpretatur, phase vero immolatio, etc., usque ad et armati virtute comedamus dicentes: *Etenim Pascha nostrum immolatus est Christus* (Matth. xxvi).

(BEDA.) Pascha, quod Hebraice phase, a transitu,

non a passione, etc., usque ad iter scilicet admonet A
subire virtutum. *Et querebant summi sacerdotes.*
(HIER.) A principibus egressa est iniquitas, qui tem-
plum parare, et vasa, et se purificare secundum le-
gem ad esum agni debuerant.

VERS. 2. — *Non in die festo.* (ID.) Vitant diem
festum, quod convenit illis : non est festivitas eis qui
vitam et misericordiam perdiderunt.

VERS. 3. — *Et cum esset Bethanior.* (ID.) Hinnu-
lus cervorum semper ad lectulum suum redit, id est,
Filius obediens Patri usque ad mortem : obedienciam
a nobis petit. Simon enim obediens dicitur. *Simonis*
leprosi. Simon leprosus mundum infidelem primo,
postea fidelem significat. *Et recumbentes, venit,* etc. Re-
cumbente seipso, id est, humiliante se, ut eum tan-
geret fides peccatricis : quæ de pedibus ascendit ad B
caput, a capite descendit per fidem, id est, a Christo
ad membra ejus.

Mulier. (BEDA.) Maria Magdalena soror Lazari quem
suscitavit Dominus, etc., usque ad ut Mathæus et
Marcus perhibent, oleo sancto perfudit.

Alabastrum. Alabastrum marmor candidum variis
guttis distinctum unguenta incorrupta servat. *Nardi*
spicati. Pistica nardus dicitur mista, quia non solum
de radice, sed de spicis et de foliis compositum erat :
quod est pretiosius.

Et fracto. (HIER.) Domus impleta odore, cælum et
terra est. Fractum alabastrum carnale est deside-
rium, quod frangitur ad caput : ex quo omne corpus
compaginatum est. (BED.) Devotio Mariæ, fidem et
pietatem designat Ecclesiæ, etc., usque ad pia præ-
dicatione et devotis veneratur obsequiis.

VERS. 4. — *Erant autem quidam.* (ID.) Per sy-
necdochen plurale pro singulari posuit, etc., usque
ad cujus hac de causa furandi consuetudinem inti-
mare curavit. *Ut quid perditio ista.* (HIER.) Perditus
de salute perditionem invenit, ut in sicu fructifera
mortis laqueum nancisceretur.

VERS. 5. — *Poterat enim unguentum.* (ID.) Sub
prætextu avaritiæ mysterium loquitur fidei, etc.,
usque ad spolia dividamus ad vesperam.

VERS. 6. — *Bonum opus operata.* (ID.) Qui credit
in Deum, reputatur ei in opus justitiæ. Aliud enim
est credere ei, aliud est credere in eum, id est, to-
tum se injicere in illum.

VERS. 7. — *Me autem non semper.* (BEDA.) Corporali
præsentia et familiaritate conjunctum sicut nunc.
Unde Apostolus : *Etsi noverimus Christum secundum*
carne, sed nunc jam novimus (II Cor. v). Spiritu-
aliter autem semper est nobiscum, unde : *Ecce*
ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi
omnibus diebus. (HIER.) Ita intelligendum est : Me
autem non semper habebitis in corporali præsentia,
ut prius in convictu et familiaritate.

VERS. 8. — *Quod putatis perditionem*
esse unguenti, officium sepulturæ est. Nec mirum
si mihi dedit odorem fidei bonum, cum ego pro ea
fusurus sum sanguinem meum.

VERS. 9. — *Amen dico vobis.* (BEDA.) Nota in Chri-

sto notitiam futurorum, passures post paucos dies
præscit Evangelium suum toto orbe prædicandum.
Notandum, quod sicut Maria toto orbe quo est Ec-
clesia diffusa gloriam meruit de pio obsequio, quod
Domino devote exhibuit : sic et Judas qui ei detra-
xit, perfidiæ nota longe lateque infamatur. Sed Do-
minus bonum pia laude remunerat, futura impii con-
tumelias tacet.

VERS. 10. — *Uno de duodecim.* (HIER.) Unus nu-
mero, non merito, nomine non numine, corpore non
animo, unde sponsus ad sponsam : *Vulnerasti cor*
meum, soror mea, in uno oculorum tuorum, et in uno
crine colli tui (Cant. iv). Oculus et crinis sapientia est
et virtus, quoniam Judæ cum cæteris dicitur : *Vobis*
datum est nosse mysterium regni Dei (Matth. xiii). Et :
Dedi vobis potestatem (Luc. x), etc.

Abiit ad, etc. Ille abiit ad principes : et postquam
exiit, intravit in eum Sathanas. Hic *nox nocti indicat*
scientiam. *Unumquodque animal ad sibi simile jugitur*
(Matth. xxviii). Maria currit ad apostolos ut dies diei
eructet verbum; Judas ad Judæos, ut nox nocti indi-
cet scientiam.

VERS. 11. — *Et querebat quomodo illum,* etc.
(HIER.) Promittit se tradere, ut magister ejus ante
dicebat : Tibi dabo hanc potestatem universam.
(BEDA.) Multi hodie scelus Judæ exhorrent nec tamen
cavent, etc., usque ad ut amotis arbitris mendacio
veritatem, crimine mutent virtutem.

VERS. 12. — *Et prima die azymorum.* (ID.) Quarta
decima luna, quando abjecto fermento agnus occi-
debatur ad vesperum, etc., usque ad ipsius immola-
tionis, id est, suæ passionis exordium sacravit.

(ISID.) Cum amaritudine comeditur azyma, quæ est
redemptio nostra. Amaritudo enim est passio Domini.

VERS. 13. — *Ite in civitatem.* (BED.) Indicium est
præscientiæ divinitatis, etc., usque ad et ad tollenda
mundi crimina vivifici fontis baptisma consecratur.
(HIER.) Civitas est Ecclesia quæ muro fidei cingitur :
homo occurrens primitivus populus est, amphora
aquæ lex litteræ. *Homo lagenam aquæ.* (BEDA.) Con-
sulte et aquæ bajuli, et Domini domus tacita sunt
vocabula, ut omnibus verum pascha celebrare vo-
lentibus, id est sacramentis Christi imbui, eumque
D suæ mentis hospitio suscipere quærentibus, facultas
danda signetur.

Sequimini. (HIER.) Qui ducit in altum ubi refectio
Christi, unde Raab exploratoribus mandat, ut non
per ima sed per excelsa irent.

VERS. 15. — *Cænaculum grande.* (ID.) Ecclesia
magna, quæ narrat nomen Domini, strata varietate
virtutum et linguarum, unde : *Circumamicta varie-*
tate (Psal. xliiv) virtutum, in qua paratur Domino
pascha. Dominus domus Petrus apostolus cui Domi-
nus domum suam credidit : ut sit una fides sub
uno pastore. (BED.) Cænaculum lex spiritualis, quæ
de angustiis litteræ egrediens in sublimes loci recipit
Savatorem, etc., usque ad quia cuncta paschæ sa-

cramenta et cætera legis decreta ejus esse sacramenta cognoscit.

VERS. 17. — *Vespere autem.* (HIER.) Vespere diei vesperam indicat mundi. Circa undecimam namque horam veniunt novissimi : qui primi denarium accipiunt vitæ æternæ : quia ante crucem Abraham erat in inferno, et post crucem latro in paradiso.

VERS. 18. — *Amen dico,* etc. Sicut de passione prædixerat : ita de proditore prædicit, dans locum poenitendi, ut cum intellexisset cogitationes suas præscribi a Deo, poeniteret eum facti sui. Non tamen ex nomine designat, ne aperte redargutus impudentior fiat. Mittit crimen in numerum : ut conscius poenitentiam agat. *Unus ex vobis.* Dum falsitas arguitur, veritas comprobatur et impletur. *Qui edebat panes meos, magnificavit super me supplantationem* (Psal. XI.) Omnes tanguntur ut fiat harmonia in cithara. Omnes nervi bene suspensi consona voce respondent : *Nunquid ego sum, Domine ? Unus remissus et pecuniæ amore affectus dixit : Nunquid ego sum, Rabbi ?*

VERS. 19. — *Contristari.* Sicut undecim quia nihil mali contra Dominum cogitaverant : sed plus credunt magistro quam sibi, et timentes fragilitatem suam, tristes de peccato suo interrogant, cujus non habebant conscientiam.

VERS. 20. — *Unus ex duodecim.* (HIER.) Separat seorsum ovem lupus quam cupit. Ovis quæ de ovili egreditur, lupi patet morsibus. *Qui intingit.* (BEDA.) Mira Domini patientia. Prius dixit : *Unus ex vobis tradet me,* perseverat proditor in malo. Apertius arguit : et tamen non proprie designatur. Judas aliis contristatis et manum retrahentibus a cibis temeritate et impudentia qua Dominum tradit ; etiam manum cum magistro in catino mittit ut audacia bonam conscientiam mentiretur.

VERS. 21. — *Væ autem.* (Id.) In sempiternum væ homini illi qui ad mensam Domini indigne accedit, etc., usque ad pœna prædicatur ut qui pudore non vincitur, timore corrigatur.

VERS. 22. — *Manducantibus.* (Id.) Finito veteri pascha quod in commemoratione liberationis populi Dei ab Ægypto agebatur, etc., usque ad ideoque velocius a morte resuscitandum. *Accipit.* (HIER.) Figurans corpus suum in pane, etc., usque ad extinguuntur inimici quæ sunt mysteria Ecclesiæ Christi. (BEDA.) Panis qui confirmat cor hominis, etc., usque ad vel nos sine illius passione salvari.

VERS. 23. — *Gratias.* Gratias egit et benedixit jam proximus passioni, qui penam alienæ iniquitatis suscipit : qui nihil dignum passione egit : ut ostendat quam æquanimitè unusquisque propriæ culpæ flagella sustinere debeat.

Biberant. (HIER.) Ebrietas felix : salutaris satietas, etc., usque ad sanguis enim Novi Testamenti qui pro multis effunditur non omnes emundat.

VERS. 25. — *Jam non bibam.* (Id.) Hic mutat sacrificium, sed non mutat tempus ; ut nos nunquam cœnam Jesu ante quartam decimam lunam faciamus. Qui facit in quarta decima resurrectionem, in

undecima cœnam Domini facit, quod nunquam inventum est nec in Novo nec in Vetere Testamento. *Vitis.* (BEDA.) Vitis vel vinea Domini Synagoga, etc., usque ad de salute ejusdem populi baptismo regenerati novo vobiscum gaudio perfundar.

VERS. 26. *Et hymno dicto.* (Id.) Potest intelligi hymnus quem secundum Joannem Patri gratias agens decantabat, etc., usque ad et charismata sancti Spiritus quibus in corde perungamur, debere conscendere. *In montem Olivarum.* (HIER.) In monte Oliveti tenetur Jesus : et inde ascendit ad cœlos : ut sciamus quia inde ascendimus ad cœlos unde vigilamus, et oramus, et ligamur, nec repugnamus in terra.

Omnes scandalizabimini. (BEDA.) Prædicit quid passuri sint : ut cum passi fuerint non desperent, sed poeniteant.

VERS. 27. — *In nocte ista. Qui ebrii sunt, nocte ebrii sunt* (I Thess. v), et qui scandalizantur, nocte scandalizantur, id est, mente obscurati. (HIER.) Omnes cadunt, sed non omnes jacent. *Nunquid quia dormit non adjiciet ut resurgat ?* (Zach. XIII.) Carnale est cadere : diabolicum est jacere. *Percutiam pastorem.* Percute pastorem. Propheta postulat passionem Domini : Pater respondet : *Percutiam pastorem.* Precibus sanctorum Filius a Patre mittitur : id est, incarnatur et percutitur, et patitur : disperguntur oves pastore capto. Resurrectio promittitur ut spes non exstinguatur.

VERS. 29. — *Petrus autem.* (Id.) Avis sine pennis in altum volare nititur : sed corpus aggravat animam ut, timore humanæ mortis, timor Domini superetur.

VERS. 30. — *Bis gallus vocem.* (BEDA.) Alii simpliciter : *Priusquam gallus cantet, ter me negabis,* etc., usque ad sicut et illud : *Qui viderit mulierem ad concupiscendum, jam mœchatus est eam* (Matth. v). (HIER.) Gallus cantat : Petrus negat ter, etc., usque ad et trinx negationis sordes lavit lacrymis.

VERS. 32. — *Gethsemani.* (Id.) Id est, vallis pinguium, ubi tauri pingues obsederunt eum et vituli multi circumdederunt eum. *Sedete hic.* (Id.) Separantur in oratione qui separantur in passione : quia ille orat, illi dormiunt pinguedine cordis oppressi. *Donec orem.* (BED.) Cum Dominus in monte orat, etc., usque ad unde : *Humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem. Et majorem hac dilectionem nemo habet ut ponat quis animam suam pro amicis suis* (Phil. II ; Joan. xv).

VERS. 33. — *Et cœpit pavere.* (HIER.) Pavere et tristari docemur ante judicium mortis, qui non possumus per nos dicere nisi per illum : *Venit princeps hujus mundi et in me non habet quidquam* (Joan. XIV).

VERS. 34. — *Tristis est,* etc. (BED.) Non propter mortem tristis est, etc., usque ad sed a somno indelitatis et torpore mentis.

VERS. 35. — *Et orabat.* (Id.) Hæc vox est sonus infirmitatis nostræ, etc., usque ad sed quia aliter non fiet, *Non quod ego volo, sed quod tu.*

(HIER.) Hoc contra Eutychianos qui dicunt unam tantum in Christo operationem, unam voluntatem :

hic autem ostendit humanam quæ per infirmitatem A
carnis recusat passionem, et divinam quæ prompta
est perficere dispensationem.

VERS. 36. — *Sed non quod.* (HIER.) Usque in finem
non cessat docere nos patribus obedire : et voluntatem
eorum voluntati nostræ præponere.

VERS. 37. — *Et ait Petro,* etc. Qui dixerat : *Et
si oporteat me mori tecum, non te negabo : etsi omnes
scandalizati fuerint, sed non ego* (Matth. xxvi); nunc
tristitiæ magnitudinæ somnium vincere non potest.

VERS. 38. — *Ut non intretis.* Non ait ut non ten-
temini, sed ut non intretis in tentationem, id est, ut
tentatio vos non superet, non teneat intra suos casses.

(HIER.) In tentationem intrat qui orare negli-
git. Ter discipuli dormiunt, ter Dominus orans
suscitat. Trina dormitio, tres mortuos quos Do-
minus suscitavit significat. Primus in domo, se-
cundus ad sepulcrum, tertius de sepulcro. Trina
Domini vigilia tres personas nos habere in orando
docet, et de præteritis et de præsentibus, et futuris
veniam rogare. *Caro autem infirma.* (BEDA.) Caro
namque pondere suo ad ima semper trahit.

VERS. 42. — *Surgite.* Postquam tertio oravit,
apostolorum timorem poenitentia corrigendum do-
cuit, securus ad passionem pergit, dicens : *Surgite,
eamus.* Quasi dicat nos non inveniant timentes, sed
ultra eamus obviam, ut passuri gaudium et confidentiam
videant.

VERS. 44. — *Signum.* (HIER.) Dat signum osculi
cum veneno diaboli : sicut Cain obtulit sacrificium
subdolum et reprobatum, unde vinum cum aceto in
cruce ponunt.

VERS. 45. — *Rabbi.* (BEDA.) Impudens et scelerata
confidentia magistrum vocat, etc., usque ad illud
etiam complet : *Cum his qui oderunt pacem* (Psal.
cxix), etc.

VERS. 47. — *Unus.* (ID.) Petrus secundum Joan-
nem eodem ardore mentis quo cætera. Sciebat enim
quod Phinees puniendo sacrilegos, mercedem justiti-
æ et sacerdotii perennis acceperat. Lucas ait : *Quod
Dominus tetigit auriculam et sanavit eam* (Luc. xxii).
Ipse enim pietatis nunquam obliviscitur, hostes
etiam suos vulnerari non patitur. Mystice : Docens
eos qui in suæ mortis consensione vulnus animæ
contraxerunt, si digne poenituerunt salutem posse
mereri.

VERS. 48. — *Tanquam ad latronem.* (ID.) Quasi
dicat : Stultum est cum gladiis et fustibus compre-
hendere, qui ultro se vobis tradit : et in nocte quasi
latitantem investigare per proditorem, cum quotidie
in templo doceat. Sed ideo adversum me congrega-
mini in tenebris, quia potestas vestra in tenebris est.

VERS. 50. — *Tunc,* etc. (ID.) Impletur quod dixit,
quod omnes scandalizarentur, etc., usque ad et a
Deo revocandi, adversariis dare didicerunt.

VERS. 52. — *At ille,* etc. Sicut Joseph relicto
pallio nudus de manibus impudicæ dominæ effugit.
Qui autem vult effugere manus iniquorum, relin-
quens mente quæ mundi sunt, post Jesum fugiat.

PATROL. CXIV.

Ab eis. Quorum et præsentiam detestabatur et facta.
Non a Domino, cujus amorem etiam absens corpore
fixum servavit in mente.

VERS. 53. — *Summum,* etc. Caiphæ scilicet,
qui secundum Joannem erat pontifex anni illius, de
quo consentaneum scribit Josephus, quod pontifi-
cium sibi absque merito dignitatis emerat a principe
Romano : quid ergo mirum, si iniquus pontifex in-
ique judicat ?

VERS. 54. — *A longe.* (BEDA.) Quia negationi proxi-
mus, si Christo proximus fuisset non negasset : in
hoc tamen admirandum est, quod Dominum non re-
liquit etiamsi timeat. Quod timeat naturæ est, quod
sequitur devotionis est : quod negat obreptionis est,
quod poenitet fidei est. *Atrium.* (HIER.) Atrium, sæ-
cularis circumitus est. Ministri, dæmonia sunt. Ignis
desiderium carnale, cum quibus qui manet, flere
peccata non valet. *Et calefaciebat se.* (BEDA.) Est
ignis charitatis; de quo dicitur, etc., usque ad
moxque sui cordis arcana prunis inflammavit
amoris.

VERS. 56. — *Falsum testimonium.* (ID.) Falsus est
qui non in eodem sensu dicta intelligit quo dicun-
tur, etc., usque ad ut proprie de templo Judaico vi-
deatur dixisse.

VERS. 60. — *Et exsurgens,* etc. Iratus, quia non
invenit locum calumniæ, motu corporis insaniam
mentis demonstrat. *Non respondens,* etc. Ad respon-
sum provocat, ut ex qualibet occasione sermonis
locum accusandi inveniat. Jesus autem non respondit,
quia prævidit quidquid responderet in calumniam
verti.

Tu es Christus. (HIER.) Quem exspectabat a longe
non videbat prope : sicut Isaac caligantibus oculis,
Jacob sub manibus non agnoscebat, sed longe post
de eo futura canit.

VERS. 62. — *Et videbitis.* Sacerdos interrogat Fi-
lium Dei; Jesus respondit Filium hominis; ut intelli-
gamus eundem Filium Dei esse et Filium hominis,
ne quaternitatem faciamus in Trinitate, et homo in
Deo, et Deus in homine sit. *A dextris virtutis.* Quia
humiliavit seipsum factus obediens usque ad mortem,
mortem autem crucis : propter quod et Deus exaltavit
illum, et dedit illi nomen quod est super omne nomen
D (Phil. ii).

Cum nubibus cæli. (HIER.) Ascendit in nube, cum
nube veniet : id est cum corpore solo suo quod
assumpsit a virgine ascendit, et cum multiformi
Ecclesia, quæ est corpus ipsius et plenitudo ad judi-
cium venturus est, sicut dicit Matthæus : Cum au-
tem venerit Filius hominis, et omnes angeli cum
eo, etc.

VERS. 63. — *Summus autem sacerdos.* (BEDA.)
Eadem rabies quæ prius de sede excusserat, etc., us-
que ad cum in Lycaonia quasi dii honorarentur,
fecerunt. *Vestimenta sua,* etc. (HIER.) Hoc est,
ephod in quo Judæi habebant honorem, amiserunt,
etc., usque ad ejus tamen inviolata permanet ca-

stias usque ad consummationem sæculi in illis, quos A
sors electionis invenerit.

VERS. 64. — *Qui omnes*, etc. (HIER.) Quo reatu suo nostrum reatum solveret, etc., usque ad hinc propheta: *Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi?* (Psal. cxv.)

VERS. 65. — *Velare faciem*, etc. Non ut scelera eorum non videat, sed, ut ipsi quondam Moysi fecerunt, a se gratiam cognitionis ejus abscondant. Hoc velamentum usque hodie manet super cor eorum, quod in Christum credentibus est ablatum. Unde eorum moriente velut templum scissum est, et sancta sanctorum arcana patefacta.

Alapis eum cædebant. (BEDA.) Qui tunc cæsus est alapis, et nunc cæditur blasphemiis falsorum Christianorum. Qui consumptus salvis infidelium, nunc resanis fidelium opprobriis exonoratur.

VERS. 68. — *At ille*, etc. Nota, quod negat Christum qui se negat ejus esse discipulum. Dominus enim non dixit: *Negabis te discipulum meum, sed me negabis*. Negavit ergo eum cum se negavit ejus esse discipulum.

Et exiit foras, etc. (HIER.) Petrus sine spiritu, voci ancillæ cæssit, etc., usque ad et foras eximus extra quod fuimus.

VERS. 70. — *Nam et Galilæus*. (BEDA.) Eadem lingua Galilæis et Hierosolymitis est, sed tamen quæcunque provincia et regio habet proprium loquendi sonum quem mutare, etc., usque ad quia nomen illud aliter Hierosolymitæ, aliter Galilæi sonabant.

VERS. 72. — *Et recordatus est*. (ID.) Petrus nocte negat, ad galli cantum pœnitet. In die quem tertio negaverat, se tertio amare professus est. Quod enim, etc., usque ad egreditur foras (ut alii Evangelistæ narrant), ut ab impiis secretus, negationis culpam liberius abluit fletibus.

CAPUT XV.

VERS. 1. — *Et confestim*, etc. Sequitur: *Vincientes Jesum*. Mos erat Judæis, ut quem morte adjudicassent, vinctum judici traderent. Et notandum, quod non tunc primum ligaverant, sed mox comprehensum nocte in horto, ut Joannes dicit: *Et sic adduxerunt eum ad Annam primum* (Joan. xviii).

(HIER.) Adest Samson vinctus a Dalila. Samson interpretatur, etc., usque ad et fontem perennis vitæ sitientibus nobis, id est corporis sui, aperit.

VERS. 2. — *Tu es rex Judæorum?* Cum Pilatus nihil criminis interrogat nisi an sit rex Judæorum, arguitur impietas eorum qui nec falso quidem quod obijciant invenerunt. *Tu dicis*. Sic temperat responsum, ut verum dicat, nec tamen calumniæ pareat. Et nota, quod Pilato qui invitus fert sententiam, aliqua in parte responderit: sacerdotibus autem et principibus respondere noluerit, indignosque sermone suo judicaverit.

VERS. 4. — *Vide*, etc. Ethnicus condemnat Jesum, sed causam refert in populum Judæorum. *Vide in quantis*, etc.

VERS. 11. — *Ut magis Barabbam*. (BEDA.) Adhæret Judæis usque hodie petitio sua, quam toto labore impetraverunt. Data enim optione sibi, pro Jesu latronem, pro Salvatore interfectorem elegerunt. Merito ergo salutem et vitam perdiderunt et atrocissimi ac seditionibus in tantum se subdiderunt, ut regnum et patriam perderent, et libertatem corporis et animæ nunquam reciperent.

VERS. 14. — *Pilatus vero*. Multas occasiones dedit Pilatus liberandi Salvatorem, primo justo conferebat latronem, deinde inferens: *Quid ergo vultis faciam regi Judæorum?* Cumque respondissent: *Crucifigatur*, non statim acquievit, sed secundum suggestionem uxoris quæ mandaverat ei (ut Matthæus dicit): *Nihil tibi et justo illi* (Matth. xxvii), respondens ait: *Quid enim mali fecit?* Quod dicendo, Jesum absolvit. *At illi magis*, etc. David: *Circumdediderunt me canes multi* (Psal. xxi), etc. Isaias: *Expectari ut faceret judicium, et ecce iniquitas: et justitiam, et ecce clamor* (Isa. v). Jeremias: *Facta est hæreditas mea mihi sicut leo in silva: dedit contra me vocem* (Jer. xii).

VERS. 15. — *Barabbam, et tradidit*, etc. (HIER.) Hi sunt duo hirci, unus apompeius, id est emissarius, cum peccato populi in desertum inferni absolutus dimittitur. Alter pro peccatis absolutorum, ut agnus occiditur. Pars Domini semper maclatur, pars diaboli, qui est magister eorum, effrenata in tartara præcipitatur.

Jesum flagellis. Ut nos flagellis liberaret; unde: *Flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo* (Psal. xc): cum prius diceretur: *Multa flagella peccatoris* (Psal. xxxi).

(BEDA.) *Jesum flagellis cæsum*. Cæsus est ab ipso Pilato, unde Joannes: *Apprehendit Pilatus Jesum et flagellavit*: et post subjunxit: *Et milites plectentes coronam de spinis* (Joan. xix), etc. Et militibus illudendum præbuit. Quod ideo fecit, ut ejus pœnis et opprobriis saturati ultra mortem non sitirent.

VERS. 17. — *Et induunt*. (BEDA.) Matthæus ita: *Et exuentes eum, chlamydem coccineam circumdediderunt ei* (Marc. xxvii). Quod idem est. Pro regia enim purpura data est, etc., usque ad purpura vel cocco vestitur, cum triumpho gloriosorum martyrum gloriatur.

VERS. 19. — *Et percutiebant*, etc. Caput Christi Deus est. Caput ergo Christi percutiunt qui eum denegant esse Deum. Et qui Scripturæ auctoritate errorem suum defendunt (quia scriptura arundine solet fieri), quasi arundine caput ejus feriunt. In faciem ejus spuunt qui præsentiam gratiæ ejus execrandis verbis ex interna cæcæ mentis insaniam conceptis respuunt, et eum in carne venisse negant.

Adorabant eum. Quasi falso se dixisset Deum. Sed hodie (quod est graviore insaniam) quidam eum certa fide ut Deum verum adorant, sed perversis actibus mox verba ejus quasi fabulosa despi-

ciunt, ac promissa regni illius temporalibus illecebris postponunt.

Et educunt illum. (HIER.) Hic educitur Abel in agrum a fratre ut perimatur. Hic adest Isaac, etc., usque ad hic adest Jonas de ligno navis foris et in mare ventremque ceti triduo missus.

VERS. 20. — *Ut crucifigerent.* (HIER.) Ipsa crucis species quid est nisi forma quadrati mundi? Oriens de virtute sūlget, arcton dextera tenet, auster læva consistit, occidens sub plantis firmatur. Unde Apostolus: *Ut sciamus quæ sit latitudo, longitudo, sublimitas et profundum* (Ephes. III). Aves in forma crucis ad æthera volant, homo adorat, et natus in forma crucis, navis per maria antenna cruci assimilata sufflatur. Tau littera signum salutis et crucis demonstrat.

VERS. 21. — *Et angariaverunt.* (BEDA.) Ipse Dominus primo crucem suam portavit, sicut Joannes dicit: Post iste Simon, de quo et alii dicunt, et hoc satis congruo ordine mysterii. *Christus enim passus pro nobis, vobis relinquens exemplum ut sequamini vestigia ejus* (Joan. XIX; I Petr. II).

(HIER.) Simon quæ portat crucem in angaria, hic est qui laborat pro laude humana. Cogunt eum homines huic labori quem non cogit timor vel dilectio Dei.

Patrem Alexandri. Magnæ opinionis Simon iste videtur esse, cum et filii ejus tanquam noti omnibus ex nomine designantur.

(HIER.) Alii per merita patrum suorum commemorantur, alii per merita filiorum. Hic autem Simon, etc., usque ad unde: per Jeremiam ad Judæam dicitur: *Olivam uberem, pulchram, fructiferam, speciosam vocavit Dominus nomen tuum.*

VERS. 22. — *Calvarie locus.* (HIER.) Tradunt Judæi quod in hoc loco montis immolatus fuerit aries pro Isaac (Gen. XXII), ut ibi decalvetur Christus, id est carne sua, scilicet Judæa carnali, separetur.

(BEDA.) Extra portam truncabantur capita damnatorum, et calvarie decollatorum loca dicuntur. Ideo ibi crucifixus Dominus ut ubi erat area damnatorum, ibi erigantur vexilla martyrum. Et quoniam pro nobis factum est maledictum crucis et flagellatus et crucifixus pro salute omnium, quasi noxius inter noxios voluit crucifigi.

VERS. 23. — *Et dabant.* (BEDA.) Matthæus, cum felle mistum (Matth. XXVII), quod idem est. Fel enim pro amaritudine posuit. Myrrhatum enim vinum est amarissimum; quanquam fieri possit ut et felle et myrrha amarissimum redderent vinum.

(HIER.) *Et dabant*, etc. Hoc aceto succus lethalis pomi abstergitur. *Et non accepit.* Id pro quo patitur. Unde de eo: *Quæ non rapui tunc exsolvebam* (Psal. LXVIII).

Et non accepit. Matthæus: *Et cum gustasset, noluit bibere.* Indicat Matthæus quod pro nobis amaritudinem mortis gustaverit, sed die tertia resurrexit.

VERS. 24. — *Et crucifigentes eum.* (HIER.) Hic

figitur salus in ligno. Primo infixus est mors in ligno. Lignum primum, scientiæ boni et mali; secundum boni tantum et vitæ nobis lignum est. Extensio primæ manus ad lignum mortem apprehendit; extensio secundæ vitam quæ perierat invenit. Ligno hoc vehimur per mare undosum ad terram viventium.

Vestimenta sua. (BEDA.) Quadripartita vestis Christi secundum numerum militum, significat Ecclesiam quatuor partibus orbis æqualiter, id est concorditer distributam.

(HIER.) Vestimenta Domini mandata sunt quibus legitur corpus ejus, quod est Ecclesia, quia dividuntur inter milites gentium ut sint quatuor ordines cum sit una fides, id est conjugati, viduati, præpositi, separati. Sortiti sunt tunicam indivisam quæ est pax et veritas in cunctis in modum regalis amictus vel annuli. *Mittentes sortem.* (Id.) Super tunicam, scilicet quæ erat inconsutilis. Hic sortita, etc., usque ad et sors solius Dei judicio venit vel cedit.

VERS. 25. — *Erat autem hora ter.* (HIER.) Hoc proprie Marcus, nam sexta hora tenebræ suffuderunt terram, ut non quis posset movere caput. A tricesimo namque, etc., usque ad qui magis dicendi sunt eum crucifixisse quamvis nitantur hoc dissimulare, quam milites qui secundum officium suum duci suo parvere.

VERS. 26. — *Et erat titulus.* (BEDA.) Titulus ostendit quod nec occidendo potuerunt efficere quod non esset eis rex; unde: *Ego autem constitutus sum rex ab eo*, etc. Bene enim simul est rex et pontifex, cum eximiam Patri suæ carnis hostiam offerret in altari crucis, et regis dignitatem titulo prætenderet, ut cunctis insinueret quod per crucis patibulum non perdidit, sed confirmaverit imperium.

VERS. 27. — *Et cum eo crucifigunt.* (BEDA.) Sicut dicit Apostolus: *Vetus homo noster simul cum illo crucifixus est ut destruat corpus peccati, ut ultra non dominetur super nos peccatum.* Quamdiu ergo agunt opera nostra ut evacuetur corpus peccati, quamdiu, etc., usque ad unde Apostolus: *Ut in charitate radicati et fundati possitis comprehendere cum omnibus sanctis quæ sit latitudo, longitudo, sublimitas et profundum* (Ephes. III). *Duos latrones.* (Id.) Latrones qui cum Domino crucifixi sunt signant eos qui fide et confessione Christi, vel agone sui martyrii, vel quamlibet arctam continentiam subeunt. Et qui hoc pro æterna gloria gerunt, dextri latronis merito et fide signantur. Qui autem pro humana gloria vel qualibet minus digna intentione, sinistri latronis mentem imitatur et actus.

(HIER.) Cum iniquis veritas deputata unum relinquit sinistram, alterum assumit dextram; sic facit in die judicii, ex simili crimine dissimiles sortiuntur vias. Alter præcedit Petrum in paradysum, alter Judam in infernum. Confessio brevis vitam acquirit longam, et blasphemia finita pœna plectitur æterna. Hic pullus Judæ ligatur ad

vitem ἀναβόλαιον, id est, pallium tingitur in sanguine A
υἱα, hic lacerant hædi vincam.

VERS. 29. — *Moventes capita.* (HIER.) Emittitur mors iniquorum quando excitantur vincula inferni usque ad cervicem, quæ est cervix humani generis.

VERS. 31. — *Alios salvos.* (HIER.) Etiam nolentes confitentur quod alios fecit salvos, et se propria damnant sententia, quia alios salvos fecit et se si vellet salvare poterat.

VERS. 32. — *Descendat nunc.* Plus est de sepulcro surgere, et tamen non crediderunt. *Hi omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt* (Psal. xliii).

Et qui cum eo. (BEDA.) Secundum Lucam (Luc. xxiii) unus latro blasphemabat dicens: *Si tu es Christus, salvum fac te et nos.* Alter, etc., usque ad B
qui cœlestia petunt, ad ea sine dubio Christo mediante et miserante perveniunt.

VERS. 33. — *Et facta hora sexta.* (BEDA.) Notandum quod hora sexta, id est sole recessuro a centro mundi, crucifixus sit, et diluculo, oriente sole resurrexit, etc., usque ad et qua hora primus Adam peccando mundo mortem intulit, eadem hora secundus Adam mortem moriendo destrueret.

Tenebræ. (HIER.) Hic adest Noe inebriatus ac nudatus cœlo ac terra ebrioso pallio tectus, et ab homine irrisus hic stillavit de ligno sanguis.

VERS. 35. — *Et quidam,* etc. Non omnes. Forsitan milites Romani non intelligentes proprietatem Hebræi sermonis, ex eo quod dicitur Eloi, putaverunt Eliam ab eo vocari. Vel Judæi solito sibi sermone verba Domini depravantes, imbecillitatis infamabant eum quod Eliæ vocaret auxilium.

VERS. 36. — *Currens autem,* etc. (BEDA.) Joannes plenius dicit: *Postea sciens Jesus,* etc. Quasi: Hoc minus fecistis, date quod estis. Erant enim, etc., usque ad de quo: *Dominus plantavit vineam Soreth: et quomodo conversa es in amaritudinem vitis alienæ: et exspectari ut faceres uvas, et fecisti spinas* (Isa. v).

VERS. 37. — *Jesus autem,* etc. (BEDA.) Quid dixerit Lucas aperit: *Pater, in manus tuas commendo spiritum meum; et hoc dicens exspiravit* (Luc. xxiii). Quod autem dicit Joannes: *Cum accepisset acetum, dixit: Consummatum est: et inclinato capite tradidit spiritum* (Joan. xix). Inter hoc quod ait: *Consummatum est,* et illud: *inclinato capite emisit spiritum,* emissa est vox illa magna, quam Joannes tacet, cæteri commemorant: *In manus tuas,* etc.

(HIER.) Infirmata etenim carne innox virtus divina invaluit quæ dicit: *Aperite mihi portas iustitiæ* (Psal. cxvii), etc. Nos autem cum nulla, vel una voce morimur qui de terra sumus; ille enim cum exaltata voce exspiravit qui de cœlo descendit.

VERS. 38. — *Et velum templi.* Ut arcam testamenti, et omnia legis sacramenta quæ tegebantur appareant, et ad gentes transeant. Ante dicebatur: *Notus in Judæa Deus, in Israel magnum nomen ejus* (Psal. lxxv); nunc autem: *Exaltare super cœlos*

Deus (Ibid. lvi), et in omni, etc.; et in Evangelio prius: *In viam gentium ne abieritis* (Matth. x); et post passionem: *Ite, et docete omnes gentes* (Ibid. xxviii).

VERS. 39. — *Videns autem,* etc. Ostenditur quare centurio miratur, quia vidit eum sic exspirasse, id est spiritum emisisse. Nullus enim habet potestatem emittendi spiritum, nisi conditor animarum.

Vere, etc. (HIER.) Nota quod centurio ante crucem in ipso scandalo passionis vere Filium Dei constitetur: et Arius, etc., usque ad et vere Filium Dei Synagoga tacente confirmat.

VERS. 40. — *Erant autem.* (Id.) Sicut non excluditur muliebris sexus a salute per Mariam virginem: ita non repellitur a mysterio crucis scientiæ et resurrectionis per viduam Mariam Magdalenam et cæteras matres.

Jacobi minoris et Joseph. (BEDA.) Minorem Jacobum dicit Jacobum Alphei, qui et frater Domini, eo quod esset filius Mariæ materteræ Domini. De qua Joannes: *Stabant autem juxta crucem Jesu mater ejus* (Joan. xix), etc. Cleophæ videtur eam dicere a patre vel a cognatione.

VERS. 42. — *Et cum jam sero esset,* etc. (Id.) Παρασκευὴ Græce, præparatio Latine. Hoc nomine Judæi inter Græcos morantes sextam sabbati appellabant, quia in eo quæ sabbato erant necessaria præparabant secundum quod, etc., usque ad donec octava veniente ætate et ipsa corpora resurrectione glorificata cum animabus simul incorruptionem æternæ hæreditatis accipiant.

VERS. 43. — *Venit Joseph.* (HIER.) Joseph venit sero parasceve ab Arimathia, quæ interpretatur deponens, ad deponendum corpus Christi, etc., usque ad aspicientibus a longe electis qui sunt stellæ maris, quando, si fieri potest, scandalizabuntur etiam electi.

VERS. 46. — *Joseph autem,* etc. (BEDA.) Ex simplici sepultura Domini, ambitio divitum condemnatur, qui nec in tumulis, etc., usque ad lineo terreno celebrat, sicut corpus Domini in syndone munda sepultum est: sic a papa Sylvestro statutum est.

Quod erat excisum. (BEDA.) Dicitur quod monumentum Domini domus rotunda fuit de subjacente rupe excisa tantæ altitudinis ut homo rectus consistens vix extenta manu culmen possit attingere. Et habet introitum, etc., usque ad color autem monumenti et loculi albo et rubeo dicitur esse permistus.

VERS. 47. — *Maria autem,* etc. (Id.) Lucas dicit: *Quia astabant omnes noti ejus a longe, et mulieres quæ secutæ fuerant eum* (Luc. xxiii). Sed aliis deposito corpore ejus ad sua remeantibus, solæ mulieres, etc., usque ad et si forte valeant imitari pia curiositate, quo ordine sit ejus passio amplectenda, perpendunt.

CAPUT XVI.

VERS. 1. — *Et cum transisset.* (BEDA.) Lucas dicit quia revertentes a monumento paraverunt aromata et unguenta, et sabbato siluerunt, quia mandatum

erat ut sabbati silentium, etc., usque ad illuminata A facie decussis vitiorum tenebris odorem bonorum operum Domino et orationum suavitatem offerre.

(HIER.) Nunc cum aromatibus redolentibus cum sponsa et adolescentulis currunt, post eam conspergimus librum, id est cubile, etc., usque ad et Domino in eo cum triumpho resurgente et dicente : *Hæc est dies quam fecit Dominus*, etc. (PSAL. CXVII).

VERS. 2. — *Et valde mane.* (HIER.) Quod alius dicit diluculo. Diluculum est inter tenebras noctis et diei claritatem in qua salus venit in Ecclesia declaranda more solis, qui consurgens roseam præmittit auroram, ut tantus splendor præparatis oculis possit videri, cum tempus Dominicæ resurrectionis illuxit, ut tunc laudes Christi tota cantaret ecclesia sanctorum feminarum, quando vitam præstitit et lumen B credulitatis infundit.

VERS. 3. — *Et dicebant ad invicem.* (HIER.) Aquilæ congregantur ad corpus, martyres et apostoli vident lapidem revolutum, qui est lex mortis, quasi dicat : *Ubi est, mors, aculeus tuus* (I Cor. xv) ?

VERS. 4. — *Revolutum lapidem.* (BEDA.) Quomodo lapis per angelum sit revolutus, Matthæus dicit? Allegorice autem, lapidis revolutio resurrectionem sacramentorum Christi quæ velamine litteræ legis tecta erant, insinuat. Lex etenim in lapide scripta est cujus ablato tegmine, gloria resurrectionis ostensa est, et abolitio mortis antiquæ, et vita nobis speranda perpetua toto orbe cæpit prædicari.

VERS. 5. — *Juvenem.* (HIER.) Non senem, non infantem, sed iucundum ætate, ut dicitur : *Lætare, juvenis, in adolescentia tua* (Eccl. xi), quæ non est hic vera dum senio mista.

(BEDA.) Mulieres angelos vident quæ cum aromatibus venerunt, quia illæ mentes supernos cives aspiciunt, quæ cum virtutibus ad Deum per sancta desideria veniunt.

Sedentem in dexteris. (BEDA.) Ad meridianam partem loci illius, ubi positum fuerat, etc., usque ad intrantes in monumentum duos angelos ibi stantes invenerunt.

(GREG.) Per sinistram vita præsens, per dexteram vita æterna, etc., usque ad et ad angelorum numerum restituens cœlestis patriæ damna reparavit.

VERS. 6. — *Nolite expavescere.* (GREG.) Quasi : *Paveant illi qui non amant adventum Domini vel supernorum civium, qui vitiiis pressi de eorum societate desperant. Vos autem, quid timetis quæ vestros concives videtis?* Unde Matthæus angelum apparuisse describens ait : *Erat aspectus ejus sicut fulgur, et vestimenta ejus sicut nix* (Matt. xxviii).

Jesum. Salutare. Sed quia multi non substantialiter sed nuncupative hoc nomine dicebantur, determinat per locum Nazarenum, et causam subdit : *Crucifixum.* Atque addit : *Surrexit, non est hic.* Per præsentiam carnis, qui tamen nusquam deest per præsentiam majestatis. *Ecce locus.* Ostenditur mortalitas mortalibus ad actionem gratiarum debitam,

ut intelligamus quid simus et fuerimus, et sciamus quid erimus.

VERS. 7. — *Et Petro.* (BEDA.) Petrus vocatur ex nomine, ne desperet ex negatione. Nisi enim, etc., usque ad ut qui futurus erat pastor Ecclesiæ in sua culpa disceret quomodo aliis misereri deberet.

Et Petro. (HIER.) Qui se indignum discipulatu indicat, cum ter magistrum negat. Sed peccata præterita non nocent, quando non placent.

Præcedit vos. Bene de Redemptore nostro dicitur : de Galilæa namque transmigratio facta interpretatur. Jam enim a passione ad resurrectionem, a morte ad vitam, a pœna ad gloriam transmigraverat. Et bene post resurrectionem in Galilæa a discipulis videtur, quia resurrectionis ejus gloriam post læti videbimus, si modo a vitiis ad virtutum celsitudinem transmigramus. Qui ergo in sepulcro nuntiatur, in transmigratione ostenditur ; et qui in mortificatione carnis agnoscitur, in transmigratione mentis videtur.

(BEDA.) Nota quod Marcus dicit : *Præcedit vos in Galilæam*, etc. Nec tamen ibi visum retulit. Matthæus autem, etc., usque ad sicut in illa æternitate cognoscetur, quo et nosperducat propter formam servi, ut liberi contemplerur formam Domini.

VERS. 8. — *Fugerunt.* (HIER.) De futura vita dicitur : *Fugiet dolor et gemitus.* Imitantur mulieres ante resurrectionem omnium quod faciunt post, id est, quod facturæ sunt fugiunt mortem et pavorem.

Et nemini. (HIER.) Quia illi soli mysterium resurrectionis vident qui meruerunt, unde, secundum Joannem : *Petrus autem surgens cucurrit ad monumentum*, ut videret quæ audivit.

VERS. 9. — *Surgens autem.* Mane surrexit, sero sepultus est, ut hoc adimpleret : *Ad vesperum demorabitur fletus et ad matutinum lætitia* (Psal. xxix). Sepultus ergo sexta sabbati quæ vocatur parasceve circa ve peram sequenti nocte et die sabbati, cum sequenti nocte in monumento positus, die tertia, id est primo mane prima sabbati, surrexit. Et bene una die et duabus noctibus in sepulcro jacuit, quia lucem suæ simplæ mortis nostræ duplæ mortis tenebris adjunxit. In morte enim animæ et spiritus tenebamur, unde ad nos suam, id est carnis mortem attulit, et duas nostras solvit : simplam suam duplæ nostræ contulit, et duplam nostram moriens abstulit. *Apparuit primo Mariæ Magdalænæ.* Mariæ Magdalænæ primo ostenditur, de qua ejecerat septem dæmonia : quia meretrices, et publicani præcedunt Synagogam in regnum Dei, ut latro præcessit apostolos. Apostoli flet et lugent, quia necdum viderunt, sed cito consolabuntur.

(BEDA.) In principio mulier auctor culpæ viro fuit, exsecutor vir erroris, etc., usque ad ut ipsis evangelistis et apostolis resurrectionem evangelizaret.

VERS. 11. — *Et illi audientes.* (BEDA.) Quod discipuli resurrectionem tarde credunt, non tam est illorum infirmitas, quam nostra firmitas ; dubitantibus eni-

resurrectio per multa argumenta monstrata est, quibus et nos firmius solidamur.

VERS. 12. — *Duobus ex his.* (BEDA.) Hoc Lucas apertius (*Luc. xxiv*): *Oculi eorum*, etc. Post cognoverunt eum in fractione panis. Et sicut Lucas ait: *Surgentes eadem hora reversi sunt in Hierusalem*, etc.

Ambulantibus. (HIER.) Fides hic laborat agens activam vitam, illic contemplativa, etc., *usque ad oblitus carnis suæ postulat in ista vita quod post illam speramus in futura.*

VERS. 14. — *Novissime*, etc. (BEDA.) Quadragesimo die, quando erat jam ab eis recessurus in cœlum, hoc eis maxime, etc., *usque ad: Euntes in mundum universum, prædicate Evangelium.*

Duritiam cordis, etc. (HIER.) Ut succedat cor carneum charitate plenum: hinc quod catervæ martyrum mortem hujus sæculi libenter affectant, quia norunt pro temporali interitu perpetuo se esse victuros.

VERS. 15. — *Omni creaturæ.* Omni nationi gentium. Ante enim dictum erat: *In viam gentium ne abieritis* (*Matth. x*): ut scilicet apostolorum prius a Judæa repulsa prædicatio, tunc gentibus in adjutorium fieret.

(HIER.) Omni generi humano, quod habet aliquid commune omni creaturæ, angelis, pecoribus, lignis, lapidibus, igni et aquæ, calido et frigido, humido et arido, quia minor mundus homo dicitur.

VERS. 16. — *Qui crediderit*, etc. Per alios parvuli credunt, sicut ex aliis ea quæ in baptismo eis remittuntur, peccata extraxerunt

VERS. 17. — *Signa autem*, etc. Nunquid si signa

non faciamus, non credimus? Sed hæc in exordio necessaria fuerunt, ut fides miraculis nutrireretur, fide autem Ecclesiæ jam confirmata non sunt necessaria. *Dæmonia ejicient*, etc. Hoc hodie spiritualiter facit Ecclesia, cum per exorcismi gratiam manum credentibus imponit, et malignos spiritus expellit. *Linguis loquentur novis.* Hoc fit dum fideles veteris vitæ sæcularia verba relinquunt, et sancta mysteria insonant, et Dei laudes et potentiam quantum valent extollunt.

VERS. 18. — *Si mortiferum*, etc. Dum pestiferas persuasiones audiunt, nec ad operationes usque perducunt, quod inde eis non nocet si mortiferum bibunt. *Super ægros manus*, etc. Dum proximos in bono opere confirmatos roborant exemplo bonæ operationis, super ægros manus imponunt, et bene habebunt. Hæc miracula tanto majora, quanto spiritualia; per hoc enim animæ suscitantur, non corpora.

VERS. 19. — *In cœlum.* (AUG.) Nota quod aliquando cœlos pluraliter et aliquando cœlum singulariter, etc., *usque ad* ubi fidelium credulitas plus actibus quam locutionibus eruditur.

Et sedet a dextris. (BEDA.) Et nunc omnia judicans, in fine omnium Judex venturus est. Stephanus autem vidit eum stantem, quia in certamine habuit eum adjutorem.

VERS. 20. — *Illi autem*, etc. (BEDA.) Nota quod Marcus Evangelium suum quanto inchoavit tardius, tanto, etc., *usque ad* quo apostoli idem Evangelium verbum per totum orbem seminaverunt.

EVANGELIUM SECUNDUM LUCAM.

PROLOGUS B. HIERONYMI.

(*Vide inter ejus opera.*)

PROŒMIUM LUCÆ IN EVANGELIUM SUUM.

VERS. 1. — *Quoniam quidem*, etc. (BEDA.) Lucas de omnibus quæ fecit Jesus et docuit, etc., *usque ad* magis ordinarent narrationem quam historiæ texerent veritatem.

VERS. 3. — *Omnia.* (ID.) Non omnia quæ assecutus, sed de omnibus quæ ad fidem legentium confirmandam credit idonea. Ex consulto enim multa præterit, quæ alii dicunt, ut diversa in Evangelio gratia refulgeret, et propriis quibusdam libri singuli mysteriorum gestorumque miracula eminerent. *Theophile.* Theophilus, amans Deum, etc., *usque ad* fidem perpetuæ divinitatis et temporanæ dispensationis illius debet ordinem nosse.

CAPUT PRIMUM.

VERS. 5. — *Fuit in diebus Herodis regis Judææ.* (AMBR.) Vitulus sacerdotalis hostia. Per vitulum ergo hoc Evangelium figuratur, in quo a sacerdotibus inchoatur, et in vitulo consummatur, id est in Christo, qui pro mundi vita immolatur.

Sacerdos quidam. Implevit ordinem, dixit regem, et regionem in qua fuit, sacerdotem et gentem ejus et uxorem illius indicat. *Zacharias.* Zacharias, memor Domini: cui apparet Angelus a dextris altaris, quia ei qui memor Domini est demonstratur mysterium.

De vice Abia. (BEDA.) Abia, Pater Dominus, etc., *usque ad* sicut per septem Testamentum declaratur Vetus.

Elizabeth. Elizabeth, Dei mei saturitas, signat Mariam quæ plena Deo fuit.

VERS. 6. — *Erant autemambo.* (BEDA, AMBR.) Plena laudatio quæ genus in majoribus, mores in æquitate, officium in sacerdotio, factum in mandatis, judicium in justificationibus comprehendit. *Justi ante Deum.* (AMBR.) Non enim omnis qui justus est ante homines justus est ante Deum; aliter enim vident homines, aliter Deus: homines in facie, Deus in corde. Ideoque fieri potest, ut aliquis affectata bonitate populari justus videatur mihi, justus tamen non sit ante Deum, si justitia non ex mentis simplicitate formetur, sed adulatione simulctur.